

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 3.

Onsdagen den 17 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

§ 2.

Herr statsrådet *Levinson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 54, med förslag till lag om sparbankernas säkerhetskassa.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Ordet lämnades härefter till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att andra kammaren måtte besluta att för sin del välja 14 suppleanter i det beslutade särskilda utskottet.

Denna hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen, som förmäde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 20 innevarande januari företaga val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet.

§ 4.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov. *Vid remiss av statsverkspropositionen.*

Därvid anförde:

Herr **Lindman**: Vid en remissdebatt är det ju egentligen anledning att tala dels om Kungl. Maj:ts tal vid riksdagens öppnande och dels om statsverkspropositionen. Att jag i alla fall börjar mitt anförande med ett uttalande, som har förekommit i socialdemokratiska tidningar efter statsverkspropositionens framläggande, beror därpå, att dessa tidningar ju representera regeringspartiet och att deras uttalanden därför måste tilläggas särskild betydelse. Nu läste jag i ett ledande socialdemokratiskt pressorgan för några dagar sedan om den föreliggande statsverkspropositionen, att den är sund och smidig, att den tager hänsyn till det ekonomiska lägets krav, att den förenar sparsamhet med klok användning av samhällets ekonomiska resurser och att kritikerna följaktligen skola få svårt att finna några verkliga angreppspunkter. Ja, det kunde ju under sådana förhållanden synas, som om det vore både förmätet och utsiktslöst att, som jag nu emellertid gör, taga till orda för att anlägga några verkligen kritiska synpunkter på densamma. Då jag likväl vågar försöket och tar risken, så har jag en viss tillfredsställelse att veta,

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 3.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
att min avvikande uppfattning delas av en utbredd och stark opinion inom det borgerliga lägret.

Vad jag först av allt fäster mig vid i den föreliggande budgeten är stegringen av statens utgifter, som siffermässigt sett för skattebudgeten belöper sig till över 50 miljoner kronor. Även om, av skäl som finansministern närmare utvecklar, denna siffra icke i allo kan anses såsom ett tillförligt uttryck för den verkliga stegringen — förhållanden, som jag för övrigt här icke skall närmare ingå på —, utgör den faktiska slutsumman 810 miljoner kronor, var till komma länestatens 241 miljoner kronor, varigenom siffran för riksstaten bringas upp till 1,051 miljoner kronor, tillräcklig anledning till eftersinnande, om den omfattning, som statsverksamheten tagit, står i rätt förhållande till den ekonomiska ställningen och folkets bärkraft. Enligt finansministern kan visserligen icke någon utan vidare vägras att övertänka konsekvenserna för budgeten och statsverksamheten av en väsentlig och varaktig nedsättning av landets produktionsförmåga och folkets försörjningsmöjligheter, men finansministern menar tydligen, att det inte brådskar med ett dylikt övervägande. Det är icke så bråttom med den saken. Tidpunkten för ett avgörande är enligt hans uppfattning i alla händelser ännu icke inne. Det finns väl ingen, herr talman, som inte önskar, att den uppåtgående rörelse, som på sista tiden kunnat skönjas inom vissa av näringslivets grenar, skall sprida sig till allt flera områden. Men ännu så länge är den dock alltför begränsad för att man på den skulle våga grunda alltför långtgående slutsatser. Jag måste därför gentemot finansministerns som alltid stora optimism ställa kravet på en viss eftertänksamhet. Så länge skaran av anmälda arbetslösa fortsätter att växa trots den skönjbara ljusningen inom näringslivet, så länge omvårdnaden av de arbetslösa ställer så stora krav på samhället som förhållandet allttjämt är, så länge finansministern anser sig tvingad att för rena försörjningsändamål anlita upplåning och kapitalförbrukning av tidigare okänd omfattning, när det överhuvud taget är förenat med så stora svårigheter att finansiera budgeten, så kan det omöjligt vara för tidigt att upptaga frågan om avvägningen av våra offentliga utgifter. Jag menar, att det tvärtom är hög tid att det göres, att vi icke ha någon tid att förlora i det avseendet.

Innan jag emellertid lämnar frågan om budgetens storlek skulle jag i förbigående vilja påpeka, att om, såsom finansministern framhåller, vissa utgiftsökningar äro mera skenbara än verkliga, så gäller detta i icke mindre grad om vissa utgiftsminskningar. Det av riksdagen förra året avvisade förslaget om överflyttning av vissa väganslag till specialbudgeten för anslag av automobilskattemedel kommer sålunda nu igen — det betyder 3 miljoner kronor. 6 miljoner kronor vinnas under övergångsåret genom en omläggning av ekle-siastikåret och av budgetåret för vissa skolanslag. En verkligt betänklig sak är, att finansministern ej heller i år anser sig böra föreslå någon som helst avsättning till fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av 1922. Här föreligga ytterligare mycket stora förlustrisker, som ju måste täckas, som man icke kommer ifrån, utgifter som endast bliva tyngre att bära genom att på det sättet hopas i stället för att på rimligt sätt fördelas.

Det andra stora huvudmomentet i statsverkspropositionen, som inbjuder till kritik, är sättet för budgetens finansiering, framför allt finansieringen av arbetslöshetspolitiken. På skattebudgeten uppstår en brist utav 18 miljoner kronor. Att härför anlita indirekta skatter har icke synts böra ifrågakomma. Jag beklagar uppriktigt, att våra bemödanden i fjol att åstadkomma en rimligare fördelning mellan direkta och indirekta skatter icke haft framgång och att finansministern allttjämt synes lika obenägen att tillgripa exempelvis en sådan nära liggande åtgärd att öka statsinkomsterna som en höjning av kaffe-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tullen. Då finansministern stannar för att uttaga hela det felande beloppet på den direkta beskattningens väg, motiverar han detta genom en hänvisning till fördelningen av de skatteförhöjningar, som beslutits för löpande och nästföregående budgetår. En jämförelse, som begränsas till de båda senaste åren, ger emellertid en ofullständig bild av läget. Som kammarens ledamöter erinra sig, genomfördes under åren 1929 och 1930 betydande skattelindringar, vilka föllo företrädesvis inom den indirekta beskattningen. Går man ännu litet längre tillbaka i tiden finner man, att för budgetåren 1925/1926—1930/1931 genomförda skattelättnader fördela sig med 30.1 miljoner i runt tal på direkta skatter och nära 43 miljoner på konsumtionsskatterna. Att som finansministern gör i konsumtionsskatterna inräkna icke bara vissa typiska lyxskatter, bland dem sprit och tobak, utan också exempelvis accisen å oljekakor går för övrigt inte för sig utan att resultatet blir i hög grad missvisande.

Alldeles oavsett detta lärer man icke kunna undgå att yppa de allvarligaste betänkligheter inför en fortsatt skärpning av de direkta pålagorna. Låt oss ett ögonblick, herr talman, stanna inför förhållandena, sådana de nu äro. Vi ha till att börja med en inkomst- och förmögenhetsskatt, vilken såsom namnet anger, drabbar också själva förmögenheten. Den utgår efter en rörlig skala, en skala som gjorts rörlig för att man allt efter föreliggande behov skulle kunna taga ut mer eller mindre av skattens grundbelopp. Den höjdes i fjol med 20 enheter och utgår för närvarande med 165 procent av grundbeloppet. För det andra ha vi sedan ett par år tillbaka en extra inkomst- och förmögenhetsskatt, som drabbar de något större inkomsterna och förmögenheterna. När den år 1932 infördes, betonade finansminister Hamrin uttryckligen, att den skulle bliva en tillfällig natur, och detta underströks ytterligare av bevillningsutskottet. Det visar sig nu, att man alltjämt icke kan undvara den, och — vad mera är — man måste binda dess användning vid amorteringen av krishjälplånen, varigenom man gör sig beroende av den för en avsevärd tid framåt. Till detta kommer enligt finansministerns förslag en särskild skatt å förmögenhet, avsedd att inbringa 12 miljoner kronor och att alltså täcka $\frac{2}{3}$ av den på inkomstsidan förefintliga bristen. Arvs- och gåvobeskattningen, som är en ren kapitalbeskattning, utbyggdes i fjol och beräknas för nästkommande budgetår ge 26 miljoner kronor mot, som vi alla minnas, tidigare 15. Nu föreslås ytterligare stämpelavgift å bouppteckningar, som skall ge 6 miljoner kronor, och som ju i verkligheten är den i fjol avvisade kvarlåtenskapsskatten, ehuru i något blygsammare former. Det betyder, att man av den uppsparade arvfallna egendomen skall uttaga sammanlagt 32 miljoner kronor om året.

Herr talman, jag anser att man redan av skattetekniska skäl skall kunna göra vägande invändningar mot en uppsplittring av beskattningen på en mångfald av varandra oberoende skatteformer, som gör det hart när omöjligt för någon att överblicka de anspråk, som sammanlagt ställas på den enskilde för allmänna ändamål. Måhända är det lättare för en finansminister att få igenom äskade skatteförhöjningar, om han på det sättet delar upp dem på en eller ett par nya skatter om året, som tagna var för sig kunna synas relativt oskyldiga och ofarliga. Men man bedrar sig, om man tror, att anhopningen av ständigt nya skatter å inkomst och förmögenhet blir utan inflytande på det produktiva livets kapitalförsörjning och därmed på folkförsörjningen och samhällsekonomin.

I själva verket är vad som här försiggår en jättelik förbrukning, väsentligen för rena försörjningsändamål, av det kapital, som skall ligga till grund för vidmakthållandet och utvecklandet av den produktiva verksamheten i landet. Att de, som trosvisst och reservationslöst anammat det socialdemokratiska

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

programkravet, att beskattningen skall brukas som instrument för reglering av inkomstens och förmögenhetens fördelning, känna sig tilltalade av en dylik skattepolitik, kan jag möjligen förstå; den leder ju, ehuru på andra vägar, till den omgestaltning av samhällets ekonomiska organisation, varmed den s. k. socialiseringsnämnden sysslat i bortåt halvtannat årtionde. Samtidigt som den meningen alltmer vinner utbredning i landet, att herrar Möller, Sandler och Leo förlyft sig på uppgiften att åstadkomma en socialiseringsplan enligt den ursprungliga tanken, försiggår här under regeringens ledning steg för steg en *socialisering på omvägar*, som allt mer närmar oss till det tillstånd, som, enligt finansministern, utgör förutsättningen för att fattigdomen skall fördragas med jämnom.

Jag har redan i förbigående antytt det nära sammanhanget mellan den finanspolitik, som sålunda bedrives, och den nya arbetslöshetspolitik, som infördes i fjol. Jag ber om ursäkt, att jag rekapitulerar ett litet ögonblick. Som vi minnas åskade regeringen i fjol anslag av lånemedel med 160 miljoner kronor för igångsättande av allmänna arbeten till motverkande av arbetslösheten. Dessa medel skulle enligt regeringens plan amorteras under 4 år, och för ändamålet skulle användas en särskild inkomstkälla, arvs- och gåvobeskattningen, som skulle utbyggas med en ny skatt, den s. k. kvarlåtenskaps-skatten. Riksdagen begränsade lånebeloppet till 125 miljoner kronor och uttalade sig samtidigt för att återbetalningen skulle utsträckas över en något längre tidrymd, varigenom man kom ned i en årssumma av 25 miljoner kronor. I den nu föreliggande statsverkspropositionen går man vidare på den i fjol beträdda vägen. Det är ett upprepande. För allmänna arbeten av det slag, att de anses böra finansieras med kortfristiga lån, avses 122.7 miljoner kronor. Tillsammans med de ytterligare belopp, som komma att åskas på tilläggsstat för innevarande år, kommer man upp i sammanlagt 270 miljoner kronor lånemedel av detta slag. Då räcker naturligen icke den för amorteringen ursprungligen avsedda arvsskatten, utan härför måste tagas i anspråk dels den nyssnämnda hamrinska extra inkomst- och förmögenhetsskatten, vilken, som nyss antyddes, härigenom bindes för en avsevärd tid framåt, dels den föreslagna nya stämpelavgiften på bouppteckningar m. fl. handlingar. Men de 40 miljoner kronor, som på det sättet uppbringas, förslå icke att amortera 270 miljoner kronor utan att amorteringen utsträcker över en betydligt längre tidrymd. Med andra ord: vi äro uppe i, om jag inräknar det nu löpande året, en amorteringstid för detta budgetårs och nästa budgetårs utgifter för detta ändamål av med all säkerhet 8 år. För tillgodoseende av de arbetslösa försörjning under två år ikläda vi oss en skuldsumma, som det tager ytterligare 7 år, som jag nyss sade, att återbetala. I ett uppmärksammat tal nere på västkusten i somras förklarade en av regeringens ledamöter, att det nuvarande systemet med allmänna arbeten möjligen kunde bibehållas ett år till, att fortsätta längre bleve svårt av statsfinansiella skäl. Nu går regeringen in för det andra året och man frågar sig med en viss oro: vad sker, om samma förhållande kvarstår under ytterligare ett tredje eller kanske ett fjärde år? Anmärkningsvärt nog finner jag ingenstädes i statsverkspropositionen, att man mera ingående sysselsätter sig med överväganden av detta slag. Så mycket angelägnare är det att man i utskott och kamrar, inom alla partier, på allvar ställer sig frågan, vart det bär hän därest krisens långvarighet tvingar oss att lägga upp ytterligare låneserier, vilka i motsvarande mån öka annuiteten och förlänga amorteringstiden, och jag skulle alldeles särskilt vilja vända mig till dem ibland lantmännen här i kammaren, som i fjol bidrogo till att arbetslöshetspolitiken lades om efter nya linjer: *gilla ni den utveckling, som denna sak tagit? Äro ni beredda att även i fortsättningen dela*

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ansvaret för denna oerhörda skuldsättning och kapitalförbrukning med ty följdande konsekvenser för folkhushållning och samhällsskick? Eller vill ni vara med och tillsammans med övriga borgerliga återföra utvecklingen på sundare banor?

Jag nödgas härefter, herr talman, något uppehålla mig vid följderna i övrigt av den nya arbetslöshetspolitik, som infördes vid fjolårets riksdag. Visserligen kan man med en aktad ledamot av denna kammare utanför högerns led säga, att högern som parti inte har något att förlora på att krishjälpsbeslutet får visa sina verkningar. Det avgörande i ett sådant här fall måste dock vara vad som är till vinst eller förlust för landet, och säkerligen råder det enighet mellan mig och den ifrågavarande ärade talaren därom, att det måste lända landet till skada, därest fjolårsbeslutet skulle upprepas. Ty hur har den nya ordningen verkat? Utgår man ifrån att arbetslöshetspolitikens uppgift icke kan eller får begränsas till att bringa hjälp åt de arbetslösa, utan därjämte måste bidraga till en återgång till normala förhållanden, i varje fall icke får läggas så, att den motverkar en rörelse i denna riktning, så måste man finna det i hög grad anmärkningsvärt, att samtidigt som man kan inregistrera en påtaglig ljusning inom vissa produktionsgrenar — en ljusning, som dock icke har något med fjolårsbeslutet att göra — samtidigt som antalet arbetslösa inom fackorganisationerna företer en fortgående minskning, så stiger antalet anmälda hjälpsökande månad efter månad. Jag har ju sett i statsverkspropositionen, hur hans excellens statsministern gör sig mycken möda att förklara detta nedslående förhållande, utan att resultatet kan anses motsvara ansträngningarna. Enligt min mening är det framför allt två omständigheter, som förklara det anmärkta förhållandet. Den ena är krisens långvarighet, som uttömt motståndskraften hos människor, som i det längsta sökt draga sig fram med egna krafter. Detta förklarar åtskilligt, men det förklarar långt ifrån allt. Den andra omständigheten ligger i de nya grunderna för arbetslöshetshjälpen, sådana de utformades av fjolårets riksdag. Omläggningen av arbetslöshetspolitiken, förläggandet av tyngdpunkten inom denna till arbeten utanför arbetslöshetskommissionen, uppräknningen av reservarbetslönerna, uppmjukandet av konfliktdirektiven, allt detta, som karakteriserar den nya arbetslöshetspolitiken till skillnad från den gamla, har bibringat allmänheten den uppfattningen, att det inte längre vore så noga med behovsprövningen, att det nu funnes helt andra utsikter än under det gamla borgerliga systemet att få komma med på ett hörn och att det alltså gällde att hålla sig framme. Det är en allmänmänsklig svaghet, som här framträder och som ju nyligen enligt vad jag läst i en tidning påvisats och med skärpa påtalats vid ett representativt möte av fattigvårdsmän uppe i Östersund. Men det är tyvärr icke bara menige man, som resonerar på det sättet. Man möter icke sällan samma betraktelsesätt bland våra förträffliga kommunalmän ute i landet. Nu har riksdagen anslagit stora belopp för arbetslöshetsändamål; det finns gott om pengar, varför skulle inte vi passa på att få litet med av den rikliga tillgången. Handen på hjärtat, ärade ledamöter av denna kammare, huru många ibland oss är det, som inte mött det resonemanget en gång, ja, många gånger sedan i våras? Denna nya anda och inställning gör att den ökade benägenheten bland de enskilda att hålla sig framme icke tillräckligt motverkas.

En tredje omständighet, som bidragit till att stegra arbetslöshetsciffrorna, har varit den strejk, som i över nio månader pågått inom byggnadsfacket. Denna förödande arbetsstrid måste kännas bitter för dem, som i fjol knöto så stora förhoppningar till genomförandet av ett byggnadsprogram i stor stil för att avhjälpa arbetslösheten och få i gång en viktig nyckelindustri.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Dessa förhoppningar hava hittills omintetgjorts. Och tyvärr ökades i väsentlig mån svårigheterna att åstadkomma en förlikning genom ett ingripande i höstas av stats- och socialministrarna. Det var från början uppenbart, att deras till den ena parten obestriddliga förmån utformade medlingsförslag, vilket desavouerade förlikningsmännens arbete, skulle ytterligare fördröja konfliktens biläggning. Det var uppenbart, säger jag, icke blott därför, att man rent siffermässigt sett prutade av ungefär hälften av vad kommissionen föreslagit kort tid förut den 15 augusti, utan i synnerhet av det skälet, att de s. k. fria ackorden, för vilka några ackordslistor icke finnas, lämnades så att säga oantastade. Man sade ju bl. a. att man skulle önska, att organisationerna ville taga del i deras utformande. Detta gjorde saken rent omöjlig. Det är just de fria ackorden, som givit upphov till alla dessa stridigheter, bodsittningar och utpressningar, vilka skapat oeffterättliga förhållanden inom byggnadsindustrien.

Det var även i en annan del, som de båda regeringsmedlemmarnas förslag var till verklig skada, nämligen beträffande de fastställda ackordsprisen. För grovarbetare, träarbetare och murare inom byggnadsindustrien hava dessa ackord t. ex. i Stockholm uppgått till respektive för de tre olika fallen 255, 298 och 321 procent av timlönerna, sålunda till något fullkomligt orimligt, om överhuvud förhållandet mellan tim- och ackordsavlöning skall ha någon mening. Kommissionen hade här föreslagit en nedsättning av 20 procent, regeringsledamöterna prutade av till 11 procent.

Jag förmodar, att oklokheten i detta ingripande måste efteråt djupt ha smärtat dem, som gjorde det. Jag förstår också därför, att man naturligtvis skall ha ett försvar till hands. Om jag ej misstar mig, kommer det försvaret att lyda så: genom att få arbetarparten att fullständigt ansluta sig till regeringsledamöternas förslag — vad kunde den annat göra, då den bjöds något så utomordentligt fördelaktigt! — hade man också förmått den att gå ett stycke på vägen i rätt riktning. Framföres detta resonemang, innebär det en allvarlig underskattning av den betydelse ett statsråds förslag kan hava, även där det icke är grundat på konseljbeslut. Det visade sig ju även i fortsättningen. Svaret på statsrådets förslag avgavs ju i sista slutet av september och det visade sig sedan, att när medlingskommissionen i november ånyo tog upp saken, svarade naturligtvis arbetarparten nej under hänvisning till, att regeringsförslaget än så länge stode öppet, därmed givande en antydning om: »Det förslaget eller intet!» Nu vill jag emellertid efter denna kritik livligt hoppas, att de förhandlingar, som för närvarande pågå, skola, trots detta betänkliga ingripande, leda till ett resultat. Det finns säkerligen ingen, som icke önskar, att så måtte bli fallet, ehuru jag måste tillstå, att uppgörelsen kanske inte ligger så gynnsamt till, som en och annan föreställer sig.

Av Kungl. Maj:ts tal vid riksdagens öppnande få vi bland annat veta, att särskilt spannmåls- och foderämnesfrågorna samt fläsk- och äggfrågorna äro under överbärande samt att således propositioner i dessa för vårt jordbruk så viktiga frågor äro att förvänta.

På det livligaste måste vi emellertid beklaga det långa dröjsmålet med beslutet om införselavgift på majs och andra fodermedel. Det förorsakade det svenska folkhushållet en förlust på åtskilliga miljoner kronor. Det var ju dock redan på ett tidigt stadium känt, att ett stort överskott av brödsäd skulle uppstå. Jag skall emellertid icke längre stanna vid detta spörsmål. Det kommer ju en kungl. proposition, och det är ju tid att återkomma till den saken. Jag önskar blott understryka, att det parti jag företräder här i kammarren framgent som hittills kraftigt vill arbeta för en effektiv och planmässig jordbrukspolitik.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Den, som följt utvecklingen av den stora nedrustningskommissionen och verkligen hoppats, att något skulle kunna komma ut ur dess arbete, måste till sin besvikelse säga sig att där är för närvarande icke mycket att vänta. Så mycket angelägnare borde det då vara att icke försumma sitt försvar; ser man på fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen, finner man väl till sin tillfredsställelse, att den svarta fläck, ministären i fjol satte på sin egen demokratiska härordning genom den stora inskränkningen av värnpliktsövningarna, i år icke kommer att upprepas. Men för övrigt? Vad gör man för materielen? Det är sant, att här lämnas en del medel från jag kanske kan kalla det för arbetslöshetsanslag, men tidigare försummelser ha skapat stora luckor. Detta gäller alla försvarsgrenar. Hur är det med krigsfartygsmaterielen? I trots av vad som gjordes i fjol, är ju nybyggnadsprogrammet väsentligt eftersatt. På samma sätt förhåller det sig med flyget. Även i fråga om övningsanslagen brister det. Man slopar anslaget till fält- och fälttjänstövningar, detta viktiga anslag till övningar, som äro av en utomordentlig betydelse för hela personalen, icke minst för befälet och särskilt för det högre befälets övning. Flygstyrelsens övningsanslag nedskäres, det frivilliga skytteväsendet får ingenting, och det ser ut som om det vore meningen, att **flotans** övningar huvudsakligen skola försiggå i land eller å fartyg, liggande till ankars eller förtöjda vid kaj. Men »förhållandet till främmande makter är ju gott», och regeringen menar tydligen att man kan slå sig till ro i medvetandet härav.

När jag hörde det citerade uttrycket i trontalet, som ju fyller oss alla med tillfredsställelse, så för det mina tankar på något annat. Jag gör den reflexionen, att i trots av detta förhållande det ju icke kan alldeles undvikas, att intressemotsättningar förekomma mellan nationer, som stå i det vänskapligaste förhållande till varandra. Jag hoppas livligt, att regeringen med styrka fullföljer protesten mot vårt södra grannland för dess åtgöranden beträffande våra fordringar i detta land. Jag ser av en tidning i dag, att det tycks vara meningen att göra det. Det hälsar jag med tillfredsställelse. Vi äro i gott sällskap när vi göra det. Vi äro i sällskap med bland andra England och Förenta staterna. Är det verkligen kommet därhän även i civiliserade länder, att man låter bli att betala sina räntor och därigenom pressar ner värdet på sina skulder, t. ex. obligationer, samt till de sålunda nedpressade värdena själv köper upp dem i fordringsägareländerna — ty därtill saknas tydligen icke pengar — och är det i enlighet med god västerländsk sedvänja att träffa undantagsavtal i dylika fall med gynnande av vissa länder till förfång för andra?

Vid sidan av den ekonomiska och sociala politik, för vilken regeringen vill utverka riksdagens understöd och om vilken jag först talat, uppdrages i statsverkspropositionen riktlinjerna för ett omfattande utredningsprogram i en mängd olika frågor, huvudsakligen berörande näringslivet och det sociala arbetsfältet. Anslagen till kommittéarvodet hava härigenom sprungit upp till betydande belopp, men kanske vi böra uppfatta även dessa anslag som ett led i finansministerns strävan att öka köpkraften i landet. Vi kunna nog vara övertygade om att regeringen skall göra vad på den ankommer för att snabbt slutföra de nyssnämnda utredningarna och framlägga därav föranledda förslag. I åtskilliga fall är det svårt att få ett klart begrepp om vart regeringen egentligen syftar. För min del har jag en obestämd känsla av att man vill pröva sig fram för att utröna, huru långt de borgerliga tåla kallt stål. Men därmed må vara hur som helst. Jag skulle önska, att något av samma handlingsiver hade kunnat förmärkas även på två andra områden av samhällslivet, inom vilka utredningsarbetet pågått eller pågår och där stora

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

intressen stå på spel för vårt land. Jag syftar dels på frågan om åtgärder till stävande av fackliga och närbesläktade ekonomiska organisationers maktmissbruk, dels på frågan om lagstiftning mot den statsfientliga propagandan.

Många år ha förflutit, innan den på hösten 1929 av den dåvarande högerregeringen igångsatta utredningen om skydd för tredje man vid arbetskonflikter äntligen blivit färdig. Efter utredningens påbörjande kommo nya fakta i dagen, som vi, ehuru förgäves, i motioner begärde, att undersökningen skulle taga hänsyn till. De yrkanden, i vilka utredningsarbetet utmynnat, hava till följd härav fått en alltför begränsad räckvidd.

Utredningsmannens förslag har nu sänts ut på remiss till myndigheter och andra institutioner. Regeringen har däremot icke givit till känna, om den ämnar framlägga frågan för riksdagen. Medan man bebådar ny proposition om arbetslöshetsförsäkring, om vilken man redan på förhand med visshet vågar hävda, att den icke kommer att få någon som helst betydelse för de *nuvarande* förhållandena på arbetsmarknaden, så har man intet att säga i ett ämne, vilket är av den allra största vikt för just dessa förhållanden.

Inom det parti jag tillhör, högerpartiet, äro vi övertygade om att denna fråga icke tål någon ytterligare förhållning. Vi tro, att denna övertygelse delas av vida kretsar inom vårt folk. Under min långvariga politiska verksamhet torde jag icke ha gjort mig känd som den, vilken skulle vilja ge efter för eller uppmuntra desperata strömningar. Det må därför tillåtas mig att uttala ett varningens ord till dem, som gärna i alldeles särskilt hög grad vilja framställa sig som demokratiens män. Ur de känslor, som det ohejdade blockad- och bojkottväsendet alstrat inom breda folklager, kunna stämningar växa fram, som äro ödesdigra för lagbunden ordning och demokratisk samhällsutveckling. Varje medborgare med ansvarskänsla måste eftertryckligt reagera mot sådana stämningar. Men låt oss se till, att grunden för dem redan från början undanryckes. Vårt demokratiska grannland i väster, Norge, kunde i sin helhet lösa denna fråga på lika många månader, som det hemma i Sverige tagit år att få fram en begränsad utredning. Det finns ingen anledning för oss att genom fortsatt uppskov giva de riktningar vatten på sin kvarn, vilka förmena, att den svenska demokratien saknar beslutsamhet och handlingskraft samt är oförmögen att värna menige mans rätt.

Representanter för vårt lands största klassparti, socialdemokratien, hävda, att det är en klasslagstiftning, som här åsyftas. Påståendet är ohållbart. Överhuvud är det icke någon viss klass, som bör beredas ökad trygghet i de sociala striderna. Det är i första hand det stora skiktet av landets verkliga småfolk — mindre affärsidkare och företagare, hantverkare, jordbrukare, anställda och självständiga arbetare — som måste skyddas mot den organiserade övermakten. Det är deras sak, för vilken den svenska högern vill göra sig till tolk, i förhoppning om att de mäktiga klassintressen, vilka för tillfället beställa om vårt hus, icke skola lämna den alldeles obeaktad.

Av skäl, som jag nu anför, kommer högerpartiet att tillse, att frågan om rättslig reglering av de fackliga kampmedlens användande bringas under innevarande riksdags prövning.

Det andra spörsmål, som jag i detta sammanhang önskade påtala, gällde den statsfientliga propagandan. Högern motionerade vid 1932 års riksdag om åtgärder mot denna men med negativt resultat. I följd förnyades detta krav, och i riksdagen enade man sig om en utredning i frågan, ehuru direktiven för denna gjordes tämligen urvattnade. När utredningen beslöts, betonades emellertid, att den snabbt borde slutföras. Även från regeringsbanken uttalade man sitt intresse för saken. Ännu har likväl ingenting avhört från den pågående utredningen, och regeringen insveper sig i tystnad. Från dess

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sida är uppebarligen intet initiativ att vänta. Samtidigt som den maktägande socialdemokratien utformar ett arbetsprogram, som syftar till att undergräva den bestående *ekonomiska* ordningen, så underlåter den att inskrida mot de element, vilka eftersträva en omstörtning av den *lagliga* ordningen. Ingen kan förneka konsekvensen i socialdemokraternas politik. Men för alla borgerligt-nationella krafter är det hög tid att besinna sig på, huru länge denna politik ytterligare bör få fortgå.

Högerpartiet upprepar ånyo sitt krav på åtgärder mot det revolutionära undermineringsarbetet. Sedan vår motion härom väcktes i fjol har emellertid en händelse inträffat, som jag tror öppnat ögonen hos många för arten av bolsjevismens arbetsmetoder. Jag tänker självfallet på det med otrolig råhet iscensatta överfallet på de arbetsvilliga i Göteborg. Det rågade måttet. På sistone ha vi fått anledning att särskilt uppmärksamma den disciplinupplösande agitation, som från kommunistiskt håll bedrivs inom försvarsväsendet. Och efter de beslut, som nyligen fattats vid trettonde kominternexekutivens plenum behöver ingen sväva i det ringaste tvivelsmål om, varhän man egentligen vill komma. Det heter här, att bolsjevikerna i olika länder skola »förbinda det legala arbetet med det illegala», att de kommunistiska partiernas viktigaste uppgift är »att förbereda sig för *olagligheter*», samt att för detta ändamål »*kadrer* för illegaliteten» snabbt måste bildas. Detta upplysande dokument avslutas med ett åläggande för Kommunistiska Internationalens alla sektioner att »vid varje vändning i händelserna vara på sin vakt och utan att förlora en minut spänna alla krafter för revolutionärt förberedande av proletariatet på de förestående avgörande striderna om makten».

Vi ha alltså i vårt land ett parti, som tar order av främmande makt och som planmässigt förbereder *olagligheter* och våldshandlingar. Någon anledning att placera den bolsjevikriktning, som för några år sedan utdrevs ur Moskva-internationalen, i någon högre klass än den Moskvatrogna falangen finnes icke. Även den förra bekänner sig i sitt program alltjämt till revolutionära kampmedel och har efter brytningen vid olika tillfällen förklarat, att den arbetar på samma grund och för samma mål som kommunistiska internationalen.

De båda bolsjevikpartierna mönstrade vid senaste riksdagsmannaval över 200,000 väljare. Det betyder, att vi i detta land i förhållande till folkmängden har den näst största kommunistiska rörelsen i världen. Att denna rörelse räknar ett flertal representanter även i denna församling måste som svensk fylla mig med harm och förbittring.

Om de nya partipolitiska perspektiv, som de senaste händelserna nere i Göteborg hava öppnat, skall jag icke närmare uttala mig. Blott så mycket vill jag ha sagt, att dessa händelser tydligen ytterligare komma att reducera socialdemokratiens redan förut svaga möjligheter att — som den berömmar sig av — kunna fungera som ett bålverk mot bolsjevismen.

Vi ha under de senaste åren sett tillräckligt av bolsjevikagitationen för att kunna fatta en slutgiltig ståndpunkt till densamma. Vi ha förvärvat en sådan överblick över de revolutionära krafternas samspel, att orsakskedjan mellan de olika kommunistattackerna börjar framstå ganska klar. Inom den svenska högern har även den insikten mognat, att vi i fortsättningen icke kunna nöja oss med mindre än en lagstiftning, som direkt riktar sin udd mot de bolsjevikiska organisationerna såsom sådana, en lagstiftning med andra ord, vilken skapar rättsliga möjligheter till dessa organisationers upplösande och förhjudande. Det är också en dylik lagstiftning, som vi nu kräva.

Inom det socialdemokratiska partiet har man på senaste tiden särskilt diskuterat åtgärder mot de nationalsocialistiska riktningarna. En utomstående kan ju inte undgå att lägga märke till disproportionen mellan det lama intresse, so-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 cialdemokratien lagt i dagen, när det gällt att i handling och icke bara med ord göra upp räkningen med bolsjevismen, och å andra sidan den känslighet, man visat inför nazistiska övergrepp. För högerpartiets del vill jag till undvikande av varje missförstånd redan från början bestämt säga ut, att lagbestämmelser mot revolutionär verksamhet givetvis skola vända sig mot *alla* rörelser, som vilja gå fram på våldets och laglöshetens väg, oavsett från vilket håll de komma. Att vi särskilt påtala de kommunistiska övergreppen mot samhällsordningen, beror naturligen därpå, att vi ha den längsta och mest omfattande erfarenheten just av dem. Vad nationalsocialisterna beträffar bekänna de sig inte, i motsats till bolsjevikerna, redan i sina *program* till våldsamma och olagliga medel i den politiska kampen, åtminstone så vitt jag kunnat se. Men måhända är det inte programmen, som i sista hand få bli avgörande. Den, som tagit del av den nationalsocialistiska förkunnelsen, både från talarstolarna och i partiernas tidningsorgan, har träffat på många prov på den våldsmentalitet, som vi bekämpa hos kommunisterna. Och även i praktiken hava vi ju från nazistiska kretsar sett åtskilliga utslag av denna mentalitet. Frågan i vad mån även andra rörelser än bolsjevismen falla under en sådan lagstiftning mot statsfientliga organisationer, vilken högern eftersträvar, må därför stå öppen.

Det problem, som jag här behandlat, är av en oerhört genomgripande betydelse för hela vårt nuvarande samhällsskick. Det skall jag ingalunda söka dölja. Men jag ser saken på följande sätt. I en tid då folkstyrets idé, idén om människornas rätt att fritt utgestalta sitt och sitt folks öde, hotas å ena sidan av det framväxande klassväldet och å andra sidan av reaktionen mot detta klassvälde i de nationella diktaturpartiernas form, i en sådan tid måste alla sansade medborgare utan hänsyn till klass eller stånd sluta sig samman för att i folkgemenskapens tecken sätta demokratien i respekt. Därvid kräves först som sist, att vi icke av en falsk humanitet låta förleda oss till att visa den ringaste skonsamhet mot rörelser, som vilja begagna de demokratiska friheterna för att ödelägga dem. Endast om vi med frisk beslutsamhet handla i en sådan anda, kan folkstyret hävda sig i nuvarande brytningstid.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag lyssnade med stort intresse till herr Lindmans tal både ur synpunkten vad det innehöll och ur synpunkten vad det icke innehöll. Det är anledning konstatera, att i detta tal knappast fanns kvar någonting av den våldsamma kritik ute i landet, som övats mot det i fjol fattade beslutet i krisfrågorna och mot de partier, som voro särskilt ansvariga för detta beslut.

Å andra sidan fanns det någonting nytt, som tydde på att man även i år från högerhåll skall försöka såvitt det är möjligt komma fram på skrämrelsens vägar. När herr Lindman här utlade förslaget om en beskattning i mycket blygsam omfattning av de stora förmögenheterna såsom en infernaliskt uttänkt plan att socialisera samhället, så kom jag osökt att tänka på ett yttrande av honom vid förra årets remissdebatt. Han förklarade då, att det förslag vi hade framlagt om hjälp åt olika grupper inom samhället på honom verkade såsom ett experiment av våldsamma mått med statens finansiella resurser och det allmännas och enskildas ekonomiska välfärd såsom insats.

Efter den deklARATIONEN upplevde vi, att högerpartiet i mycket hög grad ansåg sig böra gå alldeles samma vägar som regeringen hade anvisat. Det kan ju hända, att det efter avfyrandet av skrämskotten i dag befinner sig även på högerhåll vara en förnuftig lösning av finansieringen av årets budget, som regeringen här föreslagit.

Jag skall för övrigt icke uppehålla mig alltför mycket vid budgeten — det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

är rimligt att den uppgiften överlätes åt finansministern — men jag vill dock göra ett par anmärkningar.

Det har klagats över — icke så mycket av den föregående talaren som fastmera i pressen efter framläggandet av statsverkspropositionen — att regeringen icke skulle ha bedrivit ett tillräckligt energiskt besparingsarbete. Det har nästan blivit något av monomani i detta krav på besparingar, och det finns tydligen folk, som tror, att man kan driva besparingsarbetet hur långt som helst. Vi befinna oss ju dock i den situationen, att vi redan på grund av förhållandenas tryck är från år ha nödgats söka pressa ned utgifterna. Regeringen gjorde senast i fjol ett mycket allvarligt och framgångsrikt försök i det avseendet. Men det är uppenbart, att förr eller senare kommer man därhän, att det icke längre finns några möjligheter att pressa ned statsutgifterna mera, så vida man icke vill vidtaga djupt ingripande organisatoriska förändringar eller sådana åtgärder, vilka, såsom finansministern uttrycker det, förutsätta politiska avgöranden och alltså icke höra samman med vad man i allmänhet menar, när man talar om besparingsarbete. Man har kritiserat, att regeringen icke kunnat pressa statsutgifterna längre ned än som skett. Jag vågar det påståendet, att vilken regering, som än suttit, och hur nitiskt sparsamhetsvänlig den än hade varit, icke skulle ha lyckats komma längre i avseende på besparingar än den nuvarande regeringen gjort. Det visade sig också i fjol, då man hörde samma anmärkningar, att riksdagen vid prövning av regeringens förslag på det hela taget genomgående accepterade våra beräkningar. Det har visserligen i en tidning antytts, att riksdagen saknar möjligheter att göra de prövningar, som skulle kunna leda till ett besparingsarbete utöver det som regeringen utfört. Jag skulle mot detta vilja säga, att nog är min erfarenhet den, att här i riksdagen är samlat så mycket av insikt och erfarenhet på detta område, att därest möjligheter till besparingar finnes dessa icke skulle lämnas outnyttjade på grund av bristande sakkunskap eller bristande skicklighet. Det har emellertid ofta visat sig, att där regeringar vilja spara, där ökar riksdagen. Det var i det hänseendet ganska anmärkningsvärt, att herr Lindman i sitt anförande icke hade en enda anvisning på besparingar men däremot ställde i utsikt ganska betydande ökningar på ett område av budgeten.

När jag talar om de politiska avgöranden, som krävas, siktar jag på vad finansministern utvecklat i statsverkspropositionen. Det finns vissa områden, där man naturligtvis kan åstadkomma betydande nedpressningar i statsutgifterna. Om jag skall tala i huvudtitlar, kan jag säga, att besparingar skulle kunna ske på fjärde, femte, åttonde och eventuellt nionde huvudtitlarna.

Vill man bedriva en försvarspolitik, som begränsar utgifterna för försvaret till minsta möjliga belopp, så är det klart, att inom ramen av de 120 miljoner, som vi nu utge, skulle det finnas utrymme för nedpressning. Jag rekommenderar icke själv en sådan försvarspolitik i det nuvarande läget, och jag tror, att med undantag av några få ledamöter av denna kammare man icke skulle vilja just nu vara med om att begränsa utgifterna till försvaret.

Det finns ett annat område: femte huvudtiteln. Man kan försämra den sociala hjälpen, man kan försämra den sociala omvårdnaden, man kan göra statens stöd åt sjukkasseväsendet sämre, man kan försämra pensionsförsäkringen — om det nu överhuvud taget är möjligt —, man kan på andra områden gå fram på samma sätt. Vill man lämna folket vind för våg, utan samhällelig omsorg, visst kan man då åstadkomma stora nedprutningar i statens utgifter!

Vill man icke giva vår ungdom en god uppfostran, visst kan man pruta på åttonde huvudtiteln. Men man kan icke komma någon vart längre genom att sitta och vid budgetens uppgörande skära en liten bit här och var. Vill

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

man minska utgifterna får man bestämma sig för den förändrade politik från statsmakternas sida, som kan giva de önskade resultaten.

Jag skall icke här taga upp någon diskussion rörande avvägningen av skatterna mellan indirekta och direkta. Det är en gammal tvistepunkt, där vi ha olika meningar. Jag anser det särskilt nu vara riktigare att låta de högsta förmögenheterna bidra mera till de nödvändiga utgifterna än att lägga mera på konsumtionsskatter, som belasta de lager av befolkningen, som för närvarande även utan en sådan belastning kämpa med betydande svårigheter.

Därmed skall jag gå över att tala om den sak, som väl får anses som huvudsaken även vid denna riksdag: frågan om hur staten skall ställa sig till de anspråk, som från olika folkgrupper, från kommuner och från hela landsdelar ställas om hjälp och stöd i svårigheterna.

Det är kanske riktigt då att först fråga sig: vilka voro utgångspunkterna för riksdagens beslut i fjol? Man måste först klargöra dem för att kunna bedöma, i vad mån det man ville har lyckats, och även för att kunna bedöma i vad mån kritiken är berättigad eller ej. Jag tror, att jag kan uttrycka saken så, att vi alla i fjol voro ense om att statsmakterna stodo inför nödvändigheten att taga ett krafttag som aldrig förr för att hjälpa på olika områden. Jag kan citera ett uttalande, som gjordes vid ett i november hållet sammanträde med bondeförbundets förtroenderåd och vissa riksdagsmän, där det uttalades, att mötet var »av den bestämda uppfattningen, att den jordbrukshjälp, som innefattades i krisuppgörelsen, var av behovet oundgängligen påkallad för att rädda en betydande del av vår självständiga jordbrukarklass från ekonomisk ruin, och att de statliga uppoffringarna för arbetslösheten ävenledes voro ofrånkomliga, särskilt med hänsyn till att det stora flertalet landskommuner med stor arbetslöshet men jämförelsevis svagt skatteunderlag stodo vid bristningsgränsen vad beträffar möjligheten att skattevägen bestrida utgifterna för arbetslösheten». Inom det särskilda utskottet gjorde man också det uttalandet, att arbetslöshetens omfattning och särskilt krisens långvarighet nödvändiggjorde åtgärder i större omfattning än någonsin, och man var på det klara med att dessa åtgärder också i större omfattning än någonsin måste vidtagas av staten med hänsyn till de svårigheter, varmed kommunerna kämpade. Det var ytterligare en sak, som man ville uppnå, när man skred till realiserandet av ett omfattande välfärdsprogram. Det var på arbetslöshetspolitikens område, där man var ense om att det gällde att försöka ersätta understöden med arbete, att arbetslinjen borde utvecklas, att man om möjligt borde komma dithän, att i stället för att folk skulle gå och uppbära sina kontanta understöd, så många som möjligt skulle beredas arbete. Man var väl också ense därom, att det var önskvärt, att detta arbete gav en utkomst, som kunde uppehålla köpkraft till nytta för återhämtningen, till nytta för en återgång till större produktivitet.

När jag nu frågar vad vi lyckats uppnå, blir mitt svar en replik till herr Lindman här i riksdagen och i ännu högre grad till kritikerna utanför riksdagen, vilka ju haft ett visst intresse av att försöka framställa saken på det sättet, som om trots de stora utgifterna det hela egentligen ganska ordentligt misslyckats.

Vad jordbrukshjälpen angår får jag väl anse det parti, som speciellt representerar bondeklassen, ha det bästa omdömet, och jag citerar åter ur samma uttalande, som jag tidigare citerat, där det heter: »Det förödande priset har hejdats för flera av jordbrukets viktigaste produkter, vilket haft till följd, att det ekonomiska trycket lättats och att jordbrukarna med större tillförsikt kunna motse framtiden.» För oss i regeringen har det varit lätt att konstatera skillnaden i den stämning, som rått under fjolåret, och den tidi-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

gare mycket oroliga och på många håll mycket upphetsade stämningen. Under det att jag här förra året kunde tala om den ständiga ström av uppväkningar, som gick i kanslihusets trappor, från bondehåll och från kommuner med många arbetslösa, kan jag nu konstatera, att i det avseendet det senaste halvåret varit ganska lugnt, vilket förhållande jämte andra erfarenheter ger mig anledning framhålla, att den kraft, varmed det ingripits, betytt sådana förbättringar, att stämningen kunnat lugnas. Och jag hoppas, att det är riktigt vad bondeförbundet framhåller om att man också börjat se med större förtröstan på framtiden.

Beträffande arbetslöshetshjälpen konstaterar jag, att densamma blivit effektivare i olika avseenden. Ett större antal av de anmälda arbetslösa ha blivit hjälpta. I jämförelse med oktober 1932, då 50.5 % fingo hjälp, var hjälpprocenten i oktober 1933 uppe i 62.3. Avsikten att förbättra reservarbetarnas löner har också kunnat genomföras. Den största betydelsen ur effektivitetssynpunkt torde emellertid ligga i de ökade möjligheter, som lämnats kommunerna inte minst genom beslutet, att anslag även för material vid statskommunala arbeten finge utgå. Detta har bidragit till att en annan av riksdagens avsikter, nämligen den att de statskommunala arbetena skulle utvecklas och att överhuvud taget arbetslinjen skulle erhålla ett större utrymme i hjälpverksamheten, kunnat realiseras. Medan man i oktober 1932 hade i runt tal 34,000 reservarbetare, var siffran i oktober 1933 uppe i 48,000, och relativt sett väger arbetslinjen gentemot understödslinjen nu mycket mera än den gjorde under den tidigare politiken. Flera ha kommit i arbete, och en bättre utkomst har kunnat lämnas. Det har lett till en förbättring i kommunernas skatteunderlag och till en nedgång i fattigvårdskostnaden för de mest ansträngda kommunerna. Det bör här konstateras, att denna förbättring har alldeles särskilt landskommunerna kunnat tillgodogöra sig. Detta framgår bl. a. vid en undersökning om reservarbetarnas bostadsorter: 89 % komma från landskommunerna och 11 % från städerna.

Det är sålunda möjligt att konstatera en bestämd framgång för den välfärdspolitik, som förra riksdagen gick in för. Jag kanske får avsluta mina exempel med att omtala, vad landshövdingen i ett av våra genom krisen svårast belastade län hade att säga i en nyårsintervju om resultatet av fjolårets åtgärder. Han yttrade, att inom Västernorrlands län hade det inträtt en påtaglig förbättring i arbetslöshetssituationen. Hjälpen hade kommit många verkligt behövande till godo. Kommunerna hade beretts ett väsentligt andrum i sina ekonomiska bekymmer. Arbetstillfällena hade ökats, och den för länet betydelsefulla exportindustrien hade kommit i gång. Resultatet hade bl. a. blivit en ljusare syn på läget, återvändande förhoppningar på framtiden. När jag tager med detta sista i hans uttalande — och dit räknar jag då även uttalandet om exportindustrien — så gör jag det för att påpeka, att de statliga åtgärderna ha haft betydelse även för att exportindustrien skulle kunna möta den gynnsamma konjunktur, som yppat sig. Jag anför också det sista om den ljusare synen på läget och de återvändande förhoppningarna på framtiden för att kunna erinra herr Lindman om ett yttrande, som han fällde i Bjärred i det första offentliga tal han höll efter förra riksdagens avslutning. Däri förklarade han tvärsäkert, att krisuppgörelsen har givit ett alldeles oförtjänt handtag åt de antidemokratiska strömningarna i tiden. Jag ställer mot detta uttalande vittnesmålen om de återvändande förhoppningarna och den ljusare synen på framtiden. Herr Lindman kan själv draga den slutsatsen, att det ibland är farligt att vara för säker i sina omöden, innan man sett resultatet.

Om vi alltså kunna konstatera betydande förbättringar, reser sig ändå i

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

dag frågan: Varför ha vi icke uppnått en större effekt utav de åtgärder, som förra riksdagen beslöt? Herr Lindman har redan pekat på en av de orsaker, som vållat en försening av den åtrådda effekten. Han har pekat på byggnadskonflikten.

Innan jag går närmare in på densamma, får jag kanske fästa uppmärksamheten på den enda ljusa sidan i denna sorgliga historia. Byggnadskonflikten lärde plötsligen en del folk, att igångsättandet av produktiv verksamhet från statens sida kan ha en stimulerande inverkan på hela näringslivet. Herr Lindman talade i dag om den viktiga nyckelindustrin. Jag erinrar om — måhända är det litet elakt — att i fjol var man överlägset avfärdande inför regeringens försäkran, att om staten satte i gång och animerade andra att sätta i gång arbeten, detta skulle betyda en uppåtgående rörelse. Det var först inför byggnadskonflikten, som våra motståndare från fjolårets remissdebatt gjorde den stora upptäckten. Då kunde denna nämligen användas mot byggnadsarbetarna och, som man tyckte, också mot regeringens politik. Då skrevs det i de borgerliga tidningarna: Detta är ju någonting alldeles förskräckligt, det är dråpslaget mot hela statsmakternas program; hela den stimulerande verkan, som man skulle få ut ur detta, är nu förstörd genom byggnadskonflikten!

Sedan jag konstaterat detta, går jag över till att direkt adressera mig till herr Lindmans anmärkning angående det enligt hans mening olycksaliga regeringsingripandet. Det är bra att gömma referat ibland. Jag anade naturligtvis, att detta ämne skulle komma upp i dag. Jag tog därför i går kväll fram ett föredrag, som herr Lindman på sin tid höll i Jönköping. Där talade han om regeringens maktlöshet och oförmåga att under pågående byggnadskonflikt utnyttja sina påtryckningsmedel. Detta var innan regeringen hade ingripit i konflikten. Då hette det, att det var en skandal, att regeringen icke kunde göra någonting. Vi mottogo mycket klander, ehuru oberättigat, ty regeringen hade följt denna konflikt aktivt, redan innan den ännu bröt ut. Sälunda hade en av regeringens första åtgärder varit att försöka förmå parterna att avstå ifrån att sätta i gång konflikten. Då detta icke gick, tillsatte regeringen omedelbart en förlikningskommission. Nu påstår emellertid herr Lindman att »då vi äntligen ingrepp på ett mycket uppseendeväckande sätt», så var detta det olyckligaste, som kunde ske.

Herr Lindman talade om att regeringens ingripande ökade svårigheterna för en uppgörelse och att regeringen hade desavouerat förlikningskommissionen. Han gav sedan vissa exempel och slutade med en förmodan, att det antagligen smärtade oss djupt, när vi sågo, hur olyckligt vårt ingripande hade varit. Jag har icke känt någon sådan smärta. Jag är alltjämt övertygad om att regeringens ingripande var nödvändigt och likaså att det var nödvändigt, att ingripandet skedde under den form det fick. Jag är vidare övertygad om att hade man velat se fullt sakligt från båda sidor på det förslag, som regeringen framlade, och om det inte även i denna affär förefunnits vissa politiska spekulationer, så hade regeringens ingripande kunnat leda till en uppgörelse. När regeringen efter anmälan från förlikningskommissionens sida ingrep, var läget detta. Kommissionen hade framlagt ett förslag, som utan motivering hade avvisats av arbetarparten, och förslaget hade med några kommentarer, som icke gävo upplysning om arbetsgivarpartens ställning, likaledes avvisats av arbetsgivarna. Det hade alltså icke lyckats kommissionen att flytta parternas ståndpunkter närmare varandra. Detta var helt visst icke kommissionens fel. Jag beklagar, att man här har haft att göra icke bara med allvarliga, sakliga motsättningar, utan också med andra förhållanden, som i hög grad ha försvårat förlikningskommissionens arbete.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Jag märker att jag talat om regeringens förslag. Herr Lindman har anspelat på att det icke föreligger något konseljbeslut. Det blir väl konstitutionsutskottets sak att överväga, huruvida statsråd äga rätt att agera utanför konseljen.

När stats- och socialministrarna ställdes inför uppgiften att undersöka, om de kunde från parterna få andra besked än som hade lämnats förlikningskommissionen, så var det väl ganska naturligt, om vi ansågo, att vi borde inrikta oss alldeles speciellt på att söka förmå arbetarparten att klargöra sin ställning. Detta gjorde, att vårt ingripande i hög grad fick formen av en pressning på arbetarparten. Kommunisterna komma alldeles säkert att bli mycket tacksamma, när de nu få officiellt intyg därom, att vi verkligen pressade arbetarna. Men det var så. Det var ingalunda någon lätt sak att få våra förslag accepterade av arbetarpartens delegerade, de mötte tvärtom ganska mycket motstånd, och det tog lång tid, innan man hade bragt det därhän. När vi hade kommit så långt, fanns det två utvägar. Den ena var att underrätta förlikningskommissionen om att nu hade parterna, eller åtminstone den ena parten gått så och så långt. Den utvägen stod emellertid icke till buds på grund av förhandlingarnas karaktär. De andra utvägen, alltså den enda som återstod för de båda statsråden, var att lägga fram förslaget som ett medlingsförslag.

Man kan alltid diskutera vad som är rätt och rimligt. Jag vill emellertid påpeka, att innan förslaget framlades, hade inom ett annat byggnadsfack förlikningsvägen träffats en uppgörelse, där ackorden nedsattes med 9 %. På de flesta andra områden, där nya avtalsslut hade ägt rum, hade reduceringarna också stannat vid omkring 9 %, i regel under denna procent. Vi ansågo det vara rimligt, om vi kunde pressa fram en allmän begränsning av ackorden med 11 %. Vid bedömandet får man naturligtvis icke gå tillväga på det sättet, att man tager hänsyn endast till de, låt mig säga det, abnorma förhållandena i Stockholm men underlåter att beakta den omständigheten, att det ute i andra delar av landet råda helt andra förhållanden, som också måste observeras, då man lägger fram förslag till sänkning av ackorden. Jag vill inte uttala mig om vad som kan bli resultatet på denna punkt av de nuvarande förhandlingarna, men jag vet, att inom mycket betydande arbetsgivarkretsar betraktar man vad vi föreslagit som rimligt.

Herr Lindman gick också i sin kritik in på de s. k. fria ackorden, som ju ha blivit någonting, som fantasien nu leker med, någonting som för många framstår såsom otillständigt och förskräckligt, men som å andra sidan också är något som de mest sakkunniga inom byggnadsfacket anse att man inte kan komma ifrån. Vad innebar i denna punkt vårt förslag? Herr Lindman sökte framställa saken så, som om vi i det avseendet också hade försämrat kommissionens förslag. Dess förslag innebar, som bekant, dels att man skulle vid förhandlingarna göra upp ackordslistor och dels att där man icke på detta sätt hade reglerat priserna, där skulle det kunna förhandlas om ackorden lokalt genom organisationerna. Där det icke fanns organisationer, skulle arbetare och arbetsgivare kunna göra upp direkt. Vårt förslag innebar likaledes, att man skulle justera ackordslistorna så långt detta nu låte sig göra, vilket redan det betyder en mycket stark begränsning av de fria ackorden. Avtalen ha gällt i tio år. Man skulle nästan kunna säga, att det varit till olycka, att man haft en så lång oavbruten freds- och avtalsperiod inom byggnadsfacket, ty under tiden har det tillkommit nya arbetsmetoder, som gjort, att prislistorna blivit förlegade, och så har det kommit sig, att man släppt lös detta otrevliga system, som de fria ackordssluten ha utgjort på en del håll. Men vi stannade icke vid att föreslå att man nu skulle reglera vad som kunde regle-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ras, utan vi föreslogo därjämte, att om på grund av förändring i arbetsmetoder eller material under avtalstiden frågor om nya ackordsregleringar kunde uppkomma, så skulle parterna kontinuerligt följa med och komplettera ackordsprislistorna. Hade man genomfört detta förslag, så skulle sådana där uppgörelser vid byggena, som leda till bodsättning och andra otrevligheter, inskränkts till ett minimum, och kanske icke alls förekommit. Men vi hade också räknat med den möjligheten att trots denna kontinuerliga komplettering av prislistorna förhållanden skulle kunna inträffa, där en uppgörelse om ett visst arbete aktuellt måste komma till stånd, och vi ville då, att sådan uppgörelse också skulle kunna träffas, om möjligt under medverkan av de lokala organisationerna. Det har sagts mig av en i byggnadsindustrien mycket verksam man, att man helt enkelt icke kan på förhand fastställa ackordslöner för alla fall och att följaktligen, om man avskär möjligheten till en aktuell uppgörelse, det kan inträffa, att man till och med måste ålägga arbetarna att utföra ett svårare arbete mot timlön, d. v. s. för betydligt ringare ersättning än om de haft ett lättare arbete. För min del är jag övertygad om, att om vårt förslag hade praktiserats, så skulle möjligheterna till sådana ting, som här med rätta klandras, praktiskt taget försvinna. Vid försök till missbruk kunde arbetsgivarna enligt förslaget i vanlig ordning göra organisationerna ansvariga inför arbetsdomstolen.

Jag har icke anledning till att fortsätta en utveckling av framställningen på detta område. Jag har bara velat påvisa för herr Lindman, att det varit ett allvarligt arbete, som låg bakom vårt förslag, och jag vågar göra det uttalandet, att hade icke detta förslag framlagts, så skulle man i dag varit längre från uppgörelse än man är.

Den andra orsaken till att icke hela effekten av fjolårets beslut kunnat uttagas är den tidsutdräkt, som gärna uppkommer, när man skall sätta i gång sådana här saker. Vi hade icke, omedelbart efter riksdagens slut, ännu fått in t. ex. förslag från kommunerna. Dessa hade nämligen icke sina förslag klara, utan skulle först besluta om de olika arbetena. Förslagen skulle sedan ingivas till regeringen, myndigheter skulle höras, förhandlingar behöfve föras, och allt detta vållade en i och för sig ganska naturlig förskjutning av hela programmets igångsättande. Jag kan emellertid säga, sedan jag sett de rapporter vi fått in, att jag har ingen som helst anledning tro, att vi icke på de områden där byggnadskonflikten ej har förstört utsikterna skola vinna precis den effekt, som vi åstundade med vårt beslut.

Jag frågar mig då: hurudant är det nuvarande läget? Och härvidlag är jag i tillfälle att giva kammaren en i viss mån sensationell upplysning. Det har nämligen inträffat för första gången i arbetslöshetskommissionens historia, att man kunnat, så vida den preliminära siffran håller, rapportera en minskning i antalet anmälda arbetslösa under december månad. Vi hade den sista november en arbetslöshetsciffr på omkring 170,700. De preliminära siffrorna för december visa emellertid en slutsumma på 169,700, trots att de rapporterade kommunernas antal under månaden har vuxit med 47. Det förefaller sålunda, som om den tendens, som man tidigare kunnat iakttaga, håller i sig. Jag vill fästa uppmärksamheten på att under det sista halvåret 1933 utvecklingen varit oerhördt mycket gynnsammare än under samma halvår 1932. Sålunda ökades de anmäldas antal under tiden juli—december 1932 med 67,000 eller med 70 % av julisiffran, men under tiden juli—december 1933 har ökningen endast utgjort 31,000 eller 22 %. Och medan i december 1932 ökningen var 14 %, så kan man i år konstatera en nedgång.

Detta är i och för sig en glädjande sak, men man frågar sig naturligtvis ändå: Varför är trots allt siffran ändå så hög? Varför har inte konjunktur-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

förbättringen lett till en absolut nedgång i de anmäldas antal. Ha statens åtgärder verkligen framlockat anmälningar i sådant ökat omfång, att man på grund därav kan förklara den omständigheten att, trots konjunkturförbättringen, 1933 års siffra även för december överstiger 1932 års med cirka 9,000 anmälda.

Jag har sökt bilda mig ett omdöme om hur konjunkturförbättringen verkat och om man verkligen kan räkna med att den varit av sådan karaktär, att den kunnat uppsuga ett större antal av de arbetslösa. I mitt anförande till statsrådsprotokollet har jag redan påpekat, att förmodligen är saken den, att när konjunkturförbättringen, som dock bara kommit vissa industrier till del, under det en tydlig försämring inträtt för andra, när denna förbättring inträtt, så har detta icke betytt, att man tagit in nytt folk och därigenom berett arbetslösa sysselsättning, utan man har i första hand givit de arbetare, som hållits kvar i sysselsättning, ökat arbete och bättre utnyttjat den personal, som man hade, när konjunkturförbättringen bröt in.

Det har gjorts en utredning på denna punkt inom socialstyrelsen, och denna utredning bekräftar mitt antagande. Utredningen är icke fullt slutförd, men jag har dock erhållit vissa upplysningar från styrelsen. Undersökningen omfattar 2,375 företag med omkring 267,000 arbetare. Det visar sig nu att i dessa företag arbetade i december 1932 40 % av arbetarna med förkortad arbetstid och 60 % med normal arbetstid, medan i december 1933 20 % arbetade med förkortad och 80 % med normal arbetstid. Det nämnes vidare, att nyanställning icke skett, utan arbetstiden har ökats och bättre utnyttjande av förhandenvarande personal har ägt rum. Häri ligger en av förklaringarna till att icke den förbättrade konjunkturen medfört en nedgång i antalet hos arbetslöshetskommissionen rapporterade arbetslösa.

Härtill komma ytterligare två omständigheter, som jag också pekat på i mitt anförande till statsrådsprotokollet, nämligen dels att arbetslöshet har yppat sig på nya områden och dels att krisens långvarighet har drivit folk, som tidigare kunnat klara sig själva, att anmäla sig såsom arbetslösa och söka den hjälp, som kan erhållas från det allmänna. Beträffande dessa nya områden har det visat sig, att det framför allt inom jordbruket finnes en ökad arbetslöshet. Om herrarna studera den rapport, som arbetslöshetskommissionen avgivit i samband med sin medelsframställning till Kungl. Maj:t, så skola herrarna finna, att bland reservarbetarna är det ett större antal hemmansägare, torpare, och hemmasöner än egentliga jordbruksarbetare, vilket ju tyder på, att arbetslösheten ute i jordbruket inte bara omfattar de egentliga jordbruksarbetarna, utan att det också finnes andra grupper, som kommit i det läget, att de måste utnyttja det allmännas understödsmöjligheter även på detta område.

När det har talats om den ökade belastning, som krisens långvarighet har medfört, så har man gärna från det andra hållet velat tala om understödsgarandian och mycket sällan velat giva ett erkännande åt att här har skett en faktisk försämring i kommuners och enskildas läge, en försämring, som nödvändiggör för staten att i högre grad bringa hjälp. Det finnes emellertid en tidpunkt på året, då man kan få upp sina ögon för sådant, som man icke ser under den övriga delen av året och det är vid juletiden, då man skall göra väl mot sina medmänniskor. Jag har framför mig en högertidning, som i sammanhang med en julsamling skrev: »Men hjälpbehovet är icke enbart beroende av inkomsten för dagen — även en arbetslös familj kan reda sig till en tid, om den från början har ordnade finanser och egna resurser att dra på. Men blott till en tid. Det som nu karakteriserar situationen är att krisen har varat så länge, längre än sådana ekonomiska kriser eljest bruka räcka. Därför har motståndskraften brutits ned i större omfattning än någonsin.» Det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

är Svenska Dagbladet, som skriver detta, den tidning, som till vardags förkunnar, att det svenska folket egentligen är en samling av lättingar, som springer och knacker på det allmännas dörrar för att få understöd i stället för att skaffa sig arbete. I sitt juluttalande har tidningen rätt. Det är inte tvivel om att krisens långvarighet har tvingat fram redan förut arbetslösa att visa sig såsom arbetslösa. Det är heller intet tvivel om att kommunerna ha haft en ökad belastning och att kommuner, som tidigare ha rätt sig själva, nu ha nödgats vända sig till staten för att få stöd och hjälp till att klara sina svårigheter i fråga om arbetslösheten. Jag förnekar icke alls, att det kan finnas fall, då kommuner kanske i onödan söka utnyttja dessa möjligheter. Jag förnekar heller icke, att det finns enskilda, som onödigtvis söka hjälp eller att det finnes sådana enskilda, som icke böra komma i åtnjutande av hjälp från det allmännas sida. Men jag tror att dessa fall, både när det gäller kommuner och enskilda, äro så pass fåtaliga, att man icke därav kan hämta någon förklaring rörande arbetslöshetsciffrorna. Man får hålla sig till den förklaringen, att arbetslösheten griper in på nya områden och att krisens långvarighet har tvingat fram nya skaror. Detta visar sig också i den mycket stora ökningen av antalet rapporterade kommuner. Man var sålunda i december uppe i en siffra på 1,387 rapporterade kommuner mot 1,000 i december 1932.

Vi ha för övrigt här också en annan fråga, nämligen frågan om kontrollen för att förhindra att man i onödan belastar det allmännas utgifter. Man får naturligtvis se till, om den nuvarande kontrollapparaten fungerar tillfredsställande. Jag skulle hålla för troligt, att den icke bara fungerar tillfredsställande i det avseendet, att sådana som oberättigat vilja utnyttja hjälpmöjligheterna avstängas från hjälp, utan även att den ofta fungerar mycket hårt och lämnar utanför även sådana, som borde hjälpas av det allmänna. Det kan vara rätt intressant att höra, vad arbetslöshetskommissionen själv säger i denna sak. Det heter på sidan 12 i kommissionens berättelse: »Bland de arbetslösa, som gjort sina hjälpanspråk gällande, har såsom tillföre med säkerhet också befunnit sig ett betydande antal, som strängt taget icke är att räkna till kategorien arbetslösa lönarbetare och med dem jämförda. Förhoppningar att kunna komma i åtnjutande av hjälp från det allmännas sida utan att behöva anlita fattigvården med därav följande rättsverkningar, torde hava ökat de hjälpsökandes numerär. Likaledes lära — såsom alltid inträffar under perioder av expansiv samhällig hjälpverksamhet — mer eller mindre parasitära element ha sökt utnyttja möjligheterna att komma över sådant understöd, för vars tillgodonjutande ej krävts någon motprestation. Vid den prövning av hjälpbehovet, som de kommunala arbetslöshetsorganen verkställt, ha dessa givetvis eftersträvat att utmönstra dylika hjälpverksamheten ovidkommande personer, men stora svårigheter ha mött att under rådande massarbetslöshet skilja bort denna kategori av hjälpsökande. *Flertalet av dem torde emellertid hava kommit att ingå bland dem, som i arbetslöshetsstatistiken uppträda under rubriken 'ohjälpta'*. Nu anförda omständigheter utesluta visserligen icke, att även många verkligt nödställda, för hjälp fullt behöriga arbetslösa, blivit ställda utanför den omvårdnad, som samhället avser att bereda de arbetslösa.» Detta förefaller att vara ett ganska nyktert och riktigt bedömande. Till samma resultat kommer arbetslöshetskommissionens sekreterare, när han i Svenska Stadsförbundets tidskrift skriver en studie om verkningarna av arbetslösheten för städernas vidkommande. Han avslutar sin undersökning, där han pekar på, att man bland annat söker komma från landsbygden och in till städerna för att utnyttja deras arbetsmöjligheter, med att säga: »Med kännedom om de olika metoder som mångenstädes användas för att hålla dylika icke önsk-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

värda förstärkningar till klientelet borta torde dock dessa hjälpaspiranternas förhoppningar i allmänhet bliva gäckade.»

Allting tyder på, att man upprätthåller en sträng kontroll. Det visar sig också, att det har skett en betydande utökning av arbetsplikten inom kommunerna. Medan man i januari 1933 i vederbörande kommuner hade arbetsplikt i endast 12.5 % fall var procenttalet i september månad uppe i 70.3 %. Jag tror alltså, att man kan säga, att ingenting har eftergivits i fråga om kontrollen. Jag tillägger emellertid gärna, att jag har ingenting emot en mycket effektiv kontroll. Jag tycker, att det är i sin ordning, att folk, som icke behöva hjälp av det allmänna, vägras sådan hjälp, men man får icke låta det gå till en hårdhjärtenhet, som lämnar människor utan hjälp, där läget är sådant, att detta för dem skulle betyda svält, umbäranden och nöd av olika slag.

Läget kräver alltjämt omfattande insatser från statsmakternas sida. Det föreligger i verkligheten omfattande hjälpbehov, både när det gäller jordbruksbefolkningen och när det gäller de arbetslösa hantverkarna och fiskarna m. fl. Regeringen har med beaktande av detta behov nu presenterat riksdagen ett välfärdsprogram, som innebär ett fortsättande på den linje, som godkändes av förra årets riksdag. Herr Lindman har icke antytt, hur högern ser på denna sak. Skulle man draga några slutsatser av hans anföranden på den punkten, skulle det väl vara, att högern kommer att eftersträva att så mycket som möjligt beskära de allmänna hjälpåtgärderna. En sådan beskränning skulle, så vitt jag förstår, komma att drabba områden, för vilkas befolkning högern tidigare har visat mycket stor känslighet. Lantkommunernas möjligheter att hålla sig uppe skulle försväras, jordbrukets möjligheter att få hjälp likaledes. Under senare år har det, när det gäller arbetslösheten, tillkommit nya betydande folkgrupper, som tidigare icke ha fått något statligt stöd. Det kan ju därför vara skäl att överväga, om det vore så rättvist att just nu inskränka hjälpen för dessa grupper och kasta dem tillbaka i deras mycket stora svårigheter.

Riksdagen har att sakligt pröva det framlagda programmet, och jag tvivlar icke på att denna prövning kommer att giva till resultat, att det finnes nödvändigt att även för kommande budgetår ställa medel till förfogande i ungefär den omfattning, som regeringen har föreslagit. Vad sker, om detta skall fortsätta, frågade herr Lindman. I början av sitt anförande uttalade han, att det finnes icke något yttrande i statsverkspropositionen, som tyder på, att man inom regeringen övervägt denna sak. Under senare delen av sitt anförande kom emellertid herr Lindman in på de linjer för den fortsatta politiken, som ha uppdragits i mitt anförande till statsrådsprotokollet, och därav framgår ju, att regeringen med allvar arbetar för att söka finna utvägar för att trygga en mera jämn och varaktig försörjning. Vi beakta icke bara den nuvarande särskilda krissituationen utan också nödvändigheten av att i framtiden sörja för det befolkningsöverskott, som vi ju tydligen redan måste räkna med på vissa områden. Jag tycker bra om roligheter, men det är en något för billig kvickhet att bara tala om de ökade kommittéarvodet, som kunna komma ut på grund av de planerade utredningarna. Regeringen tillsätter icke i onödan några utredningar, men regeringen anser dessa saker vara av den vikt, att den icke kan avhålla sig från att göra de nödvändiga undersökningarna, bara därför att dessa händelsevis skulle komma att bidra till att några av riksdagens ledamöter eller andra få uppbära kommittéarvodet.

Herr Lindman hade emellertid även något annat att säga i denna sak. Han vädrade socialisering och socialism bakom utredningarna. Enligt hans

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sätt att se skulle dessa förslag från regeringens sida vara ett försök att ut-
röna hur långt den borgerliga majoriteten tål kallt socialistiskt stål. De ut-
redningar, som omnämnas i statsverkspropositionen, avse ju att undersöka
möjligheterna för att åstadkomma bättre försörjningsmöjligheter. De avse
att försöka förbättra och stödja vår exportindustri. De avse att skapa möj-
ligheter till nyproduktion här hemma och att ordna en kreditgivning på
längre tid. Med ett ord, man siktar till att upprätthålla och utveckla vårt
näringsliv. En annan fråga är, om icke detta måste ske under en helt annan
icke bara medverkan utan också kontroll från det allmännas sida. För min
del är jag övertygad om att denna kontroll är nödvändig.

Om herr Lindman lyssnar till vad som rör sig ute bland folket skall han
kanske finna, att man icke är så rädd för socialismen, som herr Lindman är.
Allt fler och fler ha blivit övertygade om att en ganska stor portion av so-
cialism är nödvändig i den framtida organisationen av samhället, om man skall
kunna lösa folkförsörjningssvårigheterna. Det har här talats om national-
socialismen. Jag har icke något gott till övers att säga om den. Men den som
studerar, huru den har brutit fram både här i landet och annorstädes, mär-
ker nog, att den till dels bygger på missnöje med den kapitalistiska ordnin-
gen och krav på litet mera socialism, det vill säga litet mera allmänt infly-
tande, när det gäller handhavandet av de medel, av vilka folkförsörjningen
framför allt är beroende. Det är ju också ganska karaktäristiskt, att när man
bildar ett nytt parti sådant som det svenska folkpartiet, vilket ju består av,
såvitt jag förstår, åt höger mycket avancerade borgerliga personer, så har
detta parti bland sina främsta programpunkter: större kontroll framför allt
över bankerna och mera plan i det ekonomiska livet. Detta är vittnesbörd om
vad som rör sig inom vårt folk och huru man ser på möjligheterna att trygga
framtiden. Det socialistiska giftet fräter också in i herr Lindmans egen rö-
relse. Herr Lindman har förklarat sin solidaritet med det Nationella ung-
domsförbundet. Högerens båda stora organisationer Allmänna valmansförbun-
det och Nationella ungdomsförbundet skola, enligt herr Lindman, sida vid
sida värna om, et cetera, et cetera. Jag har här ett uttalande av ordföranden i
Nationella ungdomsförbundet. Han har kostat på sig att blicka litet framåt och
har i ett för övrigt mycket intressant tal framlagt sina idéer om hur samhället
bör gestaltas. Han säger bland annat och hoppas att herr Lindman lyss-
nar, ty detta är ur hans synpunkt förskräckligt: »Ögonblickets uppgift är att
med bevarande av det livskraftiga i liberalismen, nämligen frihetens idé, och
det bärande i socialismen, nämligen solidaritetskravet, skapa ett på den na-
tionella samhörigheten grundat samhälle.» Jag förmodar att ordföranden i
Nationella ungdomsförbundet icke står ensam om sin uppfattning, utan att
vad han här har sagt kan tolkas såsom ett nytt uttryck för känslor, som röra
sig inom folket, nämligen att det gamla icke håller, utan att man måste bygga
nytt. Det är icke utan att jag har ett intryck av, att herr Lindman själv
har blivit litet besmittad. Han stod ju här och gav lösensordet »folkgemens-
skap», vilket är direkt hämtat först av nazisterna från Tyskland och sedan
av höger från nazisterna här i landet. Jag förmodar att detta ord icke tages
upp av herr Lindman bara för att det skall förstöras, utan därför, att han
finner däri uttryckt någonting som kanske också rör sig i hans hjärta, något
som säger att i det demokratiska samhället måste det gemensamma folkintres-
set i första hand tillgodoses och att man för fyllande av detta krav icke
får vika tillbaka, när det gäller att utmönstra det gamla, som är uttjänt och
som icke längre duger i en folkgemenskap.

Jag skall icke här taga upp tid med att tala om försvarsfrågan. Vi få till-
fälle att återkomma därtill. Jag skall till sist endast säga ett par ord om kam-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

pen mot de samhällsskadliga rörelserna och om blockadlagstiftningen. Regeringen har efter mottagandet av utredningen rörande tredje mans rätt i vederbörlig ordning remitterat utredningen och till och med satt en mycket kort tidsfrist för remissvarens avgivande. Det är rimligt att regeringen avstår från att meddela något om sina avsikter till dess att regeringen har hunnit pröva ärendet i det skick, som det föreligger efter den utredning, som grundlagen förutsätter även i dylika fall. Jag skall inskränka mig till att säga, att jag är fullkomligt ense med dem, som fördöma ofogot på det område det här gäller. Det kan icke vara till arbetarorganisationernas gagn att enskilda grupper få operera med metoder, som ställa stora delar av folket i harnesk mot fackföreningsrörelsen själv. Det kan därför bli ett fackföreningsrörelsens eget intresse att möjligheter till dylikt ofog avskaffas, antingen nu detta skall ske genom att fackföreningsrörelsen själv på allvar tar i håll därmed eller det måste ske genom ett ingripande från statsmakternas sida. När man överhuvud taget erkänner det demokratiska samhällets rätt till självhävdelse mot enskilda och mot grupper har man också att räkna med att man, i varje fall när några för den statliga auktoriteten och samhällsordningen undergrävande handlingar konstateras, också måste vara beredd att utan tvekan vidtaga lämpliga åtgärder. Jag upprepar emellertid vad jag många gånger förut har sagt, att särskilt på sådana områden gäller det att icke förhastas sig, så att man gör större skada än gagn med ett ingripande. Därmed har jag också svarat i fråga om den statsfientliga verksamhet, som enligt mångas förmenande bedrivs av bolsjeviker och av nationalsocialister.

Det var ju av intresse att höra herr Lindmans utläggning rörande herr Kilboms syndfullhet. Kanske den saken är skaffad ur världen till nästa riksdag, ty herr Kilbom håller ju på att förena sig med en före detta socialdemokrat för att bli av med det kommunistiska namnet. De kommunistiska idéerna har han icke haft på länge. Det var en ganska egendomlig slutsats, som herr Lindman i detta sammanhang drog, när han tog det faktum att vårt parti har utslutit en viss medlem såsom bevis på vår bristande förmåga att hålla stånd mot bolsjevismen. Jag skulle snarare tolka detta som bevis på att vi på allvar vända oss mot bolsjevismen genom att vi i första hand hålla rent från sådana element i vårt parti, som i själva verket för länge sedan bort tillhöra bolsjevikerna och som nu också dessbättre äro på väg till den rätta adressen.

Det demokratiska samhället måste, som jag förut sagt, hävda sig med tjänliga medel. Men jag slutar nu liksom förra året med att säga, att det bästa samhället kan göra för att bevara förtroendet hos folket och för att upprätthålla rättsordningen är att vidtaga åtgärder, som trygga folket icke bara till frihet utan också till försörjning. Regeringen har lagt fram förslag i detta avseende, och regeringen hoppas att för dessa förslag vinna tillräckligt understöd i riksdagen.

Herr talmannen gav nu för kort gemäle ordet till

Herr Lindman, som yttrade: Herr talman! Då endast två minuter stå mig till buds, måste jag inskränka mig till att tala om blott ett par saker. Hans excellens herr statsministern sade, att det vore farligt att vara för säker i sina omdömen, innan man sett resultatet. Ja, det är sant, men det gäller även om regeringen och statsministern själv, som var ganska tvärsäker i sitt omdöme om krisprogrammet och dess gynnsamma verkningar.

Beträffande herr statsministerns tal om byggnadsindustrien såsom nyckelindustri, vill jag säga, att jag tror ingen människa bestrider riktigheten där-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

av. Vad vi talade om i fjol gällde, om det var klokt att lägga upp ett program, där man gjort så våldsamma ansträngningar att åstadkomma statliga byggnadsarbeten till avtalsenliga löner, och ingen i denna kammare trodde i slutet av förra riksdagen, att man kunde åstadkomma den effekt, som i statsverkspropositionen då hade angivits beträffande de sekundära verkningarna av det byggnadsprogram, som regeringen framlagt.

Beträffande regeringens ingripande i konflikten vill jag säga, att det finnes ingen motsvarighet därtill vid tidigare tillfällen. Det är tydligt — jag har själv använt den metoden — att det är riktigt, att en regering skall kunna tala med parterna medan förhandlingar pågå, och här har regeringen haft synnerligen stor anledning och möjlighet att tala med den part, som tillhör det parti regeringen själv tillhör. Det gjorde icke regeringen, utan i stället lade den fram ett medlingsförslag, något fullständigt enastående och som icke lett till annat än skadliga verkningar.

Beträffande de fria ackorden vill jag säga, att jag icke avsåg att säga annat än att förhandlingarna om dem skulle fortsätta omedelbart under medlingskommissionens ledning. Jag har icke tid till något längre anförande.

Vidare anförde:

Herr Flyg: Herr talman! Om jag inledningsvis skulle säga några ord om de anföranden, som ha inlett denna remissdebatt, så är det beträffande herr Lindmans yttrande, att detta föreföll vid ett objektivt bedömande vara, såsom också här redan har sagts, tämligen skruvat, tämligen matt och alltså svagt ur högersynpunkt, svagt på det sättet, att herr Lindman såsom ledare för det största borgerliga partiet egentligen innerst inne var relativt nöjd och hade litet att i sak anmärka. Får jag samtidigt göra ett försök att värdesätta herr statsministerns nyligen hållna tal, skulle jag såsom motto över det samma kunna sätta: Allt är mycket gott, allt är bra. Det anfördes såsom bevis för regeringspolitikens förträfflighet tvenne mycket karakteristiska dokument. Det ena beviset var hämtat ur en resolution, antagen vid en sammankomst med bondeförbundet, och det andra beviset var ett uttalande vid nyårsskiftet av en frisinnad landshövding. Gör jag en sammanfattning av detta, så finner jag högerledarens kritik svag, och att regeringen såsom bevis för sin politik förträfflighet åberopar ett uttalande av bondeförbundet och ett annat av en frisinnad landshövding.

Om jag skulle försöka att, medan kammarens stora flertal äter lunch, anlägga några synpunkter från vårt håll på det som här föreligger och även på den politik, som ligger bakom oss, så vill jag säga, att huvudomdömet om den statsverksproposition, som nu ligger på riksdagens bord, blir, att regeringen ämnar styra vidare efter samma linjer — det är för övrigt nyss erkänt från statsrådsbänken — som tillämpades föregående år. Med andra ord: en ny »kohandel» — för att använda det populära uttrycket — skall avslutas. Om jag förstod herr statsministerns taktik riktigt, så var hans kraftiga citerande av bondeförbundets resolution icke annat än ett försök att spika fast herrarna från det hållet som dem, vilka framför allt godkänt regeringsprogrammet hittills. Man avser således att fortsätta regerandet med herr Pehrssons i Bramstorp nåde. Det förefaller, som om herrarna på regeringsbänken och den lojala partikadern i regeringspressen och i övrigt icke ha lärt något av vad som hänt i världen och även här hemma. De synas icke ha en aning om den stämning, som allt bredare växer fram bland Sveriges arbetande folk i industrisamhällen och på landsbygden. Skulle jag försöka tolka herr stats-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ministerns anförande även i detta avseende, blir det, herr talman, ett uttryck för att stämningen på landsbygden och i industriorterna är mycket god, att man är mycket tillfredsställd och att under det år som gått tillfredsställelsen alltmera ökat.

»Fortsatt kris kräver krafttag mot landsnöd» — så lyder en kraftig rubrik i regeringsorganet, Social-Demokraten, för den 12 januari. Det är så sant som det är skrivet. Här kräves sannerligen krafttag mot en skriande landsnöd. Här kräves krafttag av regering och riksdag, om man förutsätter, att dessa båda institutioner vilja återupprätta det förtroende, som nu vacklar i betänklig grad.

Men regeringsorganet menar med krafttag fortsatt allianspolitik mellan bondeförbundet och socialdemokratien. Krafttagen som där åsyftas, det är de äskanden, som ligga på våra pulpeter och som nyss genom de olika huvudtitlarna lagts framför oss. Dessa äskanden äro för övrigt regeringens utbud, och herr statsministern har låtit oss förstå, att det är utbud, på vilka man är beredd att pruta och ändra, då de komma att behandlas i ett nytt »välfärdsutskott» eller i ordinarie utskott.

Jag vill, herr talman, som hastigast granska de olika huvudtitlarna. Vår detaljkritik får anstå till riksdagens kommande behandling av de olika frågorna. Beträffande den huvudtitel, som berör jordbruket, kommer min partikamrat Herou att senare taga till orda i dagens debatt.

Vår tids och landets största fråga är arbetslöshetsfrågan. Man kan utan överdrift säga, att denna frågas lösande utgör nyckeln till lösningen av övriga problem, varmed tiden brottas. Arbete åt de arbetslösa samt en garanterad inkomst åt alla arbetande, så att de kunna leva människovärdigt tillfredsställande — det är den enkla reella lösningen, vilken skulle ge köpkraft åt det stora flertalet och därigenom röja väg ur betrycket för övriga grupper av småfolk: bönder, affärsfolk m. fl. Jag ber bestämt att få säga, att av initiativ i sådan riktning finnes icke ett spår i regeringens förslag. Är månne uppgiften för enkel eller äro de vederbörande, som skulle taga detta initiativ, herrarna på regeringsbanken, möjligen för stora för att befatta sig med denna uppgift? Jag tror, att den frågeställningen nog är felaktig; förklaringen till att man från regeringens sida icke vidtagit detta initiativ — det vore verkligen ett erkännansvärt krafttag, för att använda Social-Demokraterns ord — icke tagit itu med uppgiften på dylikt sätt är helt enkelt den, att det passar icke de borgerliga partierna, det harmonierar ej med statens, den borgerliga statens intressen. Nej, A.K.-systemet är den dominerande, så gott som enda välsignelserika formen för arbetslöshetspolitiken i demokratiens mönsterland Sverige. Precis som i fjol. Vad var det herr statsministern läste högt ur? Det var A. K:s utlåtande. Vallöftena, som socialdemokratiens tusende talare så frikostigt i det avseendet serverade på olika valmöten 1932 om A. K:s avskaffande, skola svikas för andra gången, och förmodligen få vi även uppleva ett tredje förnekande nästa år. Möjligen, jag säger möjligen, kommer A. K. att utsättas för en ny trumeld från socialdemokratiskt håll sommaren 1936 före nästa val, men endast under den förutsättningen att herr Per Albin Hansson icke då längre är excellens utan på nytt axlat oppositionstalarens kapp.

Ja, herr talman, det är givetvis den föregående år reformerade A. K., som skall bestå och fortsätta sin verksamhet. När vårt parti föregående år protesterade mot beslutet om fortsättandet av A.K.-regimen, då ropade man i hela den socialdemokratiska pressen: tro dem ej, den gamla A. K. är avskaffad och den nya är en ny institution med nya lönebestämmelser och nya direk-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tiv. Dessa rop påminna om vad som brukar ske, då konungen är död; man ropar: konungen är död, leve konungen! Här ropar man att den nya institutionen lever, den gamla är avskaffad och avlivad. Och i konsekvens med denna förkunnelse upphävdes regeringspartiets blockad av institutionen. Tvenne framskjutna representanter inom landsorganisationen sattes in i A. K:s ledning för att på den platsen medverka i den nya A. K.-politiken.

Efter den 1 juli, då de nya bestämmelserna trädde i kraft, läste jag i Norrländska Socialdemokraten, vars redaktör sitter här eller borde sitta på Norrbottensbänken, ett mycket ilsket redaktionellt uttalande, vari meddelades, att från de flesta A. K:s arbetsplatser i Norrbotten rapporterades, att lönerna försämrats den 1 juli i stället för att förbättras. Liknande uttalanden kunde man läsa även i övriga socialdemokratiska organ. Regeringsorganet nr 2, Ny Tid i Göteborg, nödgades sända ut en reporter till de olika förläggningarna inom tidningens spridningsområde för att skildra läget och om möjligt dämpa arbetarnas berättigade förbittring. Regeringsorganet nr 1 konstaterade, att det var »arbetsledarna» — populärt sagt basarna — vid A. K:s arbetsplatser, som tolkat riksdagens beslut felaktigt och åstadkommit, att lönerna försämrats i stället för att förbättras. När vi då i Folkets Dagblad uttalade vår förundran över att samtliga basar hos A. K. kunde göra samma felaktiga tolkning och dessutom uttalade vår tillfredsställelse över att det här i landet satt en »arbetarregering», som kunde se till, att dess socialminister, bestämt och försiktigt för all del, men bestämt kunde ta de kollektivt uppträdande feltolkande arbetsledarna vid örat, så hänvisades vi av regeringsorganet till en annan ny detalj av den reformerade A. K., till lönenämnden. I sinom tid talade denna av Kungl. Maj:t utsedda och med instruktion från samma Kungl. Maj:t försedda lönenämnd. Den talade, och vad den hade att säga, det var, att den i de flesta fall stadfäste vad basarna beslutat beträffande lönerna och tolkade riksdagens beslut som om det överhuvud taget icke existerade. Jag kanske bör nämna, herr talman, i sanningens intresse, att A. K:s arbetsledare och basar, som skjutits i förgrunden av den socialdemokratiska pressen, dock voro tämligen oskyldiga. Herr Sigfrid Hansson, hans excellens statsministerns broder, införde i sin tidskrift Fackföreningsrörelsen en cirkulärskrivelse från höga A. K.-ledningen i Stockholm, och i den finnes det klara direktiv, att man vid de nya ackordsprisernas sättande noga skulle se till att arbetarna genom ackordsarbete ej kunde komma upp i en lön, överstigande den för orten gällande timlönen. Här ha vi den verkliga »feltolkningen», upptäckt av hans excellens statsministerns egen broder. Vad gjorde då arbetarregeringen? Ingrepp den? Nej, den gjorde ingenting. Den hade hänvisat till lönenämnden och den satt där ovan stridsvimlet, såväl regeringen i dess helhet som socialministern.

Så var det de nya direktiven, som voro en sådan märklig förtjänst hos den nya A. K. Jag inskränker mig, herr talman, till att hänvisa till den skrivelse, som enligt pressen i dagarna kommit regeringen till handa från väg- och vattenbyggnadsarbetarnas förbund. Den skrivelsen säger allt om värdet av dessa direktiv. På en resa för några dagar sedan kom jag i sällskap med en av de aktiva krafterna inom detta fackförbund, för övrigt en partikamrat till herrarna på regeringsbänken. Han gav på några timmars resa i snabba drag en bild av A. K. i verkligheten, sådan som han har sett den på det område, väg- och vattenbyggnadsarbetet, där han hörde hemma och vilket, skulle jag tro, är det vederbörande mest syssla med. Den bilden visade vilket ekonomiskt slöseri systemet innebär, vilken byråkrati där existerar och vilken planlöshet i arbetsmetoder, som där finnes. Den bilden borde icke vara herrarna på regeringsbänken obekant, men det förefaller så. Det synes icke,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

som om man nu skulle i något avseende vilja göra något, ingenting tyder på att man ämnar slå in på en annan kurs än förra året eller att man ämnar gå in för uppfyllandet av vad man sade 1932 på valmötena, då man talade om att avskaffa A. K. En arbetslöshetspolitik, som framför allt arbetar i denna institutions tecken, kan ej betecknas såsom ett »krafttag». Den är socialt orättfärdig och oförsvarlig ur ekonomisk synpunkt. A. K:s avskaffande är fortfarande det enda riktiga ur arbetarsynpunkt.

Man har talat från herr Lindmans sida och även från herr statsministerns sida om byggnadskonflikten, och jag finner, herr talman, att man i år äskat ytterligare 11 miljoner till statliga byggnadsarbeten — enligt regeringsorganet »under förutsättning att byggnadskonflikten löses». Detta ger mig en särskild anledning att säga några ord om denna konflikt oavsett det att frågan redan har varit föremål för behandling i debatten. Jag tillåter mig framställa en fråga till den frånvarande socialministern — jag hoppas, att någon av hans partivänner är vänlig att föra den vidare — nämligen om han är glad och stolt i nuvarande situation över den sammankoppling, som enligt statsrådet Möllers önskan gjordes vid föregående riksdag mellan striden inom byggnadsfacket och statens hjälpprogram för de arbetslösa. Konflikten består den dag som är, och därför kan ansvaret läggas dels å regeringen och dels å riksdagens samtliga partier från högern till socialdemokraterna. Hade ej denna sammankoppling skett, hade, det tror jag, en uppgörelse för länge sedan kommit till stånd. Den förmodan, som uttalades av vår grupp, då frågan avgjordes i föl, då vi yrkade, att formuleringen om sammankopplingen skulle strykas, då vi pekade på, att högern och arbetsgivarföreningen nog skulle se till, att denna del av hjälpprogrammet ej komme att förverkligas, den visar sig ha varit mer än riktig. Men, herr talman, jag berör denna fråga därför, att jag velat ha sagt här inför kammaren, att här hade regeringen möjlighet att göra ett krafttag för att använda ännu en gång regeringsorganets ord. Den ingrep — och det har också varit föremål för diskussion — med en medlingsaktion. Arbetarparten accepterade, men den trilska arbetarköparparten satte sig på tvären. Jag instämmer med statsministern däri, att det var ej så mycket av ekonomiska skäl som av politiska skäl. Men om han sålunda var medveten om det — och det har han sagt i dag i kammaren — då frågar jag: Varför utnyttjade han ej saken litet mer politiskt, litet mer energiskt, och på ett sätt, som varit fullt begripligt och försvarligt ur svenska arbetarklassens synpunkt? Varför sattes ej byggnadsarbetena i gång på den grundval som uppnåtts? Man ville få en sammankoppling till stånd för att få tillfälle att utöva inflytande, och det är naturligt, sade herr statsministern alldeles nyss, att vi i första hand vände oss mot arbetarparten och som han förklarade — pressade denna part. Man fick ju vederbörande med på den linje man ansåg vara den riktiga. Varför, spørjer jag då, satte man ej i gång? Frågan är så mycket mer berättigad, som arbetsgivarnas motstånd var av mera politisk än ekonomisk art. Jag förmodar, att frågan ej blir besvarad. Fruktade man för de eventuellt hårda ord, som herr Lindman skulle komma att säga vid detta tillfälle, om man så hade handlat? Jag skulle tro, att vad man framför allt fruktade var, att herr Pehrsson i Bramstorp skulle tycka illa om ett sådant handlande och bli ledsen. Man var rädd för, att man skulle stöta sig på den kanten. De ord, som kammarens ålderspresident yttrade i sitt märkliga hälsningstal, äro förmodligen en programförklaring beträffande den socialdemokratiska alliansen med bondeförbundet, och då kan man ej ifrågasätta något dylikt. Men jag vill säga, att om regeringen satt igång byggnadsarbetena då hade regeringen haft bakom sig hela arbetarklassen och gjort en gärning, som varit av den art, att man kunnat peka på den även inför arbetarna.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Att gå över från den femte till den fjärde huvudtiteln måste jag anse vara konsekvent. Det är uteslutande med frågan om samhällets uppoffringar för att värna om folket, som den moderna försvarsideologien arbetar. Och jag kommer då över till det departement, som förestås av min två gånger f. d. partikamrat, f. d. antimilitaristen, f. d. isolerade avrustaren Vennerström. Officiellt uppgiver man här en utgiftsökning på 6 miljoner kronor jämfört med föregående år. Att denna ökning, herr talman, skulle tillfredsställa försvarsministrarnas energiske partivän i första kammaren, Rickard Lindström, finner jag föga troligt, efter uttalanden i pressen under senare tid. Han kommer väl liksom herr Örne även i år att visa sitt intresse för skytterörelsen och landstörmsrörelsen, för vilka herr Vennerström blott har vackra ord och sant fosterländska ord vid högtidliga och festliga tillfällen. Men jag vill fästa dessa herrars och de andra herrarnas uppmärksamhet vid, att ökningen beträffande vårt effektiva försvarsväsende — ty det är ju effektivt — icke är blott fattiga 6 miljoner. Den reella ökningen är hastigt räknat nära 17 miljoner. Om de av kammarens närvarande ledamöter, som eventuellt äro intresserade av frågan, taga fram en skrift, som heter »Utgifter för kapitalökning», bilaga 2, så finner man där under rubriken »Fonden för förslag till statsverket» tre poster på tillhoppa 10,797,000 kronor, vilka samtliga i realiteten höra fjärde huvudtiteln till. Jag konstaterar sålunda, att den socialdemokratiska regeringens försvarsbudget av i år med 700,000 kronor överstiger vad den senaste borgerliga regeringen — den ekmanska — äskade år 1932. Hur nagelfors ej under valrörelsen denna försvarsbudget, herr Ekman sista, framförallt av de socialdemokratiska talarna? Arbetare och småfolk, slut upp bakom socialdemokratien och det skall bli slut med det militära slöseriet. Och herr Engberg, ej den nuvarande men den dåvarande redaktören för Socialdemokraten, han förklarade 9 dagar före valet i ett mellanstick, att vad gällde militärhuvudtiteln, där kunde och där skulle sparas. Slut upp bakom socialdemokratien! Nu, andra året sedan denna valstrid utkämpades, få dessa väljarskaror, som slutit upp kring socialdemokratien, större än någonsin för övrigt, se, hur de, som skulle spara speciellt på detta område, presentera en militärbudget, större än den ekmanska. Jag tror inte, att man får förvåna sig för mycket, herr talman, om dessa väljare bli förundrade, betänksamma och kanske förbittrade.

Jag ber att i detta sammanhang få säga några ord om vårt dyrbara militärväsendes effektivitet. Jag hoppas i annat sammanhang få tillfälle att utförligare få återkomma i detta stycke. Men det bör ändå komma några ord här. Den sista tiden har givit anledning att här i riksdagen uppmärksamma denna sida av militärväsendet. Jag avser ej att tala om den märkliga effektivitetsprestation, som ett av flottans fartyg utförde för en tid sedan, då man avsköt en torped och träffade det egna fartygets akter. Nej, denna enastående bragd talar för sig själv. Vad jag syftar på är den viktiga del av militärväsendet, som heter flygvapnet. I samband med affären om spökflygaren i Norrbotten har flygvapnet blivit föremål för en speciell och välbegriplig uppmärksamhet. Flera borgerliga tidningar ha skrivit artiklar och alla ha gått ut på ökade anslag till flygvapnet för inköp av nya och bättre maskiner. Utan att göra anspråk på att besitta någon sakkunskap, icke ens sådan, som exempelvis statsrådet och chefen för försvarsdepartementet besitter, vill jag säga till de herrar, som träda fram med det kravet — förmodligen kommer det kravet fram här i riksdagen i år — att den lämpligaste åtgärden helt visst vore, om man såg till, att man först anskaffade ny ledning för flygvapnet utan att vara allt för mycket bekymrad om, på vilka reträttplatser dessa herrar skulle placera sina sitsar, då de avföras från de platser, de nu

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

befinna sig på. Det vore också av vikt, om man kunde inom nuvarande anslagsram vidtaga sådana åtgärder, att de officerare, som finnas inom denna del av det svenska försvarsväsendet, lärde sig något, som heter att flyga i mörkret, flyga om natten. Det är ju möjligt, herr talman, att en fiende, som rycker an för att angripa »du gamla, du fria», kommer på denna tid av dygnet utan hänsyn till att svenska flygare ej kunna konsten att flyga i mörker. Jag menar, att detta är från vår sida mycket värdefulla synpunkter, som särskilt försvarsvännerna böra taga fasta på, men som de glömma bort i sin argumentation, anvisande av åtgärder, som de böra vidtaga. Om det ej är möjligt, herr talman, finnes en annan möjlighet, nämligen att man arrenderar ut hela flygväsendet till herrarna Florman i Aerotransport. Då är jag övertygad om, att maskiner och manskap komma till bättre användning ur de försvarsvänliga herrarnas synpunkt.

Vi äro emellertid för vårt vidkommande nu mindre än tidigare försvarsvänligt inställda. Men just detta tillstånd inom detta militärväsende, som plockar över 100 miljoner årligen ur folkets fickor, skall bli för oss ett ytterligare argument i vår antimilitära propaganda. Vi skola belysa skillnaden mellan statsmaktens intresse för det fattiga folket och samma statsmakts intresserade aktivitet, då det gäller ett av olika militära juntor toppridet militärväsende. Från socialdemokratiskt håll talar man numera om, att det gäller ett försvar av demokratin mot reaktionen i världen. Regeringspartiets främste pressman, Rickard Lindström i Göteborg, har talat sig hes och varm om detta moderna tema. Mot honom kan man visserligen ställa upp herr Georg Branting med de synpunkter, som han nyligen fick nådig tillåtelse att offentliggöra i Västerbottens Folkblad — den enda socialdemokratiska tidning, där en antimilitär artikel numera får utrymme — synpunkter, till vilka jag i stor utsträckning kan ansluta mig.

Men vad är det för demokrati, som herrarna tala om att försvara? Jag satt och lyssnade till herr Lindman och statsministern, och det gjorde frågan för mig ännu mer markant. Vad är det för demokrati, som man talar om? Det är den demokrati, som just nu är beredd att gå till ytterligare skärpt lagstiftning mot fackföreningsrörelsen, arbetarnas viktigaste kamporganisation. Det är den demokrati, som ämnar lamslå alla fria yttringar av berättigat rebelleri inom arbetarmassornas och det fattiga folkets led genom att stämpla dem som »statsfientlig verksamhet». Arbetarklassen skulle alltså i en period, då man går in för att avdemokratisera demokratin, bli mera försvarsvänlig för denna beskurna demokrati. Jag är övertygad om, att de herrar inom arbetarrörelsen, som begynt särskilt propagera för denna nya demokratiska försvarsvänlighet, snart skola bli förvissade om, att de för dessa synpunkter ej skola få någon nämnvärd anslutning, möjligen inom partikaderns kretsar men ej ute bland arbetarna. Men vi säga till herrar socialdemokrater på regeringsbänken: Gör demokratin till en kämpande demokrati för och med folket, för dess rätt till arbete och människovärdig existens, en kämpande demokrati mot kapitalismens dödsdömda anarkiska system och för socialismens ordning, för arbetets och förnuftets seger, och ni skola sannerligen ej behöva efterlysa vår eller arbetarklassens försvarsvänlighet.

För övrigt, herr talman, synes det nödvändigt, att man pekar på för dem som så argumentera, att en armé, som skall försvara demokratin mot reaktionen, bör ha ett sant demokratiskt befäl. Här finnes ett ganska stort arbetstillfälle för alla demokratiska försvarsvänner, framför allt för herrarna i regeringen. Här i kammaren sitter en officer i aktiv tjänst, och det säges öppet och offentligt, att denne man genomgår en hård kamp i sitt inre mellan å ena sidan Germania och å andra sidan Svea. Det senaste därom läste jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

i en socialdemokratisk tidning, där det säges, att kärleken till Germania är större än kärleken till Svea. Försvarsministern måste förstå, att man ej får begära för mycket av en människa även om han bär svenska arméns uniform. Det finnes anledning att undersöka dessa förhållanden. Är det så, att ni argumentera för försvarskärlek hos arbetarklassen för den armé, som skall försvara demokratin, så få ni vara vänliga att titta litet på dem, som föra befälet inom denna armé och se till, att ni få en god säkerhet där för denna demokrati. Den säkerheten förefinnes ej nu. En undersökning behöves nog även i Karlstad och likaså på Gotland, och man bör ej glömma Stockholm. Där finnes mycket att göra i detta stycke.

Jag vill, herr talman, innan jag kommer till min sammanfattning, säga några ord i samband med utrikeshuvudtiteln. Där förekommer ett äskande om anslag för byggande av ett ministerhotell i Ankara. Jag förmodar, att detta äskande kan tydas så, att denna ministerpost anses såsom nödvändig. Det borde då även anses såsom nödvändigt, att vederbörande minister vistas i det land, där han skall utföra denna funktion. Men studerar jag förteckningen över sakkunniga i försvarskommissionen, finner jag här åsyftade person upptagen där. Jag vet inte, herr talman, huruvida man kan vara sakkunnig i försvarskommissionen och vistas i Ankara eller sändebud på denna plats och vistas i Stockholm. Förhållandet förefaller mig underligt, och jag tror, att man borde få i år, vilket man ej fick i fjol, en förklaring i detta avseende.

Vid föregående års remissdebatt yttrade statsministern Hansson följande: »Vid 1932 års allmänna val inträffade den fullkomligt egenartade omständigheten, att för första gången i något land vid ett val på den allmänna rösträttens grund den borgerliga samhällsuppfattningen icke kunde majoritet bland landets väljare. Detta är ett faktum av ganska stor betydelse. Det säger oss, att det ute hos folket saknas tilltro till de politiska linjer, som hittills följts, det säger oss, att det hos en majoritet av det svenska folket finns en utpräglad önskan om nya linjer för den svenska politiken och framförallt en önskan om att man skall söka finna utvägar i det nuvarande betrycket att bringa en bättre hjälp — icke bara så, att redan hjälpta hjälpas på ett bättre sätt, utan också så, att man hjälper flera, hjälper effektivare och varaktigare.» Jag tror, att man icke kan misstolka innebörden i detta statsministerns uttalande i fjolårets remissdebatt, hans värdesättning av valresultatet av år 1932. Han förklarade med dessa ord, att han var medveten om, att majoriteten av väljarna i landet dömt ut den dittills förda politiken, att denna majoritet var så missnöjd med de borgerliga partiernas regim, att den ville en ändring, en politik i folkets intresse med andra ord. Jag är övertygad om, att denna värdesättning, som socialdemokratiens ledande man gjorde den gången, är en riktig värdesättning. Jag är övertygad om att den skara av en miljon väljare, som följde Per Albin Hanssons parti 1932 på hösten, i varje fall väntade de socialdemokratiska vallöftenas infriande. Redan föregående riksdag grusade dessa förväntningar. Den socialdemokratiska ledningen förstod att riktigt värdesätta valutslaget, förstod vad det innebar, men regeringen och dess ledare saknade viljan att handla i enlighet med väljarnas mening. Årets regeringsprogram visar ytterligare, att denna vilja saknas. För den socialdemokratiska regeringen står en annan uppgift såsom den viktigaste, uppgiften att lotsa den svenska kapitalismens skepp ut ur tidens och krisens bränningar. Och mellan dessa tvenne uppgifter finns, mina herrar, ingen möjlighet att balansera. T. o. m. en smidigare man än vår nuvarande statsminister måste här misslyckas. Mellan människornas — folkens intressen och det kapitalistiska systemets statsintressen finns ingen möjlighet till allians

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och samverkan. Ur denna motsättning har den mycket omskrivna tidssjukdomen, »demokratiens kris», uppstått. De ledande krafterna på den borgerliga yttersta högerflygeln orientera sig allt bestämdare mot den form av politiskt maktinnehav, som bäst passar deras intressen, mot diktaturen, vilken får olika form och färg allt efter respektive länders förutsättningar. Herr Lindmans tal är intressant att i det avseendet uppmärksamma. Herr Lindmans deklARATION beträffande nazismen var av något annorlunda art än hans deklARATION beträffande vad han kallade bolsjevikerna, d. v. s. organisationerna på arbetarhåll, som enligt högerledarens uppfattning skola slås ned. Herr Lindmans tal utelämnade totalt den mest utpräglat fascistiska organisationen här i landet, nämligen Nationella ungdomsförbundet. Det är naturligtvis mycket mänskligt att kunna glömma, men en märklig glömska, herr Lindman! Nationell Tidning varje vecka, herr Hammarströms broschyrer, vederbörande organisations ledares tal, allt detta är klara fascistiska deklARATIONER. Det är ingen vakthållning kring demokratin och här står högerledaren och gör sig till riddersman för demokratin, den främste riddersmannen för en demokrati, som medvetet skall slå ned alla rörelser, som vill skada den. Och vid sin sida har han en ungdomsorganisation, sin egen ungdomsorganisation, som han totalt glömmet bort, men som fräckast och klarast här i landet och, jag vill säga, även smidigast och mest demagogiskt bedriver en rent nazistisk propaganda. Det är ingen glömska, herr Lindman, och därmed falla också alla edra vackra deklARATIONER om demokratin till marken. Jag förstår att det icke är lämpligt att säga rent ut vart ni syfta, men vi skola vara fullt medvetna om att bakom dessa deklARATIONER om försvaret och demokratin samt dess rådande inåt och utåt ligger ingenting annat än blott ett uppförande av en tablå inför öppen ridå.

Socialdemokratien har i olika länder under de senare åren i sin strävan att rädda demokratiens system, vilket för dess ledande kader varit behagligt, givit dessa ledande politiska maktpositioner, placerat dem på regeringstaburetter och givit dem utmärkta funktioner i övrigt i statsapparaten. Det är på en sådan mellanväg, som vår socialdemokratiska regering i dag marscherar. Den tänker sig kunna bemästra motsättningarna under förhoppning om att bättre tider skola stunda. »Finansministern tror på varaktig konjunkturförbättring», förkunnar regeringens organ. Ja, finansministern har en viss grund för denna sin tro. Produktionssiffrorna från ett flertal länder visa för föregående år en stigande kurva, men det är trots allt, mina herrar, en hopplöshetens grund att bygga en positiv politik på. Låt vara att ett uppsving kommer, — herr statsministern sade helt nyligen, att detta redan är i gång — men det kommer att bli av kort varaktighet, och följas av ett ännu värre sammanbrott än det vi nu uppleva. Regeringens politik bär MacDonalds signatur. Den vill vara och än mera bli en nationalregering. Jordbruksministern har för någon tid sedan försökt att i ett anförande såsom ett visserligen försiktigt perspektiv ställa självhushållning och nationell hushållning, om vi icke komma ut ur det nuvarande tillståndet, och en man, som jag förut nämnt, och som man mycket väl kan återkomma till, därför att han spelar en ytterst betydelsefull roll inom sitt parti, herr Lindström, uppträdde i dagarna och tävlade med Sveriges nationella ungdomsförbund om vem som var mest patriotisk. Ämnet om vilket man tvistade var: Vem sviker fosterlandet. Matchen, som gick av stapeln på Auditorium, slutade oavgjord. Jag skulle tro, att det är små händelser och fakta, som belysa riktigheten av vad jag velat ha fram.

Regeringen säger sig representera arbetarna och bönderna. Ja, i så fall vore det en stark regering, men etiketten är falsk och oriktig. Regeringens

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

praktiska politik visar, att den representerar storbönderna, godsägarna och deras intressen, å ena sidan, och å andra sidan den socialdemokratiska och småborgerliga byråkratiens samt statens intressen. Flertalet av arbetarna och av småfolket på landsbygden äro icke belättna med regeringens politik. Jag ber, herr talman, att i detta sammanhang få peka på en uppenbar inkonsekvens i ett uttalande av herr statsministern helt nyligen. Han sade, att flertalet bland reservarbetarna eller i varje fall en mycket stor siffra består av folk ifrån landsbygden; det utgjordes icke av arbetare utan av hemmansägare, hemmansöner och småbrukare. Ja, det är möjligt, att denna statistik utvisar det. Och han drog därav vissa slutsatser: Han glömde tala om att förhållandet bevisar att herrarnas kohandelspolitik icke hjälpt småfolket på landsbygden. Jag förstår en sådan glömska. Jag säger gent emot talet om att regeringens politik representerar arbetare och bönder, att detta är en vacker men falsk skylt. Ute bland arbetarna och småfolket på landsbygden växer nämligen missnöjet, och ur detta missnöje kommer den nuvarande regeringspolitikens slutliga misslyckande. Ur detta missnöje växer dessutom — tyvärr ännu i alltför liten utsträckning — hos vissa arbetarskikt den ökade insikten om sanningen i Marx' sats: »Arbetarklassens frigörelse måste vara dess eget verk.» Det är här, som behov av vidgad lagstiftning mot fackföreningsrörelsen kommer, och det är här som talet om åtgärder mot statsfientlig verksamhet mynnar ut. Det är här, man vill gripa in. Man fruktar nämligen att vad som sker och att vad som här växer fram skall växa sig för starkt och få ökad näring genom just den politik, som i dag är den officiella.

Vad har man ifrån socialdemokratiskt ledande håll haft för deklARATIONER beträffande dessa åtgärder? Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att herr Hansson alldeles nyligen stod här och var mycket fåordig och försiktig — naturligtvis skall en stor statsman vara mycket försiktig i sina uttalanden — men i ett föredrag vid Gimo bruk för någon tid sedan förkunnade han, att han för sitt vidkommande ingenting hade i realiteten att invända mot en lagstiftning mot fackföreningsorganisationerna, om denna lagstiftning bleve dubbelsidig. Jag är fullt övertygad om att i det avseendet kommer det icke att bli någon stor strid från borgerligt håll. Syftet är att få till stånd en lagstiftning, som ger statsmakterna möjlighet att ingripa i fackföreningskonflikter och säga ifrån, att konflikten strider emot statsintresset: Var så god en uppgörelse på det och det villkoret! Syftet är med andra ord att vid denna tidpunkt, då fackföreningsorganisationernas självständighet är viktigare och betydelsefullare än någonsin, den skall klavbindas därhän att den överhuvud taget blir av intet värde. Den opposition, som finns inom socialdemokraternas eget parti gent emot denna politik, den förses med munkavle eller också kastas den ut. Sjung gärna psalmer på Frälsningsarméns möten, det är ingen, som protesterar! Håll gärna patriotiska svamlade festtal på skyttefester och för landstormslottorna! Det är ingen, som protesterar mot detta. Inga åtgärder vidtagas. Man uppträder vid sidan av Nationella ungdomsförbundet i Auditorium och tävlar om vem som är mest patriotisk. Det är ingen som protesterar. Ve den emellertid inom partiet, som tar ett steg åt vänster. Då kommer bannbullen från högsta ledningen dagen därpå. Lojalitet mot ledningen-regeringen och förståelse för dess svårigheter har blivit högsta evangelium i dag inom regeringspartiet. Med vad är det som sker samtidigt med att man styr efter den officiella politiska kursen här i landet? Det har redan tidigare påtalats. Jo, alla reaktionära element äro i starkare aktivitet än någonsin tidigare. De nazistiska horderna förmå trots splittring sins emellan och delvis tack vare det stöd de erhålla från sina mäktiga vänner där nere i landet i söder — de herrar, som hans excellens

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

utrikesministern uppskattade till den grad, att han skickade officiella representanter till deras partikongress — dessa nazister förmå trots sin splittning att ändå vinna en hel del fattigt folk, som i realiteten icke hör dem till.

Unghögern har jag här förut nämnt. Denna politiska riktning, ansluten till högerpartiet, representerar den reella reaktionen, den farligaste reaktionen i detta land. Denna unghöger har klang och jubeldagar i detta nu. Icke nog med att dessa herrar driva den ännu så länge officiellt utåt tolererade ledaren amiral Lindman ut på gator och torg i spetsen för ett demonstrations-tåg — herr Lindman har på gamla dagar upptäckt gatans parlament — utan man bedriver en propaganda av ett helt annat slag, en intensiv propaganda landet runt, utvecklande en hycklande arbetarvänlig demagogi. Vad är det man då strävar efter? Vad vill man? Jo, man strävar efter att vinna anslutning från folklager, som hittills stått fientligt inställda mot och främmande för denna rörelse. Man strävar till att vinna dem för att få makten och genom makt upprätta även här i landet den borgerliga diktaturen. Det är i den jordmån, som luckras upp och beredes genom den nuvarande regeringspolitiken, som den sådden faller och som den skörden växer. Det är det missnöje, som skapats genom att det, herr statsministern, icke blivit någon ny politik, som ni utlovade, utan att man kör fortfarande i de gamla hjulspåren och går arm i arm med de borgerliga partierna, det är detta missnöje, framför allt, som gör, att man har möjlighet att bedriva denna propaganda och även inkasera vinst.

Jag ställer så till sist frågorna: Förmå vederbörande reaktionära element lösa det problem, som är dagens problem? Förmår Nationella ungdomsförbundet eller de olika nazistiska organisationerna, komma till makten, genom allians eller var för sig lösa krisen, att skaffa arbete åt de arbetslösa? Förmå de lätta det fattiga folkets betryck? Svaret på dessa frågor blir ett bestämt nej. De utgöra ingenting annat än det sista uppbådet, såsom det för övrigt står i herr Furugårds program — det enda sanna, som står där — för den kapitalistiska ordningen och dess värn. De förmå icke bemästra svårigheterna. Deras eventuella tillkomst till makten innebär i realiteten ingenting annat än att detta land och folk kastas tillbaka ned i kaos och barbari. Därför är det i dag en socialistisk plikt att ropa ut det till arbetarna och folket landet runt och att få till stånd en förändring framför allt inom arbetareleden. Detta rop måste riktas till varje arbetare, som ännu följer den socialdemokratiska ledningen. Det arbetande folket kan och förmår hindra reaktionens frammarsch och seger här i landet. Uppgiften är möjlig, men aldrig tillsammans med bondeförbundet eller något annat borgerligt parti. Sammansvetsat och enat kring det som är gemensamt, kring det som står över allt som skiljer, d. v. s. de gemensamma intressena av ekonomisk, social och politisk art, sammansvetsade i en front, som spänner över alla arbetare och arbetslösa och landsbygdens fattiga befolkning ha vi möjlighet icke blott att föra dagens intressen framåt till förverkligande, icke blott få arbetets sång att på nytt ljuda över landet utan också möjlighet att förrinta orsakerna till dagens kris, kapitalismens system, värnat och förvaltadt i dag av den regering, som nu sitter, som tidigare av borgerliga regeringar, att förrinta detta system, och i stället lägga grunden till en arbetets, förnuftets, socialismens ordning i detta land. Det är därför, vi bedriva vår kritiska politik gent emot den svenska socialdemokratien i regeringsställning och mot dess kohandelspolitik. Det är därför vi ämna fortsätta denna vår kritiska politik, och vi ämna efter kraft och förmåga så arbeta att vi vinna de arbetande människorna, industriarbetarna, jordbruksarbetarna, och de arbetslösa skarorna samt överhuvud taget alla, som lida av krisen, att vinna dem på basis av deras egna intressen och deras

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

berättigade krav: rätt till arbete och rätt att leva människovärdigt — och på sådan front, genom samlad aktivitet och samlad kraft, inom parlamentet men även utom detsamma, driva fram en ordning i detta land, som äntligen ger människorna denna elementära möjlighet förverkligad.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman, mina damer och herrar! Till den föredragna statsverkspropositionen skall jag be att få knyta några reflexioner. I likhet med alla tidigare statsverkspropositioner bygger den ju på beräknade inkomster och utgifter för en tid framåt, och dessa beräkningar måste, såsom i många andra fall, göras med utgångspunkt från den uppfattning, man har av den sista tidens konjunkturutveckling och även av det för stunden varande läget. Finansministern utgår nu ifrån, att den konjunkturförbättring, som har förmärkts såväl internationellt som även i vårt land, inger vissa förhoppningar för framtiden. Den internationella konjunkturförbättringen är givetvis för vårt land såsom i rätt stor utsträckning ett exportland av ett stort värde, men detta värde blir helt visst beroende på det sätt, varpå de handelspolitiska förhållandena komma att utvecklas. De olika länderna ha ju allt mer och mer gått in för självhushållning, och man har fördenskull infört restriktioner beträffande importen av vissa varor, av vilka vi såsom exportörer ha ett väsentligt intresse.

Det torde alltså, såsom också hans excellens herr statsministern anför i sitt uttalande till statsverkspropositionen, vara nödvändigt, att även om man rätt uppskattar den internationella konjunkturförbättringen, i stor utsträckning följa samma politik, som 1933 års riksdag slog in på, d. v. s. man måste se till att näringslivet, jordbruket däri inräknat, genom statsmakternas åtgärder lämnas ett stöd, så att det får möjlighet att finansiera driften och även att fullgöra sin skyldigheter.

När man ser på den förbättring av konjunkturerna, som för närvarande inträtt, och samtidigt betraktar jordbrukets ekonomiska möjligheter, så tror jag man kan konstatera, att om icke statsmakternas vid föregående års riksdag beslutade åtgärder hade genomförts, så hade jordbruket i närvarande stund haft betydligt försämrade ekonomiska förhållanden än som nu råda. Den skarpa kontingentering, som från Englands sida vidtagits beträffande vår baconexport, visar, att man, såsom också antytts av engelske jordbruksministern, räknar med att England i större utsträckning än tidigare skall kunna bli självförsörjande. I fråga om smöret har Tyskland under det gångna året genomfört en skarpt begränsad kontingentering, och man har i Tyskland sedan dess vidtagit ytterligare åtgärder i samma syfte, så att man icke vet, hur vår smörexport till Tyskland kan komma att gestalta sig. Vår export av de nu nämnda artiklarna har sålunda blivit kraftigt beskuren.

När vi alltså nu skola börja årets arbete, förefaller det mig, som om det vore lika angeläget som föregående år, att samtliga krafter förenas för att med hänsyn till det föreliggande läget i allt högre grad inrätta vår produktion efter vad som är möjligt att avsätta inom landet och till priser, som kunna anses skäliga i förhållande till produktionskostnaderna. När man gör beräkningar över inkomster och utgifter, är det alldeles givet, att dessa beräkningar bli till viss del beroende på hur skatteunderlaget kommer att utveckla sig. Om stora befolkningsgrupper, exempelvis näringsutövarna inom jordbruket och de däri anställda, icke beredas möjlighet till inkomst av sitt arbete är det alldeles givet, att man därmed minskar köpkraften för denna stora befolkningsgrupp,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och därigenom få också andra näringsgrenar en stark försämring av sina av-sättningsmöjligheter.

Det är därför enligt mitt förmenande att hälsa med tillfredsställelse, att regeringen i den framlagda statsverkspropositionen framhållit nödvändigheten av ett ytterligare stöd för jordbruket. Ett sådant fortsatt stöd är enligt regeringens uppfattning ofrånkomligt för att jordbruket i fortsättningen skall kunna existera. Jag vill därtill lägga, att även regeringens initiativ till en utredning om jordbrukets skuldbörda måste hälsas med tillfredsställelse. Jag vet inte, om herr Lindman tänkte på denna utredning, när han talade om de många kommittéerna och kostnaderna för dem och om att man slagit in på socialiseringsvägen — ja, jag ser, att herr Lindman ruskar på huvudet och således icke ser några faror i denna utredning. Jag håller nämligen för min del före, att vad man än i övrigt vidtager för åtgärder för att förbättra jordbrukets räntabilitet, så är det säkerligen nödvändigt och önskvärt med en genomgripande undersökning om i vad mån det finns möjlighet att rädda de jordbruksutövare, som på grund av den långvariga ekonomiska krisen fått sin ekonomiska ställning förstörd.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga, att jag har en känsla utav, att det, såsom också tidigare sagts här i dag, i detta samhälle existerar många osunda utväxter inom olika områden. Det finns många, som äro synliga, men det finns också många, som icke äro synliga. När man kommer in på skuldproblemet, undrar jag, om icke tiden är inne att undersöka även det system med kreditgivning, som kanske tillämpas i all tysthet, att man icke bara för låntagare inom jordbruket utan även för andra låntagare fastlåser skuldförbindelsen under en ekonomiskt särskilt brydsam situation till räntesatser, som icke stå i rimligt förhållande till nuvarande ekonomiska läge.

Beträffande arbetslöshetshjälpen och lindrandet av svårigheterna för dem, som hårdast drabbats av denna kris, voro meningarna inom riksdagen förra året i varje fall icke delade i fråga om anslaget storlek, ty om de 180 miljoner kronor, som förra årets riksdag anslag till lindrande av arbetslösheten, rädde, såvitt jag kan erinra mig, ingen meningsskiljaktighet mellan de olika politiska riktningarna. Man utformade vissa ändrade villkor och direktiv, och efter vad jag har kunnat finna och med glädje vill konstatera, har hjälpen i större utsträckning lämnats i form av arbetsmöjligheter än i form av kontant under-stöd. Jag tror också, att det var riksdagens önskan år 1933, att utvecklingen skulle gå den vägen.

Vi äro ju alla ense om att vi måste bispringa de ekonomiskt sämst ställda, men jag har samtidigt den bestämda uppfattningen, att vi måste göra allt vad på riksdagen och statsmakterna ankommer för att skaffa arbetsmöjligheter särskilt åt den yngre generationen, så att det uppväxande släktet känner, att det genom arbete kan förskaffa sig en inkomst. Detta arbete må vara mer eller mindre nyttigt, men jag tror, att det överhuvud taget är nödvändigt att ge de unga arbete, om icke de, som skola taga arv efter de nu styrande, skola förfalla till dådlöshet och liknöjdhet.

Beträffande det fortsatta stödet åt dem, som svårast drabbats av krisen, föreligga i årets statsverksproposition, liksom i föregående års, förslag om rätt långt gående åtgärder. Jag har icke från de föregående talarnas sida hört några invändningar gentemot dessa åtgärder. Jämsides med så att säga mera direkta åtgärder för bekämpande av arbetslösheten beviljade 1933 års riksdag också anslag i rätt stor omfattning för att bereda arbete och därigenom motverka arbetslösheten. Om de beslut, som i det avseendet fattades, ha ju omdömena varit ytterst olika. Jag skall icke här gå in på någon polemik om vad som sagts i olika tidningar, utan jag skall endast konstatera, att jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tror, att det ur samhällets och nationens synpunkt hade varit lyckligast, om omdömena sparats, till dess man i någon större omfattning sett verkningarna av beslutet. Jag tror, att striden överhuvud taget förvillat många, till och med dem, som skulle komma i åtnjutande av statsmakternas stöd, och ingivit dem den föreställningen, att den hjälp, som 1933 års riksdag beslutat, var bättre än vad den i själva verket var. Många gånger ha kanske anspråken från de mest anspråkfullas sida ökats i hög grad på grund av dessa uttalanden av såväl ledande politici som av ledande tidningsorgan.

Om jag därefter går att nämna även några ord om verkningarna av de extra anslag, som 1933 års riksdag beviljade, så skulle jag vilja säga, att enligt min uppfattning kan man icke ens i närvarande ögonblick avgöra verkningarna i deras fulla utsträckning. Medel ha visserligen blivit utdelade till olika organ, hushållningssällskap och andra, men det förberedande arbetet har nog först för icke så länge sedan blivit klart, och följaktligen måste man nog säga, att åtminstone ute på landsbygden säkerligen icke så mycket pengar ännu kunnat tagas i anspråk, att man fått någon verklig effekt av de beviljade beloppen. I vilken utsträckning dessa beviljade medel komma att motverka arbetslösheten är därför ännu den dag som är för tidigt att bedöma.

Härtill skulle jag vilja knyta en annan synpunkt, som blivit berörd både av herr Lindman och av hans excellens statsministern och även av den siste ärade talaren, herr Flyg. Det gäller den inverkan, som den långvariga byggnadskonflikten har haft. Denna byggnadskonflikt, som nu räckt i 9 å 10 månader, har enligt mitt förmenande åstadkommit, att den konjunkturstimulerande inverkan, som de anslag, som beviljats av staten, ha medfört, i stor utsträckning uppvägs av den nedlagda byggnadsverksamheten. Jag vill villigt erkänna, att ingripanden från regeringens sida ha gjorts för att få bukt med denna beklagliga konflikt, men jag vill samtidigt beklaga, att de stridande intressegrupperna — jag är för min del för litet insatt i hela tvisten för att kunna bedöma möjligheterna till uppgörelse — icke kunnat bortse från rent egoistiska synpunkter och i varje fall icke visat större förståelse för förlikning och uppgörelse, när statsmakterna försökt göra sitt yttersta för att förebygga nöd och elände. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att då det gäller att pröva nya förslag, så blir mitt ståndpunktstagande och jag tror bondeförbundets ståndpunktstagande i stort sett mycket beroende på huruvida olika intressegrupper på den öppna arbetsmarknaden beakta det rådande ekonomiska läget och försöka träffa uppgörelse för att få arbetet i gång med den stimulerande verkan, som dessa arbeten ha.

När man diskuterade den stimulerande inverkan, som de anslag, som från statsmakternas sida beviljades, kunde ha, framfördes förra året från vårt håll den uppfattningen, att om vi skola försöka höja prisnivån på en del punkter inom landet, må vi också försöka bringa köpkraft i så många svenska hem, som överhuvud taget är möjligt. Genom att sätta i gång arbeten bereder man ju sysselsättning för ett stort antal invånare, samtidigt som man förskaffar dem en ökad köpkraft, vilket otvetydigt måste leda till en förbättrad konjunktur. Riktigheten härav har ju i dagens debatt erkänts av dem, som i fjol icke ville godkänna den satsen, i och med att man nu säger, att om byggnadsverksamheten hade varit i gång, hade det givetvis förbättrat konjunkturerna och ökat köpkraften i väsentlig utsträckning. Följaktligen äro vi väl numera tämligen eniga allesammans om verkan av sådana arbeten.

Herr Flyg uttalade, att om regeringen hade beaktat det föreliggande läget så, som den enligt hans uppfattning borde ha beaktat det, så hade de av riksdagen beslutade statliga byggnadsarbetena satts i gång, varmed byggnadsverksamheten skulle kommit i gång. Herr Flyg sade sig ju vilja förfäktas

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det verkligt demokratiska systemet, men herr Flyg synes i så fall icke ha beaktat, att riksdagen förra året satte som villkor, att innan de statliga byggnadsarbetena sattes i gång, skulle den konflikt, som existerade redan när detta beslut fattades, först vara löst.

Om jag ser på de ordinarie inkomsterna och utgifterna, så har jag för min del icke några erinringar att göra. Det har icke heller, såvitt jag hört, blivit gjort från annat håll, då det gällt den framlagda staten som sådan. Det finns dock en liten post på utgiftssidan, som gäller bilskattemedel, och som finansministern har dristat sig räkna upp med 3 miljoner kronor. Det är möjligt, att finansministern har bedömt läget riktigt och att man kan förvänta att få denna ökade inkomst, men samtidigt har denna inkomst tagits i anspråk för att flytta över kostnaden för byggande av utfartsvägar och enklare vägar från skattebudgeten, en anordning, som riksdagen 1933 avvisade. Med hänsyn till det ekonomiska läget är det kanske icke så mycket att invända mot denna finansministerns operation, men faran ligger däruti, att det ju brukar vara svårt att sedan få bort en sådan sak, om det skulle behövas. Man måste i detta sammanhang tänka på den tryckande skattebördan för landsbygdens befolkning. Det kan ju hända, att denna befolkning kanske icke, som det sagts en gång här i kammaren, bidrar med så stor procent av inkomst- och förmögenhetsskatten, men den bidrar med desto större procent till andra skatter, och det kan ifrågasättas, om det icke i en så ekonomiskt svår tid som den nuvarande skulle varit önskvärt att i stället överföra dessa 3 miljoner till bidrag för vägunderhållet. Detta skulle lätta skattebördan icke bara för jordbrukarna utan för landsbygdsbefolkningen i dess helhet. När det gäller att räkna ihop alla möjliga både stora och små summor för att få debet och kredit att gå ihop, så vill jag icke med hänsyn till det förhandenvarande läget rikta någon särskild kritik mot den vidtagna åtgärden. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att om bilskattemedlen skulle sina, så får icke den nu vidtagna operationen medföra, att vi så småningom skulle ställas inför det faktum, att man icke kan fortsätta med det nuvarande bidraget till vägunderhållet.

I detta sammanhang skulle jag också vilja beröra en annan sak. 1933 års riksdag uttalade på grund av ett utlåtande av statsutskottet, att de grunder, efter vilka dyrtidstilläggen beräknades — dessa grunder fastställdes, om jag icke missminner mig, redan år 1923 — vore omoderna och borde revideras. Då det gäller en så kritisk ekonomisk situation som den nuvarande, skulle man ju kanske kunna hoppas, att undersökningen härom skulle kunna hinna slutföras snarast möjligt, och att man på den vägen, om det ledde till något förbilligande, skulle kunna minska statsutgifterna. Man har ju icke därmed gått in för en ändring eller minskning av dyrtidstilläggen, utan man har endast fått grunderna för desamma justerade i enlighet med vad tidsläget skulle fordra.

Då regeringen i sitt uttalande framhållit nödvändigheten av fortsatt stöd till näringslivet och även gått in för, att vi skola säkra produkternas avsättning, därest förhållandena bliva sådana, att icke det är möjligt att finna avsättning för dem efter förutvarande förhållanden, så förutsätter jag, att även i dessa beräkningar ingår en tankegång, att vi även med hänsyn till de olika ländernas importrestriktioner kunna stå inför ett sådant läge, att t. ex. hela vår smörproduktion icke kan finna avsättning. Då komme vi naturligtvis att stå inför en katastrof. Följaktligen gäller det ett inför hela landet gemensamt intresse, hur man skall få möjligheter att finna avsättning för dessa varor.

Statsministern nämnde, att det hade gjorts gjorts anmärkning på en del utredningar. Jag får nu framhålla, att från bondeförbundets synpunkt hälsa vi med tillfredsställelse alla de undersökningar, som kunna göras och frambringa resultat, varigenom man kan få anvisning på arbetsmöjligheter och utkomstmöj-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ligheter för ett större antal av samhällets invånare än vad man kan med det nuvarande systemet. Detta gäller även, om vissa system skola läggas om.

Då det gäller att taga ståndpunkt till förslaget angående bekämpande av arbetslösheten för kommande budgetår, så förutsätter jag, att meningsskiljaktigheterna därom icke skola bli oöverkomliga. Det förslag, som föreligger, skiljer sig icke väsentligt från det förslag, som förelåg föregående år, och riktlinjerna för arbetslöshetspolitiken drogos upp föregående år. Det är alldeles klart, att man ändå kan ifrågasätta, att det vid prövningen av förslagen utformas vissa justeringar. Som jag nämnt tidigare, innebar förra årets beslut en starkare koncentring till arbetsplikten och följaktligen mindre konstantunderstöd. I årets förslag till budget åskas ett mindre belopp till konstantunderstöd. Följaktligen menar man från regeringens utgångspunkt även, att man skall söka fortsätta på samma väg i största möjliga utsträckning.

Jag skulle vilja peka på en sak, som givetvis bör av de ledande myndigheterna beaktas i fråga om direktiven till de kommunala myndigheterna. Det är, om man nu tänker på reservarbete, som beredes de arbetslösa, eller hjälp på annat sätt åt dem, så, att det finnes olika grupper av arbetare i olika delar av landet. Vi hava en del säsongarbetare. De hava kanske, trots vissa mellanrum av arbetslöshet, en större årsinkomst än den årsanställda arbetaren på samma ort. Det kan givetvis ifrågasättas, huruvida man icke bör taga hänsyn till detta vid prövningen av dessa åtgärder. Detta är ju en sak, som faller under de kommunala myndigheternas prövning. Men man kan vid utfärdandet av kontrollbestämmelser och direktiv hänvisa till, att prövning skall ske, så att icke det systemet vinner insteg, att den, som är säsongarbetare med, trots detta arbetes säsongartade karaktär, större inkomst än en årsarbetare med ungefär samma kvalifikationer, skall hava rätt stora möjligheter att komma i åtnjutande av statens och kommunernas bidrag.

Den svåraste sidan i budgeten är givetvis upplåningen. Då herr Lindman här riktigt förklarade, att den innebär en kapitalförtäring eller en kapitalförbrukning och att man i detta fall diskonterar växlar i förskott, och vände sig till de jordbrukare i kammaren, som voro med på föregående års beslut, och hoppades, att vi skulle noga pröva dessa frågor och överväga desamma, innan vi toge ståndpunkt, vill jag säga, att från bondeförbundets utgångspunkt och med dess sparsamhetssynpunkter komma vi säkert att pröva alla frågor ganska ingående, innan vi gå med på att fatta beslut om något anslag. Jag skulle därtill vilja tillägga, att redan när — om jag icke missminner mig var det 1929 eller 1930 — herr Lindman framlade proposition om sjukkasförsäkring, uttalades från bondeförbundet en viss tveksamhet, huruvida icke den svenska riksdagen i sociallagstiftningen påtog sig större bördor än vad man vid en eventuell sämre konjunktur hade möjlighet att med förhandenvarande eller vanliga skattemedel finansiera. Om man granskar den ordinarie budgeten, ser man, att vid en lågkonjunktur med så väsentligt minskat skatteunderlag, som för närvarande är för handen, är det svårt att få de ordinarie inkomsterna och utgifterna att gå ihop.

Sålunda, vi hava redan i högkonjunktoren varnat för alltför långt gående sociallagstiftning, om icke besparingar vore möjliga att vidtaga på andra vägar. Om man alltså diskonterar för framtiden detta anslag för allmänna arbeten och anslagen till enskilda industriföretag och annat — då nu den frågan är aktuell även i år — är det alldeles givet att man får bedöma, i vad mån den kommande konjunkturutvecklingen och det ekonomiska läget i övrigt ge stöd för att man vägar gå med på att diskontera en del av dessa växlar. Nog är det beklagligt, att staten i detta fall tyckes räkna lika kort som många enskilda göra. Staten skulle naturligtvis som en god hushållare enligt min

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

uppfattning söka hava litet pengar över från en bättre konjunktur till en dålig för att icke behöva diskontera en kommande högkonjunktur. Om vi se t. ex. på budgeten 1931/1932 och 1932/1933, togs då i anspråk av tillgängliga kapitaltillgångar 141 miljoner kronor. Ja, detta berodde naturligtvis på att man sökte räkna småsnält. Riksdagen ville givetvis från sin utgångspunkt vänta med att höja skatterna. Men då kom man i det läget, att man redan i fjol hade rensopat och tagit med allt, som fanns kvar från de bättre konjunkturerna. Om statsmakterna hade varit mera förutseende, hade denna upplåning till de statliga arbetena eller till de, som man kan säga, konjunkturstimulerande arbeten, som beslötos av föregående års riksdag, icke erfordrats 1933. Då hade vi sålunda icke haft mera än den upplåning, som nu föreligger i finansplanen för innevarande år.

Jag skall icke döma efteråt, ty jag har själv varit med om att deltaga i besluten och ville icke kritisera dem den gången. Men jag menar, att kapitalförbrukningen skedde, oavsett om det var inbesparat kapital eller upplånat kapital. Då man alltså bedömer det förhandenvarande läget och den finansplan, som föreligger, är det alldeles givet, att man måste med största tveksamhet gå in för den upplåning, som kan ifrågakomma innevarande år. Men, som jag nämnt tidigare, är det ekonomiska läget mycket svårt, får man taga i mycket starkt övervägande åtminstone att vissa åtgärder vidtagas för att åstadkomma arbete ute i fria marknaden, icke minst kanske vägbyggnader t. ex. i de delar av landet, som överhuvud sakna vägar. Vi göra en kulturgränning, om vi åstadkomma förbättrade förhållanden för dessa befolkningsgrupper, som överhuvud taget icke ha några vägar, som de kunna köra fram på. Jag skulle vilja gå så långt som till att säga: Förr nedlägga mera pengar på detta än att våga alltför mycket pengar på de redan inom vissa delar av landet ganska utsökta trafikleder, som finnas där.

Då alltså situationen är på det sättet, att alla krafter i nationens intresse måste försöka att finna ut de bästa vägarna för att bringa de ekonomiska förhållandena i ett bättre läge, så äro vi fullt beredda för vår del, icke till någon säraktion — den må nu kallas borgerlig eller icke borgerlig — men att pröva det föreliggande förslaget och, med hänsynstagande till den sparsamhet, som det ekonomiska läget kräver, försöka åstadkomma en budget, där man behöver den minsta möjliga upplåning.

Jag skulle vilja med hänsyn till förhållandena, som de gestaltat sig, säga, att min uppfattning är, att läget är i närvarande stund sådant, att vi behöva samla hela nationen för att få fram det bästa möjliga. Och även om det skulle kännas som en uppoffring från visst håll, får man givetvis underkasta sig den uppoffringen för det helas gemensamma väl. Och om man vill åstadkomma att förbättringar och anslag i någon större utsträckning skola utgå, vill jag ännu en gång understryka, att jag därvidlag förutsätter, att den pågående konflikten inom byggnadsmarknaden och de konflikter, som kanske hota i samband med denna, måste lösas. Ty annars vet jag icke, om det är till stort gagn för det svenska folket i dess helhet, att statsmakterna göra några större ansträngningar för att förbättra förhållandena.

Med hänsyn till rådande förhållanden skulle jag vilja citera något, som herr Trygger yttrade 1924 som statsminister. Han hade väl fått någon kritik den gången, ty han hade enligt vissas uppfattning gått ifrån sin gamla konservativa ståndpunkt och kompromissat med andra synpunkter. Herr Trygger sade den gången, att världskriget och händelserna i världen hade framkallat sådana förhållanden, att han ansåg, att nationens bestånd och nationens välfärd vore avhängiga av en förståelse och ett samarbete inom hela folket; och av den anledningen förmenade han, att, utan att svika sina förutvarande kon-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

servativa synpunkter, hade han gått fram den vägen för att bringa de bästa möjliga förhållanden för land och folk. Med de synpunkterna för ögonen ämnar bondeförbundet vid innevarande års riksdag liksom vid tidigare riksdagar under allt aktgivande på den sparsamhet, som är nödig för landets ekonomiska utveckling, pröva de olika förslag, som framföras.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Jeppsson**: Herr talman! När i de första ord, med vilka riksdagens ledamöter hälsades i trontalet, konstaterades, att ansträngningarna att föra folken samman i världsomfattande gemensamt politiskt och ekonomiskt samarbete tyvärr icke givit de resultat, man borde haft rätt att hoppas efter alla bittra erfarenheter, så har man utan tvivel därmed fått en av huvudorsakerna till den nuvarande situationen angiven. Hela läget för vårt svenska folk och för alla folk är i detta faktum angivet. Det är en ringa tröst, att vi svenskar härutinnan stå utan skuld. Vi beklaga djupt och uppriktigt, att fredens krafter måste kämpa en hård försvarskamp för att värna på alla områden dessa i möda skapade värden, som internationellt samarbete i olika avseenden representerar. Det parti, jag tillhör, måste liksom alla liberalismens grupper världen över, giva uttryck åt den förhoppningen, att förnuftet och besinningen snarligen måtte vinna herraväldet igen. För visso delar regeringen denna vår önskan, som jag utgår ifrån är gemensam för den överväldigande majoriteten av riksdagens ledamöter såsom representanter för svenska folket. Någon strid om denna inställning borde det alltså icke behöva bliva. Jag har helt nyligen i ett tal uppehållit mig vid detta problem, och jag vill ännu en gång med all möjlig styrka slå fast, att vårt folk, som erövrat en sådan rangplats i den fredliga striden om världsmarknaden för sina kvalitetsprodukter, har det allra största intresse av att en lojal och fri tävlan mellan nationerna på det ekonomiska området blir möjlig. Våra förhoppningar och ansträngningar måste av naturliga skäl vara inställda härpå.

Emellertid är det blott alltför sant, att vi icke ensamma kunna bestämma om utvecklingen. Den omständigheten, att vi äro ett litet folk till antalet, bör ju icke hindra oss att målmedvetet fullfölja arbetet på att medverka till en annan och riktigare politik folken och länderna emellan. Men det tjänar ingenting till att förväxla förhoppningar och önskemål med rådande verklighetshårda villkor. Vad trontalet härutinnan konstaterar, nämligen vår ofrånkomliga skyldighet att inrätta oss efter den bistra verkligheten och i olika avseenden beställa om vårt eget hus, kan ingen bestrida är riktigt. Regeringen kan härutinnan räkna på redobogenhet till saklig och ansvarsmedveten prövning av alla de förslag, som framläggas i syfte att förverkliga en sådan politik, som har sikten fri utåt världen och ingenting försummar, när det gäller att låta ett svenskt bidrag befrukta och förstärka en internationell utjämnings- och försoningssträvan, men samtidigt i handling bevakar skyldigheten att i en tid, fylld av förvildning, förvirring och sönderslitning, värna rättmätiga svenska intressen, det må sedan gälla nationens rätt till en politiskt fri existens eller vårt folks rätt att materiellt och ekonomiskt leva ett kulturfolks liv. I båda dessa avseenden ha vi vår goda rätt att åberopa till stöd för våra krav och anspråk. Vi kränka ingen annans rätt till nationell frihet, och vi ha icke en tanke i den riktningen. På det materiella och ekonomiska området ha vi svenskar icke heller varit parasiter och snyltgäster. Ur karga och i yttre mening till synes ogynnsamma betingelser ha vi skapat vår höga ekonomiska standard genom målmedvetenhet och hårt arbete och ett

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

skickligt utnyttjande av våra naturliga förutsättningar. Att denna ekonomiska standard, som vunnits genom insatsen av folkets bästa egenskaper, skall värnas till det yttersta, är för mig en självklar sak. Vårt folk har rätt att ställa det oeftergivliga kravet på sin folkrepresentation, att den mobiliserar alla rimliga kraftresurser i syfte att trygga också menige mans existensrätt, när ett av yttre tryck uppkommet läge hotar att krossa de svagaste.

Med detta sätt att se är det ju naturligt, att jag med tillfredsställelse tar del av meddelandet, att regeringen föreslår anslag till inkallande av värnpliktiga i den omfattning, som gällde före beslutet i fjol. Det förefaller mig alldeles självklart, att ett beslut sådant som det i fjol fattade om värnpliktsövningarnas inställande kan man icke fatta mer än en gång i följd, och regeringen har också handlat i enlighet härmed. Hur försvarsministern i detalj vill disponera de 10 miljonerna till statsbeställningar, framgår icke av statsverkspropositionen, men jag förutsätter, att han med dessa medel verkligen vill stärka försvarets realinnehåll. Huruvida de föreslagna summorna räcka för att i närvarande läge giva försvarorganisationen, vad den sakligt bedömt nu måste ha, undandrar sig för ögonblicket en säker bedömning, och till denna fråga blir det anledning att återkomma. Utan tvivel äro dessa åtgärder i sin mån en bekräftelse på att regeringen beaktar, att också försvarets tillgodoseende är ett av de områden, där det faktiska läget kräver, att vi se om vårt hus. Ingenting skulle vara mera glädjande, än om striden om vårt försvar kunde genom ökad förståelse från alla håll bli föremål för avspänning mellan partierna. Jag vill icke neka till att jag hyser vissa förhoppningar om att det är större förutsättningar just nu än på mycket länge, att vi kunna gemensamt lyfta försvarsfrågan över det lägsta agitationsplanet. Tidens krav äro härvidlag stora på oss alla, ingen nämnd och ingen glömd. Må vi också lyssna till dessa krav! Det borde vara en lockande och tacksam uppgift för den nuvarande regeringen att härvidlag göra en verklig insats för att möjliggöra en lösning av problemet »demokrati och försvar». Frågan om riksförsvaret har i svensk politik i långa tider haft ett innehåll av tragik på grund av förhållanden, som jag icke här skall komma närmare in på. Att befria den från detta tragiska innehåll är en angelägenhet av enorm betydelse.

Beträffande folkförsörjningen gäller i hög grad och som aldrig förr samma betraktelsesätt. Jag upprepar, att samtidigt som vi kräva respekt för vår fasta vilja att leva som en fri nation och äro beredda att värna detta krav, på samma gång måste vi i dessa dagar försvara vårt folks materiella existens på den ekonomiska fronten mot ett hårt tryck på grund av den storm, som nu vråker sönder ett normalt mellanfolkligt ekonomiskt samarbets vinster. Lika litet som ett enskilt folks självuppgivelse i fråga om försvaret av sin nationella livsvilja gör världsfreden säkrare, lika litet hjälper det, att i denna vargatid en nation som vår skulle ekonomiskt avrusta och göra sig värnlös. Det finns i våra dagar några medborgare, som uppbygga oss med förkunnelser om den ekonomiska världsfredens välsignelser och att de ekonomiska försvarsåtgärderna äro mycket dåliga som ersättare för ett fritt varauutbyte länderna emellan. Naturligtvis ha de rätt. Men det är bara detta att komma ihåg, att de slå in öppna dörrar med sin förkunnelse. De ha lika rätt som dessa, vilka under brinnande krig tala om fredens välsignelser. Men om man menar, att isolerad avrustning på det militära området icke gagnar världsfredens sak, då är det lika säkert, att isolerad *ekonomisk avrustning* icke heller ger förnuftet herravälde i världen. Man kan liksom i fråga om det militära försvaret diskutera, hur långt varje folk skall gå beträffande organisation av sitt ekonomiska försvar, men man

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kan icke bestrida, att när en allmän kamp rasar, måste det nationella försörjningsförsvaret ha sin behöfliga organisation. Ju högre utvecklad en nations ekonomiska standard är, ju mera nyanserat måste detta försvar vara, ju smidigare och mera anpassningsbart måste det organiseras. Ledstjärna i dessa strävanden skall vara föresatsen att, så långt det är görligt, försvara folkets ekonomiska standard och, endast i händelse av att försvaret bryter samman, uppgiva någonting av vår materiella folkkultur. Talet om att vi skola ned på en lägre standard kan givetvis i vidriga fall bli en fruktansvärd verklighet, men att sätta denna lägre standard så att säga som ett eftersträvansvärt *mål*, kan väl ändå icke vara den riktiga utgångsställningen i striden. Den enda möjliga politiken på det ekonomiska området är i nuvarande läge att låta, vad som *varit* och *är* svensk linje i vår inställning till frågan om nationellt och internationellt i övrigt, *vara vår linje också på det ekonomiska området*, d. v. s. att städse visa redobogenhet att medverka till utjämning, förtroende och samverkan, men med oeftergivligt krav på respekt för vår egen rätt att existera.

Det är om denna ekonomiska försvarsorganisations utseende man nu i alla länder kämpar. Men saken har ytterligare komplicerats därför, att det gäller icke blott att försvara sig mot följderna av det söndersprängda internationella samarbetet utan ett försvar mot världskrisen själv. Här tror jag, att liberalismen har en stor uppgift att fylla genom en politik, som tar sikte på att bevara allt av värde, som vi nu äga, men utan räddhåga pröva skälen för det nya, som kanske växer fram ur dagens förvirring. Är det då någonting nytt, som stiger fram och begär plats? Och finns det någonting för oss att taga vara på i detta nya på det ekonomiska området? Många skola svara nej på båda dessa frågor. Det goda är icke nytt, och det eventuellt nya är icke gott, säga de. För egen del är jag icke lika tvärsäker på den saken. Ett är i varje fall odiskutabelt: att det ekonomiska system, som ända till världskrigets utbrott härskade suveränt i alla länder, detta system ligger nu till mer eller mindre hög grad i stöpsleven och har brutit samman. I stället se vi nu ett massexperimentering i alla stater. Alla »system» ha gjort bankrutt. Marxismens slagkraft är en saga blott, den gamla »låtgåliberalismen» är ingen makt att räkna med, och nu kämpar det moderna kapitalistiska systemet en hård kamp. Det finns ingen möjlighet att spå om utgången av detta väldiga drama. Så mycket nödvändigare är det då att i denna ovisshetens tid försöka, så långt det är möjligt, att behandla de växlande situationerna utan dogmbundenhet och utan att försvara sig åt förutfattade meningar. För mig står det klart, att en *reglerande liberalism* är den linje, man nu måste följa för att bygga upp det nya och bevara det livsdugliga i det gamla. Man kan uttrycka detta på många sätt, exempelvis genom att säga, att det gäller att åstadkomma en samhällskontrollerad kapitalism, vilkens grundval måste vara klasskampens upphävande och det helas väl. Något annat färdigt och utformat »system» för att bota krisen finns icke, och där det eventuellt finns, är det intet »system». En gång, när den storindustriella vågen brusade fram över världen och skapade de moderna sociala problemen, var det liberalismen, som genom att ställa sig solidarisk med det nya lägets krav på social rättvisepolitik och lagstiftning, förhindrade en våldsamt kamp mellan det nya och det gamla och möjliggjorde övergång till den nya ordningen. Denna liberalismens gärning skall aldrig kunna bestridas. Jag är övertygad om att en liknande uppgift nu väntar en modig och framsynt liberal politik. Att helt komma tillbaka till vad som en gång var är ganska visst omöjligt. Människorna ha genomgått så mycket

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

under dessa prövningens år, att de icke vilja finna sig i att falla offer för den ekoromiska fasan en gång till på samma sätt.

Det är visserligen sant, att de nya rörelserna och strävandena i tiden få de mest skilda uttryck, ibland rent skrämmande och för oss de mest motbjudande. Men man skall icke blunda för det ytterst märkliga faktum, att på visst sätt mötas de dock i en punkt. I förvillelser, misstag, brutalitet och all annan begränsning finns det som aldrig förr ett krav på en socialt betonad, hela samhället omspannande politik, en *solidarisk* politik. Jag är icke blind för att ofta få kanske dessa krav vara täckmantel för strävanden, som syfta till helt andra ideals förverkligande, men likväl skall man göra klokt i att observera själva saken. Ett förhållande, som i detta sammanhang skulle vara av stort intresse att komma in på, är arbetarrörelsens, speciellt den *nordiska* socialdemokratiens, inställning till dagens situation. Jag skall icke irritera någon genom att komma närmare in på detta. Men en sak kanske jag kan få konstatera, nämligen den orientering i riktning mot hänsynstagande till verklighetens krav, som kännetecknar denna nordiska arbetarrörels framträdande på sista tiden. Vi ha mött den i Danmark, här i Sverige, och vi komma måhända att få möta en liknande företeelse med viss nyansering i Norge.

Jag har, herr talman, vågat så utförligt, redogöra för min principiella syn på vårt läge, vår uppgift och de krav, som tiden ställer på den borgerliga vänstern. Sammanfattar jag allt detta i få ord, kunde jag säga, att det gäller att driva en vidsynt liberal politik, som samtidigt är en *nationell socialpolitik*. Utifrån dessa principiella synpunkter anser jag, att statsverkspropositionen skall prövas i sina detaljer. All världens politik har undergått en bestämd och klar förskjutning i den ekonomiska krisens tecken. Striden mellan partierna har undergått den förvandlingen, att det är folkens försörjningsproblem i vidaste mening, som just nu tvingar sig fram i förgrunden av debatten. Det är i denna nya situation, vi ännu icke hunnit orientera oss tillräckligt bestämt och målmedvetet. De borgerliga partierna uppehålla alltså en front gentemot varandra, som organiserades på en tid, då helt andra problem voro de dominerande. Skiljelinjer, som drogos upp i sina huvuddrag för lång tid tillbaka, få ännu vara bestämmande. Jag har svårt att förstå, att detta är ett uttryck för vad dagens läge verkligen kräver av oss. Vi leva kvar i stridsställningar och skyttegravar, vilka voro ett naturligt tillstånd en gång i världen men som tiden lämnat bakom sig. Givetvis pågår det en process inom den borgerliga åskådningens ram, som innebär en omprövning, men så stor är vanans makt över oss alla, att denna process förflyter mycket långsamt och under de allra största svårigheter. De nu aktuella skiljelinjerna i den borgerliga åskådningen, evad det gäller aktuell politik, höra hemma på det ekonomiska området och gälla frågan om folkekonomiens framtida gestaltning. Avgörande för striden mellan meningsriktningar i dag är, förutom spørsmålet om det demokratiska statsskickets bevarande och konsolidering, till vilket jag i det följande återkommer, den uppfattning man har om vägarna att nå fram till en lösning av det brännande folkförsörjningsproblemet.

Det har sagts från olika håll, att det nu föreliggande budgetförslaget icke innehåller några egentliga överraskningar. Jag delar denna mening. Man kan naturligtvis tvista, om anslagsbeloppen äro de absolut riktigt upptagna. Och alla äro vi givetvis på det klara med att denna lånebudget icke kan bli en konstant företeelse. Även regeringen, skulle jag tro, inser detta. Sunda förnuftet ger härvidlag sitt bestämda utslag. Man måste mycket snart komma över till en avveckling av denna lånerörelse. Vare detta nog sagt om denna sak. Härom kan alltså icke vara någon meningsskiljaktighet, men för denna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
gång har regeringen från *sina* utgångspunkter säkerligen icke kunnat vandra någon annan väg, och med den omfattning, arbetslösheten nu har, är det ingen möjlighet att komma ifrån att i allt väsentligt fortsätta att giva det *helas* stöd åt betryckta *enskilda* människor och hårt skattetyngda kommuner.

Det nu sagda kan måhända nu vara tillräckligt såsom ett svar från min sida på den fråga, som herr Lindman ställde till de borgerliga i denna kam-mare, som i följd biträdde krisuppgörelsen. Den stora fråga, som det nu kan bli strid om, är, huruvida samhällets nuvarande hjälpverksamhet är ägnad att göra krisen konstant och arbetslösheten permanent. För egen del tror jag, att man måste vara på sin vakt mot att bli offer för alltför tvärsäkra men obevi-sade påståenden härom. I det *väsentliga* tror jag, att påståendena om att den samhälleliga hjälpen skulle vara orsaken till situationen med hänsyn till arbetslösheten *äro oriktiga*. Men naturligtvis förekommer det en mängd fall, då hjälpen gör, att den faktiska arbetslösheten kommer fram i ljuset, och då denna hjälp missbrukas. Vad nu beträffar det hjälpbehov, som tack vare sam-hällets stöd anmäler sig, så kan man väl rimligen icke bli upprörd över den saken, *om nämligen hjälpbehovet verkligen är till finnandes*. Om jag får giva denna min uppfattning en något tillspetsad formulering, kan jag uttrycka den så, att det faktiska tillståndet naturligtvis icke blir på minsta sätt förbättrat, om människor i tysthet lida nöd. All *verklig nöd* har rätt att göra sig hörd, därom kunna vi väl ändå vara eniga. Men sedan kan det mycket väl tänkas, att det finns en faktisk bakgrund för påståendena, att hjälpen kommer sådana till godo, vilka icke i första hand borde komma i åtnjutande av den. Här gäller det att vara på sin vakt. Jag tror i likhet med många andra, att det ligger stor vikt uppå att observera denna fara. Om man liksom jag hyser den misstanken, att arbetslöshetsproblemet är någonting mycket allvarigare än ett konjunkturproblem, då blir det en plikt ur alla synpunkter att medverka till en djupgående undersökning av hela arbetslöshetsarmén, ett slags kategori-prövning, med hänsyn till en definitiv lösning för framtiden. Jag skulle vilja hemställa till regeringen att ägna detta önskemål allt nödigt beaktande. Den-na undersökning bör taga sikte på att utröna, vilka av de arbetslösa som med stor sannolikhet aldrig kunna inordnas i en normal produktionsprocess igen, även om vår produktion får den med våra förutsättningar möjligast tänkbara omfattningen igen, och vilka människor samhället måste ordna för på ett an-nat sätt. Ungdomsarbetslösheten måste vara det centrala i denna undersök-ning, ty ingenting är betydelsefullare än att knäcka *den* delen av problemet. Jag har med glädje sett, att regeringen särskilt tagit upp denna sak, ungdoms-arbetslösheten.

Om det alltså är en obestriddlig fara för att hjälpen i enstaka fall blivit missbrukad, måste jag peka på att det finns en fara i detta sammanhang, *som är ännu större*, den nämligen att man låter förleda sig till att generalisera detta eventuella missbruk och den s. k. understödstagarandan och på en sådan orätt-vis generalisering bygger en allmänt antipatisk ståndpunkt till den samhälle-liga hjälpaktionen. Jag har sett så mycket av det verkliga betryck, som rå-der i vida kretsar, den förtvivlan, som härskar inför framtiden hos stora grup-per, att jag icke tvekar att bekänna, att det är min livliga förhoppning, att årets riksdag skall låta sina beslut i fråga om den samhälleliga hjälpen bli ett bevis för den solidaritet, som i bekymrens tid bör svetsa samman ett folk till handling. Ett sådant solidaritetsbevis kräver stora offer av dem, som kunna bringa offret, men i rättvisans namn måste man erkänna, att ännu så länge ha dessa stora offer kunnat bäras, utan att större risker yppat sig. Alla äro vi väl medvetna om att skattekraften har sin gräns, vilken icke utan stora faror kan överskridas. Mot förslaget om vissa nya skatter har också redan

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

riktats en skarp kritik. Det är möjligt, att vid en blivande prövning av budgeten utgifterna kunna nedbringas samt andra och bättre vägar att erhålla erforderliga medel kunna anvisas, och det är självklart, att alla uppslag härutinnan böra omsorgsfullt prövas. Men jag fäster kritikens uppmärksamhet på en omständighet i detta sammanhang, som icke blivit tillbörligt beaktad. Skattetrycket här i landet är på grund av den kommunala beskattningens ojämnhet ett alldeles speciellt problem. En stor del av landets befolkning har att bära en skattebörd, som är ofantligt mycket större än andra medborgares, även där inkomsterna äro lika för båda grupperna. Detta förhållande är i åtskilliga fall olidligt i sin uppenbara orättvisa. I sin mån avspeglas detta i budgetförslaget, när vi komma till posten om skattelindringsbidraget. Jag är rädd för att denna orättvisa i beskattningen, som faktiskt innebär en verklig fara för folksolidariteten, icke intresserar alla dem, som offentligen taga till orda i debatten om skatterna. Men vi *måste komma* dithän, att saken intresserar alla.

Jordbrukets och fiskets behov av hjälp till självhjälp och av stöd i sina strävanden för en riktigare prisnivå i fråga om dessa gruppers alster bör alltjämt vara föremål för statsmakternas omtanke och intresse. Jag hälsar därför med tillfredsställelse de förslag till jordbrukets och fiskets upphjälpande och stödande, som jordbruksministern föreslår och bebådar. Varje förslag härutinnan kan räkna på vår välvilliga prövning. Mycket har blivit gjort, men obestriddigt är, att mycket också återstår att göra. Jag fäster uppmärksamheten på det faktum, att i fråga om genomsnittliga prisnivån för jordbruksalstren står vårt land ännu ganska långt efter många andra länder. Här fordras ständig vaksamhet i syfte att giva jordbruket dess uppenbara rätt gentemot övermäktiga förhållanden, dem jordbrukarna själva varken frambesvurit eller ensamma förmå bemästra. I linje med stödet åt jordbruk och fiske ligga de åtgärder, regeringen företagit i ett par andra fall av stor betydelse. Saneringen av landsbygdens bostadsproblem är *en* stor sak, arbetarsmåbruket *en annan* sådan vital angelägenhet. Jag uttalar min uppriktiga tillfredsställelse med allt detta, som är ägnat att i egentligaste mening stärka landets krafter och öka dess möjligheter för framtiden. De pengar, som här komma till användning, skola helt visst komma till god nytta. Med största intresse komma vi också att mottaga det bebådade förslaget om jord åt arbetslösa.

Åtskilligt av allt detta är ett strävande på lång sikt, men icke mindre betydelsefullt därför. Att på ett klokt och förnuftigt sätt planera för framtiden kan aldrig vara galet. Jag erkänner därför att jag icke riktigt kan förstå det missnöje, som kommit till uttryck mot statsministerns meddelande om att vissa undersökningar skola göras med hänsyn till önskvärdheten att uttröna näringslivets möjligheter att i olika avseenden fylla kraven på smidig anpassningsbarhet inför krav, som utvecklingen redan nu låter oss skymta. Allt beror naturligtvis på, vilka direktiv som givas för dessa utredningar, men jag förutsätter naturligtvis att regeringen låter sig angeläget vara att operera på verklighetens fasta mark. Gör den detta, då måste jag finna dessa undersökningar nödvändiga och alls icke ägnade att förlära någon. Så skuggrädd får icke borgerlig politisk uppfattning vara, att den grips av panik för vad här bebådats. Den planläggning, *det nu är fråga om*, är så långt jag nu kan förstå önskvärd, under förutsättning att den sker på det sätt, jag nyss antydde.

Mycket mera skulle givetvis vara att säga i dessa ting, men jag antar, att kammaren håller mig räkning för att jag nöjer mig med det nu anförda, då det blir många tillfällen i olika sammanhang att återkomma till dessa saker. Jag har emellertid några ord att anföra också i ett par andra spörsmål, som äro synnerligen aktuella. Även i dessa stycken kan jag nöja mig med vissa

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

icke alltför vidlyftiga randanmärkningar, alldenstund samtliga de talare, vilka före mig uppträtt i debatten, vidrört problemen.

Jag syftar då närmast på spörsmålet om tredjemans rätt i arbetskonflikter och vad som med denna fråga sammanhör. Det finns en alldeles särskild anledning för mig att yttra mig i denna sak, alldenstund mitt partis representanter vid ett par av de sista riksdagarna, då denna fråga varit föremål för riksdagens behandling, formulerat riksdagsbeslutet, när detta varit mera positivt utformat.

Det skulle vara av betydande intresse att göra en historisk återblick på riksdagsbehandlingen av tredjemans rätt i arbetskonflikter. Men jag skall icke falla för frestelsen, i varje fall icke denna gång. Jag nöjer mig med att slå fast, att sedan den lindmanska regeringen på sin tid beslöt den utredning av problemet, som verkställdes av professor Bergendal och nu ligger färdig, ha vi slagit vakt om samma regerings direktiv för utredningen. Från mitt partis representanter i överläggningarna ha gång efter annan understrukits, att dessa regeringens riktlinjer för utredningen voro i alla avseenden acceptabla och att de icke borde rubbas genom planlösa framstötter. Jag förmodar, att man nu är villig medgiva, att vår ståndpunkt var den riktiga och den som bäst främjar en lycklig lösning av dessa svåra spörsmål. Ingenting hade varit att vinna genom att korsa på ett eller annat sätt den bearbetning av materialet, som regeringen ansåg vara nödvändig för ett slutligt ståndpunktstagande.

Nu föreligger denna undersökning, som jag tror är sådan, att den fört saken ett gott stycke framåt. Den skyndsamma remiss, regeringen ordnat med, kommer säkert, när den är fullbordad, att giva ytterligare vederhäftig belysning åt problemet. Man må, efter vad som hittills förekommit i denna fråga, ha rätt att vänta, att också regeringen samt dess parti icke vägrar att medverka till en positiv lösning, som är ägnad att befria oss från de helt visst i många fall alldeles onödiga irritationsmoment, som rymmas inom ramen av vad som nu avhandlas. Här ligger utan tvivel i den socialdemokratiska regeringens väg en prøvosten, som i sin mån skall betyda klarhet i frågan, om regeringen vill vara en landsregering, som tar tillbörlig hänsyn till allas berättigade krav på skydd och försvar.

Jag är mycket angelägen att samtidigt kraftigt understryka, att en lagstiftning på detta område givetvis måste vända sig mot maktmissbruk från båda parternas på arbetsmarknaden sida. Lagen skall drabba rättvist. Jag är icke blind för att det är just här de stora svårigheterna komma att uppstå. Men lika övertygad är jag därom, att man måste finna en för rättssamhället tillfredsställande lösning av frågan. Diskussionen har hittills varit fylld av den speciella argumentering, som kännetecknar mångt och mycket, när man debatterar sociala strider. När man från ena hållet pekat på utslag av förföljelse av ena eller andra slaget, har motparten icke så mycket förnekat beskyllningen, men i stället svarat med att säga: Ja, men edra vänner ha varit likadana där och där. Låt oss nu äntligen få slut på denna form för debatten! Hur skulle det vara, om vi *alla* erkände, att det är något galet som pågår och gemensamt letade efter bästa metoderna att få bort oarterna. Visserligen är det sant, att mycket av partidemagogi då skulle tvingas att tystna och nödgas söka andra källor att ösa ur, men samhällstrevnaden skulle vinna oerhört. Vi avvakta med största intresse fortsättningen av denna frågas behandling.

Då det icke finns något skäl för att på närvarande tidpunkt och i det läge, frågan nu befinner sig öka irritationen genom att tillföra debatten nya polemiska inlägg, skall jag nöja mig med denna förklaring, som jag hoppas är tydlig i sak, men samtidigt vill jag uttala den förhoppningen, att regeringen med största möjliga skyndsamhet behandlar denna sak och, om det finns någon

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

möjlighet därtill, bereder riksdagen tillfälle att redan vid denna riksdag taga ställning till av regeringen framlagt förslag i denna fråga.

I viss mån skall denna önskan att icke genom skarpa uttalanden försvåra det oerhört vanskliga medlingsarbetet i nu pågående konflikter, vilka vi alla, utom kommunisterna, livligt beklaga, att de alltjämt äro olösta, avhålla mig från att, på sätt eljest vore naturligt, yttra mig om byggnadsstriden. Jag nöjer mig med att uttala den förhoppningen, att en uppgörelse nu måste komma till stånd. Skulle detta hopp icke gå i uppfyllelse, läser det vara ofrånkomligt, att riksdagen på ett eller annat sätt får tillfälle att yttra sig om vad sedan skall ske. Olika möjligheter kunna stå till buds. Det finns intet skäl att diskutera dessa möjligheter nu. Men alla äro vi nog på det klara med, att här kan ett ytterst vanskligt och likväl nödvändigt ingripande från statsmakternas sida bli nödtvång. Den frågan kan man nog också med skäl ställa sig, om det icke under *alla* förhållanden är klokt, att statsmakterna ägna dylika företeelser en ingående förberedande dryftning för att kunna möta liknande situationer i framtiden. *I varje fall* gäller detta om konsekvenser av arbetskonflikter, sådana som vid lasaretsbygget i Oskarshamn. Det kan icke bestridas, att det är under statens värdighet att i dylika situationer icke vara rustad att ögonblickligen slå till och förhindra dylika skandaler.

Ingen behöver säga mig, att jag här snuddar vid ett mycket stort och svårt problem, frågan om organisationernas maktställning. Jag är fullt klar med vad det gäller. Men lika litet som det kan vara tal om att förbjuda dessa organisationers verksamhet på olika områden, lika säkert som det är, att organisationerna äro en makt i utvecklingen, som haft en ofantligt stor betydelse för stabilisering, självverksamhet och fostran, lika nödvändigt är det, att den demokratiska staten finner den lösning av problemet, där organisationerna icke göra anspråk på att vara *befallare och allom bjudande makt* utan begränsa sig till att bli strängar på den demokratiska statens rika instrument.

Det har sagts mycket om denna demokratiska stat på sista tiden. Förmodligen få vi många anledningar under denna riksdag att syssla med problemet, dess utanverk i varje fall.

Otvivelaktigt är denna debatt om demokratin ett uttryck för tidslägets krav, som det är skäl för oss alla att observera. Demokratin måste försvåra sin rätt att leda utvecklingen. Ur denna synpunkt bedömd är debatten icke någonting att frukta. Det livsdugliga skall leva, det murkna kommer att dö. För egen del tvivlar jag icke på att svensk demokrati tillhör det livsdugliga. När jag lyssnar till de angrepp, som riktas mot denna svenska demokrati, måste jag konstatera, hur oerhört liten *saklig slagkraft*, som finnes i dessa anfall. Argumenteringen hos demokratin vedersakare är ytterst torftig. Det är naturligtvis detta förhållande, som gör att agitationen har så ringa inflytande på den allmänna opinionen. Jag skall givetvis icke sätta mig till domare över andra folk — det må vara deras sak att forma sina öden efter sina ideal. Men såvitt man nu kan bedöma, går det en klar gräns i detta avseende vid Nordens sydgräns. Det nordiska kulturidealet, *enkannerligen det svenska*, kan icke försonas med anspråken på att vi skulle falla i stoftet för de nya gudarna. Vi skola hoppas, att den svenska rättsstaten också i framtiden skall vara grundmurad i den livssyn, som varit fädernas.

Hur fast övertygad jag än är om detta, vill jag likväl understryka vikten av att vi skola vara på vår vakt mot tendenserna att angripa denna rättsordning. Vad som skett sedan riksdagen sist var samlad har bekräftat, att beslutet om utredningen om åtgärder mot dessa angrepp på stats- och rättsordningen varit av nöden. Jag är också övertygad om att denna undersökning anförtröts åt en sakligt stark delegation och att saken ligger i goda händer.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Men ingen, vem det vara må, skall sväva i tvivelsmål därom, att det är en bestämd och trygg vilja bakom vår deklaration, att vi ämnar värna den svenska rättsstaten från angrepp och hot.

Ja, herr talman, jag har nu blott ett enda ord att tillägga. Över hela världen debatterar man i dessa dagar de politiska partierna, deras insatser, deras berättigande och framförallt påståendet, att de politiska partierna *icke ha något berättigande*. Denna debatt är fylld av många brottande meningar. Jag har nu den uppfattningen, att de politiska partierna äro nödvändiga instrument i den demokratiska staten. Men jag är lika säker på att denna *partipolitik har sin givna begränsning*. Vi måste vara medvetna om denna begränsning. Partiernas arbetsmetoder måste lämpas efter för handen varande förhållanden och krav på oss. Och nu tror jag, att läget kräver, att partipolitiken i snävaste mening håller sig i bakgrunden och att det *gemensamma* får dominera våra överläggningar. Detta betyder icke, att man böjer sig för vad som helst i försoningens tecken, men det betyder alldeles givet, att partierna, över stridsviolet, söka upptäcka det *gemensamma*: nationens och folkets sanna växt och förkovran. Att i denna svåra prövningens tid slå vakt om denna växt och förkovran fordrar en partipolitisk avspänning, som partistriderna under normala förhållanden äro främmande för, men som nu är ofrånkomligt nödvändig. Det kan inte enligt mitt förmenande vara till allmänt gagn och nytta att i dessa tider låta förutfattade meningar, partitaktiska beräkningar eller personliga motsättningar stå hindrande i vägen för samverkan till lösandet av våra nationella livsfrågor.

Förhållandena förändras, och mycket har förändrats under den nu levande generationens tid; och även om man inte kan säga, att »det gamla är förgånget och allt har blivit nytt», så förfaller det dock, som om en ny tid, ja måhända en ny tidsålder har brutit in. De finnas som tro, att denna nya tidsålder skall medföra skymning över västeuropeisk kultur. Jag hoppas, att så inte blir fallet. Visserligen kan inte vårt lilla land, vårt lilla folk, ensamma avvärja dylika olyckor, men vi kunna och vi böra efter måttet av våra krafter hävda oss, värna friheten, stärka och förbättra kulturen, såväl den andliga som ekonomiska.

Och när jag nu, herr talman, ber att få yrka remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till vederbörande utskott, vill jag gärna tro och hoppas, att vid behandlingen såväl av denna proposition som andra ärenden vid årets riksdag det gemensamma intresset för allmänt väl blir dominerande; och om vi med bortseende från oväsentliga och ovidkommande synpunkter söka gemensamt bemästra svårigheterna, ha vi också större förutsättningar, större möjligheter att genomkämpa den nuvarande svåra krisen och en gång komma in i bättre förhållanden, i bättre tider.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunna börja med att uttala min anslutning till det som den siste ärade talaren avslutade sitt anförande med, nämligen att under nuvarande svåra förhållanden är det alldeles uppenbart, att om en klok och riktig ekonomisk politik, om en riktig finanspolitik skall kunna föras i landet, förutsätter detta, att en mycket betydande majoritet av landets befolkning förstår och gillar den politik, som föres. Och det är, fastän jag icke har märkt, att här i dag ha framförts några mycket vägande invändningar emot den finanspolitik och den ekonomiska politik, som regeringen företräder, som jag skall be, att kammaren en stund ändock ägnar sin uppmärksamhet åt vad jag vågar anföra om själva utgångspunkterna för regeringens ekonomiska politik.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Jag kan anknyta på en annan punkt till den förre talaren, när han nämnde, att den lånepolitik, som innebäres i den nu löpande budgeten och som likaledes tänkes fortsatt i den nu framlagda, är uppenbarligen avsedd att vara endast en begränsad tid, och jag skall därför vid den följande framställningen dela upp vad jag har att säga om budgeten i dels frågan om denna lånebudget och dess särskilda utgifter, dels frågan om den vanliga skattebudgeten. Jag tror, att det är skäl, kanske icke så mycket på grund av vad som sagts förut i dag i denna kammare, som på grund av det som skrivits och som jag förmodar säges man och man emellan, att även denna kammare får en klar föreställning om huru skattebudgeten har utvecklats under de sist förflutna åren. Det skulle icke förvåna mig, om det vore många som trodde, att denna skattebudget har stigit under de år, det suttit en socialdemokratisk regering, att en föregående sparsamhetstid har avbrutits av en tid av ökade utgifter. Förhållandet är det rakt motsatta.

Det är svårt att få en klar bild av svensk budget, därför att vi ha en rad s. k. specialbudgeter, som leva sitt eget liv, och till vilka det icke är riktigt att taga hänsyn, då man vill se, huruvida det bedrives en sparsam eller slösaktig finanspolitik. Det är uppenbart, att om bilskattemedlen det ena året skulle ge 80 miljoner kronor — som beräknats, fastän de icke gävo detta — och ett annat år icke beräknades ge mer än 70 miljoner kronor, det icke är rimligt att säga, att den budget, där man beräknade att få in 80 miljoner, var en slösaktig budget, under det att den, där man räknade bara med 70 miljoner, var en sparsamhetsbudget. Det är helt enkelt beroende på ekonomiska förhållanden, och jag antar, att vi allesammans skulle glädja oss, om vi nästa år skulle finna, att bilskattemedlen giva icke 75 miljoner, som det nu beräknats, utan i stället 80 miljoner, och att ingen skulle därför rikta mot den nuvarande regeringen en anklagelse för slöseri. På samma sätt ha vi andra sådana specialbudgeter. Vi ha den som heter utjämningskatten, och vissa andra skatter till stöd åt skattetyngda kommuner. Att denna utjämningskatt får utgå med dubbla beloppet, är från vissa synpunkter beklagligt, men det har ingenting att göra med något ökat slöseri, därför att det vi på det sättet få betala som skattebetalande medborgare till staten, det slippa vi ifrån som betalare av kommunalskatt.

Jag har en tredje post, som jag skall erinra om. Det är den som heter margarinaccisen och skatten på oljekakor. Det är skatter, som vi införde förra året. De beräknades icke ge, dessa båda skatter, sammanlagt mer än 8 miljoner, därför att man var icke på det klara med, huru stor margarinaccis skulle tagas ut. När man nu beslutat sig för att taga ut 20 öre, beräknar man, att båda dessa skatter tillsammans skola ge 13.5 miljoner. Jag förmodar, att det är ingen som kommer att säga, att budgeten är slösaktig, därför att dessa utgifter och inkomster ökas. Det är beroende på huru man ser på denna insats till hjälp åt jordbruket.

Det finns en fjärde punkt, som kanske icke heller var och en uppmärksammar, då det är fråga om att jämföra budgeten för två år. Det finns nämligen en post, som åtminstone under vissa år varit betydande, som heter avbetalning på statsskulden. Det är uppenbart, att om vi ett år anse oss ha råd att betala av 50 miljoner kronor på statsskulden, står det som en utgift på budgeten, men det faller ingen in att säga, att det bevisar slösaktighet, att vi betala av mycket på vår statsskuld.

Vill man därför få en föreställning om budgetens utveckling under de sista åren, måste man räkna bort alla de ting, som jag nämnt, och vill man göra detta, tror jag — om jag icke vill ansvara för varje miljon, som jag kommer att anföra — att de siffror jag nämner i stort sett äro riktiga.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det visar sig beträffande budgeten år 1930—1931, som ju beslöts sedan den stora världskrisen hade utbrutit, fastän den ännu icke med styrka nått vårt eget land, det visar sig, att, om man tar bort dessa specialbudgeter, de verkliga utgifterna gingo upp till 671 miljoner kronor. Nästa år, 1931—1932, då vi voro ytterligare inne i krisen, stego dessa verkliga utgifter av skattemedel till 693 miljoner kronor, och det tredje året, 1932—1933, alltså före sista valet, beslöts en budget, där dessa verkliga utgifter gingo upp till 698 miljoner kronor. Sedan kom den s. k. slösaktiga socialdemokratiska regeringen på hösten 1932, och i den budget, som beslöts i våras, sjönko de verkliga utgifterna, beräknade på samma sätt, från 698 till 652 miljoner kronor. Jag skall här icke taga upp en debatt, huruvida dessa besparingar voro verkliga eller skenbara, det är i alla händelser ett faktum, att det var den första budget, i vilken det togs ett krafttag under dessa krisår för att bringa ned dessa utgifter. Och den nu framlagda budgeten, beräknad på samma sätt, går upp till 657 miljoner kronor.

Beträffande frågan om verkliga besparingar tyckes man på många håll mena, att då man kunde spara mellan 30 och 40 miljoner förra året, varför kan man icke fortsätta på den vägen att spara ytterligare 30 à 40 miljoner kronor. Då vill jag bara svara, att det helt enkelt är praktiskt omöjligt, såvida man icke vill godtaga den ståndpunkt, som naturligtvis åtskilliga vilja godtaga, men som jag icke tror, att vi äro tvungna godtaga, nämligen att vi resolut skulle skära ned vår svenska statsbudget till en annan och lägre storleksordning. Om man vill hålla sig till besparingar, som äro möjliga att göra genom att snåla in på anslag i stor mängd över hela budgeten, knappa in på arvoden, minska anslag på vissa håll, där man icke därigenom helt ändrar uppgiften för statsverksamheten, så kan man spara en hel del; och den budget, som lades fram förra våren, hade tillgodogjort sig i stort sett helt och hållet de besparingar, som föreslagits av den s. k. granskningsnämnden. Men sedan ett sådant tag är gjort en gång, finns det ingen möjlighet att på samma vägar ytterligare nedbringa budgetens slutsumma. Vore det möjligt, skulle man lika bra ha kunnat göra det första året som det andra. Om man vill fortsätta, eller rättare sagt, om man tar på allvar talet om att vår nationalinkomst sjunkit så starkt, att nu måste våra samlade statsutgifter ned, är det nödvändigt att gå en av de vägar, som jag utpekade i finansplanen, som kunna leda fram till verkligt radikal besparing. Den ena vägen är — såsom jag för övrigt anfört i propositionen — att man skär ned lönerna för alla statstjänare och därmed i sammanhang stående. Den andra är, att man minskar på själva omfattningen av det allmänna verksamhet. Att man kan ha ganska delade meningar om vilka löner, som skola betalas ut till statstjänarna, är jag den förste att erkänna. Men ändå har jag icke funnit — och jag tror icke, att jag missminner mig — att det vid förra årets riksdag fanns någon grupp i denna kammare, som, åtminstone enhälligt, gick in för att den vägen, nedskärning av statstjänarnas löner, skulle beträdas. Den andra vägen, att minska statsverksamhetens omfattning, är naturligtvis också gångbar. Jag vill emellertid påpeka, att om man vill gå den vägen med sådan snabbhet, att man verkligen når besparingar — vilka åtminstone måste räknas i ganska många tiotal miljoner, ty eljest kan det icke bli tal om nedskärning av budgeten till annan storleksordning — då ställes man inför den frågan, om det under en period av den svåraste arbetslöshet, när man försöker att på alla vägar bereda människor sysselsättning med hjälp av allmänna medel, verkligen är den riktiga vägen att minska på statsverksamhetens omfattning på det sättet, att man avskedar en betydande del av dem, som äro anställda i allmän tjänst. Det kan närmast endast bliva tal om dem, som ha extra an-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ställningar. Det kan nog hända, att man säger: nej, det är icke på det området, som så mycket kan göras. Det är också granskningsnämndens uppfattning, att om man tar själva förvaltningsapparaten, så betyder detta icke så ofantligt många miljoner, utan den statsverksamhet, som det här är fråga om, är av annat slag.

Jag tror, att man i stort sett kan säga, att det som kan skäras ned för att vinna ett stort antal miljoner kronor i besparingar, det är försvarshuvudtiteln anslag, det är anslagen på den sociala huvudtiteln med allt vad där finnes, även länsstyrelser och polisväsen, det är vägväsendets 70 miljoner kronor, som jag talat om, det är anslagen till undervisningsväsendet, och det är anslagen till jordbruket. Den som på allvar kräver, att den svenska statsbudgeten skall bringas ned till en annan storleksordning — och jag förmodar, att det då gäller minst 50, 75 eller 100 miljoner kronor — måste finna, att det finns ingen möjlighet att komma förbi dessa stora huvudtitlar. Vi ha nyss hört — och jag hörde det även i första kammaren — att i fråga om anslagen till vägar vill den stora jordbrukande befolkningen — och jag förmodar, att samma krav reses även från andra håll — icke höra talas om någon minskning. Jag vet icke, huru stor del av denna kammare, som vill vara med om en nedskärning av fjärde huvudtiteln. Gå vi över till femte huvudtiteln, är det kanske icke alls så många, som anse, att det, som nu utgår till länsstyrelserna och ordningsmakten, är så mycket att pruta på. Vad man faller tillbaka på är de s. k. sociala utgifterna. Dessa sociala utgifter äro väsentligen folkpensionerna och sjukförsäkringarna. När den nu framlagda budgeten stiger — automatiskt, som det heter — med 8 miljoner kronor, så är den väsentligaste delen av höjningen beroende på att folkpensionerna ökas, därför att de gamlas antal ökas, och att sjukkassorna under sin utveckling få större bidrag. Undervisningsväsendet kan man naturligtvis minska på. Men jag har till min glädje märkt, att när regeringen i dessa dagar igångsatt en utredning, där man t. o. m. övervägar frågan om ytterligare ett skolår, så har den utredningen icke mötts med den invändningen, att det ha vi icke råd till. Det är ändå alldeles uppenbart, att även om denna ökning sker på ett varligt sätt, så kommer den att försvåra en mycket stark begränsning av åttonde huvudtiteln. När man kommer över till nionde huvudtiteln, är det klart, att även där kunna göras sådana nedskärningar. Vill man icke skära ned alla ekonomiska understöd, så ha vi i alla händelser kvar vissa bestämda understöd, bl. a. de s. k. stödlånen. Men efter vad som skedde vid förra årets riksdag, förmodar jag, att det icke är många här i kammaren, som vilja gå den vägen för att skapa en lägre storleksordning i den svenska statsbudgeten.

Det kan förefalla, som om detta vore ett pessimistiskt tal, men jag vägar trots den kritik, som offentligt uttalats mot vissa yttranden i finansplanen, upprepa vad där står rörande dessa utgifter och deras samhällsnyttiga karaktär. Man har i dessa ord, egendomligt nog, funnit till och med något slags öppen hjärtig socialistisk bekännelse. Jag har aldrig haft någonting emot öppen hjärtighet, men allra minst hade jag väntat, att vad jag uttryckt i dessa oskyldiga ord om vissa statsutgifter skulle tolkas på detta sätt. Jag tänker, som jag nämnde, på fjärde, femte, sjätte, åttonde och nionde huvudtitlarna. Jag nämner, att när man överväger en radikal beskärning av dem, får man komma ihåg, att en stor del av dessa utgifter ingenting annat är än vad man i kommunerna brukar kalla för gemensamma hushållsutgifter. Det är saker, som vi icke kunna sköta var och en på egen hand utan måste organisera oss i ett samhälle för att utföra. Dit hör uppenbarligen försvarsväsendet; vi kunna icke försvara oss var och en på egen hand. Vägväsendet måste också räknas dit, och skolväsendet räknas av alla till sådana utgifter,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

där vi försöka att organisera oss för att fylla vissa behov, som den enskilda familjen icke på egen hand kan fylla. Det kan icke vara någon mening med att säga, att sådana utgifter skola nedskäras för att i stället så mycket mera skall falla över på den enskilda familjens utgifter. Det är samma sak, om man skulle spara på statens utgifter med resultat, att i stället kommunalskatterna bleve så mycket högre.

Men så är det den andra sortens utgifter, och det är givetvis den, som framkallat den frågan, huruvida icke här sticker fram en socialistisk uppfattning. Och man får gärna för mig kalla den så. Det gäller mitt uttalande om att en annan del av dessa utgifter på huvudtitlarna betyder, att medborgare, som ha inkomster och äro i en bättre och starkare ekonomisk ställning, få bidraga till att skapa åt sämre ställda medborgargrupper möjlighet att tillfredsställa sina materiella och andliga behov bättre. Vad syftar jag därmed på? Jag syftar helt enkelt på sådana utgifter som t. ex. för folkpensioneringen. Det är uppenbart, att om man skall kunna ge pensionstillägg åt gamla, som behöva det, så måste andra medborgare släppa till dessa medel. Det innebär, att med beskattningens hjälp överflytta inkomster från den ena samhällsgruppen till den andra. Om man vill kalla detta för socialism, så är jag mycket nöjd. Och om man på borgerligt håll vill sprida den uppfattningen ute i landet i sådana ting, så skall jag gärna säga tack för denna hjälp i agitationen.

Jag tror alltså, man kan säga, att när regeringen på denna punkt lägger fram det nu utarbetade budgetförslaget, befinner den sig på den säkra sidan så tillvida, att vi ännu icke hava ansett det vara nödvändigt acceptera den utgångspunkten, att vår allmänna levnadsstandard skall skäras ned. Men de, som läst finansplanen och icke bara läst de utdrag, jag sett i tidningarna, veta, att jag icke ett ögonblick vägrat erkänna, att en sådan ekonomisk utveckling kan tänkas, då en fortgående minskning av vårt folks inkomster, då en verklig utarmning av medborgarna kan göra det nödvändigt för oss att överväga, om icke de utgifter, som vi nu gemensamt bestrida genom det allmännas försorg, ganska radikalt skola skäras ned. Jag kan tänka mig en sådan utveckling, om nämligen svenska folket icke visar sig äga krafter att taga i bruk de produktiva resurser det äger, vilka, om de tagas i bruk, böra göra det möjligt för oss att behålla vår nuvarande både enskilda och offentliga standard. Detta kommer jag över till senare.

Som en konsekvens av den uppfattningen, att vi i detta ögonblick icke äro beredda att radikalt skära ned statens utgifter, som en nödvändig konsekvens därav har emellertid följt, att sedan så mycket besparing som möjligt blivit gjord på enskilda punkter, har det varit nödvändigt att även i år höja skatten. Jag vet, att herr Lindman varit inne på frågan om att detta varit en oriktig väg att slå in på. Jag vet icke, om herr Lindman menar, att man bort kunna undvika skattehöjning genom beskränning av utgifter. Jag vet icke heller, vilka utgifter han tänker på. Det är ju ett faktum, att om icke värnpliktsövningarna hade återinförts i normal omfattning, och om icke så betydande belopp behövt anslås till skatteutjämning, så hade det icke blivit nödvändigt att nu öka beskattningen.

Herr Lindman har emot det nu framlagda förslaget till förmögenhetsskatt, såvitt jag förstår, anfört dels en teknisk invändning och dels en saklig. Den tekniska invändningen är den, att när vi ha en inkomst- och förmögenhetsskatt, som är avsedd att vara rörlig, skola vi icke, som det heter, bryta sönder skattesystemet för att vid sidan om denna inkomstskatt lägga en sådan där extra förmögenhetsskatt. Ja, det är klart, att har man en rörlig inkomstskatt, så är det mycket önskvärt, att man använder den såsom budgetregulator och icke skapar särskilda skatter, under förutsättning nämligen, att den-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

na skatteskala är så inrättad, att den låter tänja sig hur långt som helst. Men om jag icke har dåligt minne utan erinrar mig vad som sagts under de närmast förflutna tio eller femton åren här i den svenska riksdagen, så har man gång på gång förklarat just från det håll, där man är så rädd för dessa särskilda skatter, att den nuvarande inkomstskatteskalan icke är inrättad på det sättet, att den tål sådan tänjning uppåt. Det fann också den frisinnade regering, som på våren 1932 lade fram ett förslag om extra inkomst- och förmögenhetsskatt. Den fann, att det icke var olämpligt utan riktigt att lägga en extra inkomstskatt på de största inkomsterna. Det är på samma sätt nu. Förhållandena hava ändrat sig. Med all respekt för Fredrik Thorsson, som var den, vilken lade fram denna skatteskala år 1919, så är det klart, att tiderna förändras. De tider, vi nu leva i, äro icke sådana, att vi utan vidare kunna hänvisa till vad som ansågs lämpligt för femton år sedan. Jag undrar, vilken talare här i kammaren, som verkligen vill påstå, att man kan avvisa allt vad som nu anföres genom att säga, att detta ansågs oriktigt för tio eller femton år sedan.

Vi få komma ihåg, att förhållandena äro sådana, att vi ha höjt skatten på många olika sätt. Och frågan är: Var har man den största skattekraften att tillgripa? Jag undrar, om icke även herr Lindman skulle kunna erkänna, att den ganska blygsamma form av förmögenhetsbeskattning, som här föreslås, icke kan ha några verkligt skadliga verkningar på vare sig den enskildes ekonomi eller landets näringsliv. När man talar om skatternas inverkan på sparsamheten och dylikt, så vet var och en, att när man kommer upp till verkligt stora förmögenheter, så spelar icke den individuella sparsamheten en sådan roll, att man kan säga, att det är genom att leva ett torftigare liv, som man ökar dessa förmögenheter. Då det gäller 50,000 eller 100,000 kronor kan ju läget anses vara annorlunda, fastän det icke är många, som äro i det lyckliga läget, att de genom ett sparsamt liv kunna få ihop en sådan summa. Men då man så erinrar sig, att staten skulle ta ut mellan 30 och 50 kronor i skatt av en förmögenhet på 100,000 kronor, tror jag inte, det är många som verkligen frukta, att detta kommer att i nämnvärd grad minska sparsamheten hos förmögenhetsägaren. Vad frågan om skattens verkan såsom kapitalförstörare beträffar, som herr Lindman visst varit inne på, är det en gammal, gammal strid, som ständigt upprepar sig här. Det är väl dock icke sannolikt, att den, som skall betala dessa 50 kronor extra och har en förmögenhet på 100,000 kronor, behöver tillgripa kapitalet för att betala skatten. Kan han betala den övriga skatten av sin inkomst, så nog lär han kunna betala de sista 50 kronorna också. Och att i detta ögonblick mana fram spöket av kapitalbrist, när vårt största bekymmer är, att vi icke kunna finna nyttig användning för det oanvända kapital, vi ha här i landet, förefaller mig icke vara att tala det språk, som tiden kräver.

Jag förmodar, att herr Lindman icke önskat, att man i stället för denna förmögenhetsskatt skulle tagit och höjt skatteprocenten för inkomstskatten från 165 till 180 eller 185, utan att man i stället bort ifrågasätta en höjning av kaffetullen. Ja, kaffetullen är sannerligen icke någonting heligt för mig mera än för någon annan. Den som i likhet med det socialdemokratiska partiet varit med om att höja priserna på folkets bröd eller i varje fall på spannmålen, den som varit med om att höja priserna på smör och margarin, väntade knappast, att någon skulle komma och säga: Nu våga ni icke höja priset på kaffe. Skillnaden är bara den, att när man tagit de förstnämnda stegen, så har det skett därför att det syntts vara det enda tillgängliga medlet för att hjälpa en stor och betryckt samhällsklass. Men att vi skulle tillgripa en sådan metod som att höja priset för en vara, som folk icke därefter komme

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att använda sig mindre utav, att tillgripa en metod, som helt enkelt skulle komma att minska folks tillgångar och köpkraft beträffande andra varor, endast för att undgå att i någon mån ytterligare belasta de stora inkomsttagarna och förmögenhetsägarna, det är ett steg, som vi icke vilja taga.

Jag skall endast säga ytterligare ett litet ord om skatterna. Det är många, som föreställa sig, att den del av statens inkomster, som, såsom det heter, belastar inkomsttagarna och, såsom det också brukar heta, belastar näringslivet, är en mycket betydande del. Det kanske kan intressera kammarens ledamöter att höra, huru stor del av statens inkomster, som under dessa senare år hava fallit på inkomst- och förmögenhetsskatten i jämförelse med alla de inkomster, som staten måste skaffa sig.

1930/1931 fick man i inkomst- och förmögenhetsskatt hela 21 %, alltså ungefär en femtedel av vad staten behövede i inkomst. 1931/1932 var den 19 %, 1932/1933 var den 16 %, 1933/1934 — nu löpande budget — är den 17 %, och i nu framlagda budgetförslag beräknas inkomstskatten ge 15 % av alla inkomster. »Men», säger man ofta, »vi tänka icke så mycket på de enskilda skattedragarna, utan vi tänka på näringslivet.» Man menar då bolagen. Ja, det kanske intresserar att höra, att 1932/1933 uppgick hela den skatt, som svenska bolag betala, till 25 miljoner kronor. Det är 3 % av alla statens inkomster. 1933/1934 — i nu löpande budget — uppgår denna bolagskatt till 23 miljoner kronor. Det är också 3 % av alla samlade inkomster. I nu framlagda budgetförslag räknar man med 24 miljoner i skatteinkomst från alla bolag, d. v. s. ungefär 3 % av vad den svenska staten behöver.

Jag vill, innan jag lämnar frågan om skatterna, såsom avslutning säga, att i den nu framlagda skattebudgeten har man verkligen försökt att fortfarande iakttaga den största möjliga sparsamhet, som är förenlig med den uppfattningen, att man icke skall öka arbetslösheten och icke skada ett intresse, som är högre än den utgiftsökning det gäller.

Jag hoppas, att de talare, som här i kammaren liksom i första kammaren ha tänkt sig möjligheten av en verkligt kraftig begränsning i statens utgifter, låta riksdagen och även regeringen veta, på vilka punkter en sådan kraftig beskäring skall äga rum. Jag har visserligen sett, att det offentligen säges, att en sådan sparsamhetsaktion kan endast regeringen och i sista hand endast finansministern företaga. Jag skall visst icke förneka, att när man sitter som finansminister, man lär sig budgeten kanske på ett annat sätt än de flesta riksdagsmän lära sig den. Men jag vet också, att den som sitter i de avgörande utskotten — d. v. s. statsutskottet och delvis även jordbruksutskottet — det ena året efter det andra och känner till utgifterna i detalj, säkerligen icke är oförmögen att anvisa de tekniska vägar, som man skulle behöva slå in på, om man skulle vilja ta det stora steget att reducera budgeten. Det föreligger sålunda icke något nödläge för den svenska riksdagen att obesett acceptera den budget, regeringen föreslår. Det finns faktiskt så mycken sakkunskap i den svenska riksdagen, att den mycket väl kan göra reduceringar, om den till sist finner sådana reduceringar nyttiga och nödiga.

Om jag på detta vis talat om skattebudgeten, så är det icke därför, att jag tror, att skattebudgeten i detta ögonblick för de flesta riksdagsmän eller för landet i allmänhet har karaktären utav det viktigaste eller det väsentligaste draget i den framlagda statsverkspropositionen. Jag vet, att som sådant betraktar man lånebudgeten, de stora utgifterna för »allmänna arbeten» och den bakom detta liggande politiken. Jag kan, som jag nämnde, instämma med den föregående talaren, vilken påstod, att en sådan lånepolitik icke kan vara avsedd för beständigt, helt enkelt därför att denna lånepolitik är fram-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kallad utav konjunkturdepressionen, och att det endast skulle vara under den förutsättningen, att konjunkturdepressionen hade ett obegränsat bestånd, som en sådan politik skulle kunna bli beständig. Jag tror inte, att det lönar sig spekulera över hur det skulle se ut, om konjunkturdepressionen hade en obegränsad livslängd. Jag skall bara, för att kanske lugna en del av den oro för denna länepolitik, som jag förmodar är allvarlig, när den finner uttryck offentligen, erinra om, att det icke är en politik, som inletts utav den nuvarande regeringen. Detta kanske låter egendomligt, men jag skall be att få förklara saken. Länepolitiken innebär ju, som var och en förstår, att vissa utgifter, som icke ge vad man brukar kalla ränta på pengarna, bekostas med lånemedel och icke med skattemedel. Det är detta, som anses stridande och naturligtvis utan tvivel också är stridande mot vår tidigare statsfinansiella tradition. Men denna politik, att sålunda ha en budget, där icke alla utgifter täckas med skattemedel, därest dessa utgifter icke kunna ge ränta på pengarna, är icke en politik som är ny för oss. Vi hade under förra krisen en rad budgeter, som finansierades med pengar ur kassafonden, d. v. s. visserligen medel, som en gång flutit in i form av skatter, men som, när de väl en gång flutit in i form av skatter, icke lågo som kontanta medel i en kassakista, där man kunde hämta ut dem, utan som voro utlånade precis som andra medel, så att, när man ur denna fond det ena året tog 100 miljoner och det andra 200 miljoner eller vilken summa det nu kunde vara, så var det nödvändigt, att dessa medel upplånades. Samma metod har tillämpats i budgeten 1931/1932 och 1932/1933, och när den sålunda infördes i budgeten 1933/1934, var det i sak ingenting nytt.

Det är icke många, som bry sig så mycket om de svenska budgetsiffrorna eller budgetutfallen, att man räknar ihop, hur en sådan svensk budget sett ut under de senaste åren, men jag tror, att jag vågar ta uppmärksamheten i anspråk för att tala om att för att finansiera budgeten 1931/1932 togs det direkt ur kassafonden 32 miljoner, att ur den så kallade amorteringsfonden togs det 32 miljoner men att budgeten likväl gick med ett underskott på 31 miljoner; alltså sammanlagt 95 miljoner, vilka behövdes för att finansiera budgeten, voro icke några verkliga inkomster. För budgeten 1932/1933 togs först ur amorteringsfonden ett belopp av 25 miljoner och sedan togs ytterligare ett belopp, varav åtminstone 17 miljoner kommo till användning. Men likväl gick budgeten med ett underskott på 30 miljoner, varför man måste göra ett tillskott till kassafonden, så att denna inte skulle visa noll. Om jag räknar med, att det absoluta minimum härvidlag uppgick till några tiotal miljoner, så kom den budgeten att innehålla i anspråk tagna kapitaltillgångar — d. v. s. i realiteten upplånta medel — av i runt tal 100 miljoner kronor. Om vi nu till dessa siffror skulle lägga vad som samma år lånades upp för andra ändamål, kan det kanske också roa kammaren höra, att för året 1931/1932 lånade man samtidigt upp ungefär 75 miljoner kronor, d. v. s. den samlade delen av budgetens utgifter, som måste finansieras genom att låna upp medel på kapitalmarknaden, var 170 miljoner 1931/1932. 1932/1933 hade vi på lånebudgeten 100 miljoner, och när jag till detta lägger de förut nämnda, mera dolda 100 miljonerna, hade vi 200 miljoner kronor, som måste lånas upp på kapitalmarknaden. Den nu löpande budgeten uppvisar 250 miljoner kronor, men vi komma antagligen med en tilläggsstat, som tar ytterligare några tiotal miljoner kronor, och i den nu framlagda är det 240 miljoner kronor. Men lägg märke till, att detta icke är ett sådant hopp ifrån det tidigare tillståndet att det bör överraska så, som det kanske har överraskat. Jag kanske skulle tillägga, att jag tror, att det har varit till gagn för det svenska näringslivet, att den regering, som suttit före den nuvarande, icke har tagit sina egna statsfinansiella

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

principer på sådant allvar, att man redan 1931/1932 och ännu mer 1932/1933 räknat med att här skall budgeten balanseras klart och utan tveksamhet antingen genom nedskärning av anslagen eller genom ökade skatter. Vi få komma ihåg, att 1932 års riksdag, som accepterade en budget, som i verkligheten till 100 miljoner fick finansieras av upplånade medel, godtog samtidigt en skattehöjning på över 80 miljoner kronor.

Man frågar nu: — jag skall icke vara långgrandig på den punkten, ty det är endast att upprepa det som sades förra året — hur ser regeringen på det ekonomiska läget, när den vågar föreslå så stora lånebelopp för att sätta igång allmänna arbeten? Hur ser regeringen i fortsättningen på detta? Jag kan bara svara, att i den mån krisen är en kris, framkallad av de orsaker, som vanligen frambringa konjunktursvängningar, är regeringen övertygad, att denna politik, som den har fortsatt i snabbare takt, är ägnad att hastigare föra oss ur depressionen, men att i den mån denna ekonomiska kris icke är utav konjunkturnatur, i den mån depressionen verkligen bär tecken utav att vara framkallad av förändringar i hela det ekonomiska livet i världen, kan den icke bekämpas på detta sätt. Jag förmodar, att alla ha förvånat sig över, att samtidigt med att vi under det senaste halvåret eller året fått rapporter om hur produktionen inom olika länder har stigit — man har talat om ökade produktionssiffror, och man har av dem dragit slutsatsen, att konjunkturdepressionen håller på att övervinnas — vi samtidigt funnit, att världshandeln icke har ökats i omfång. Det är sålunda, såvitt man kan förstå, på det sättet, att den uppfattning, som tidigare under dessa depressionsår hävdats, att endast möjligheten att komma ut ur krisen är, att världshandeln åter tar fart och att man slopar barriärerna mellan folken, har icke visat sig vara hållbar. Det finns en konjunkturförbättring inom de olika länderna, som icke nödvändigtvis behöver grunda sig på och vara åtföljd av ett uppsving i världshandeln. Men det betyder, som var och en förstår, att de olika länderna ha gjort sig mer och mer självförsörjande. Det betyder, att de olika länderna få finna sig i att exportera mindre än förr. Även om konjunkturerna skulle bli bättre och vi skulle gå mot vad man kallar goda tider, skulle det kvarstå en nedpressning av produktionen och en ökning av arbetslösheten, som komme att bli det allvarligaste problemet för samhället i fortsättningen. Vi ha anledning att befara en upprepning av den erfarenhet, som vi gjorde, då man efter förra krisens övervinnande märkte, att det blev goda tider 1923, 1924 och 1925 eller i alla händelser 1926, 1927 och 1928, då man talade om en högkonjunktur. Man fick då erfara, att med denna högkonjunktur följde en fortfarande högst betydande arbetslöshet, som icke någonsin gick under i genomsnitt 10 procent. Vi ha all anledning att befara, att, även om den nuvarande depressionen går över, i den mån, som den är en sådan där konjunkturdepression, kommer omläggningen av produktionen i världen och av världshandeln att medföra en ännu mycket mer betydande arbetslöshet, som kommer att stå kvar och som vi måste möta på andra vägar än dem, som här nu diskuteras, när det gäller frågan, hur man skall få i gång företagsamheten för att övervinna den pessimism, som är utmärkande för näringslivet under en depressionsperiod.

Jag skall icke gå längre in på den saken. Det är uppenbart, att på detta område väntar vårt svenska folk under de närmaste tiderna stora uppgifter. Jag skall bara anknyta till den diskussion, som de föregående talarna ha fört, när de ha talat om att det kräves statsingripande, att det kräves stöd för jordbruket. Man har diskuterat, huruvida det gamla näringspolitiska systemet icke är en övervunnen ståndpunkt, huruvida man skall komma in i en organiserad eller kontrollerad kapitalism, eller om det skall kallas socialism. Jag tror icke det är nödvändigt, att man i detta ögonblick bekymrar sig om vad namn

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

man skall ge det ekonomiska liv, i vilket vi redan nu äro fullt inne och som vi, efter alla tecken att döma, komma att få gå ännu mycket djupare in i. Att detta ekonomiska liv måste utmärkas av statens ingripande i en omfattning, som många grupper här i samhället för några år sedan skulle ansett vara utesluten, tror jag vi nu allesammans äro ense om. Att denna utveckling till en högre grad av självförsörjning, som tycks vara nödvändig, medför risker för ett land, som i likhet med vårt eget har varit och fortfarande är i hög grad beroende av export, det är uppenbart. Herr Pehrsson i Bramstorp talade om att man måste inrikta sin uppmärksamhet på hemmamarknaden och att skaffa avsättning för våra produkter inom landets gränser. Samtidigt med att jag instämmer i detta hans påpekande vill jag erinra om att det är skäl att överväga, om man icke också har vissa medel till hands eller kan finna vissa medel, genom vilka man kan hålla exporten uppe. Det är icke nödvändigt, att en kontroll över det ekonomiska livet skall vara åtföljd av en ökad avstängning från andra länder. Den kan också vara åtföljd av ansträngningar, genom vilka vi kunna få ökad avsättning för våra produkter utom landet till gengäld mot att vi också lämna utrymme inom vårt land för utländska varor. Om jag får sluta med några ord, om vi skola se mörkt på den närmaste framtiden eller icke, är det icke att gå vid sidan om den diskussion, som här i dag förts om statsverkspropositionen och finanspolitiken, ty varje budget måste uppbaras av en viss föreställning om hur det ekonomiska läget kan utveckla sig i fortsättningen, beroende på vilka våra egna åtgärder bliva. Jag vet mycket väl, att det kan vara frestande för folk att tala pessimismens ord, utmåla, hur fattiga vi ha blivit, tala om vilken sänkning av nationalinkomsten, som inträtt, och därför också understryka, hur nödvändigt det är, som det heter, att vi skola sänka vår levnadsstandard. Jag tror icke, att det är en riktig inställning gentemot en kris att tro, att den skall kunna övervinnas genom att man sänker sin levnadsstandard, såvitt man icke kan peka på, att vi gått förlustiga en del av våra produktionskällor. Den sänkning av vår levnadsstandard, som krisen medfört, är redan ett faktum. Vi skola komma ihåg, att, när vi nu tala om att sänka vår levnadsstandard, har krisen gjort oss mycket fattigare än förr. Hur skola vi kunna reda oss ur en kris med dess sänkta levnadsstandard genom att ytterligare sänka vår levnadsstandard? Den levnadsstandard, som vi ha och som är sänkt, den är sänkt just därför, att vi ha så stora delar av vår befolkning utan arbete, att vi ha så stora delar av vårt produktiva maskineri utan arbete. Varje steg, som tages för att sätta människor i arbete och utnyttja detta maskineri, måste vara ett steg uppåt mot en höjning av den levnadsstandard, som vi i detta ögonblick åtnjuta.

Utsiktarna, dem kan man bedöma olika. Men jag vill erinra om att åtminstone en del av de tal, som tagit den poetiska formen — vi skola draga åt svältremmen — ter sig egendomliga i ljuset av en ekonomisk kris, där vi nu räkna med att vi ha ett överflöd av brödspannmål på mellan trehundra-tusen och fyrahundratusen ton. Vi ha överflöd på andra livets nödvändighetsvaror. Så mycket kunna vi väl vara ense om att någon nöd i fråga om livsmedel kan icke under de följande tiderna komma i vårt land, om vi vilja använda de livsmedel, som vi producera. Vi ha sålunda åtminstone den grundvalen säkrad, att ingen människa här i landet behöver lida nöd i fråga om livets nödortft. Å andra sidan har krisen visat, att våra exportvaror — om jag undantar malmen från Norrbotten, som är mera tivelaktig — äro av det slag, att de även under en svår depression äro mycket eftersökta på världsmarknaden, icke så eftersökta, som de tidigare varit, men de ha i alla händelser ett sådant värde och äro så eftersökta, att vi

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

med rätt stort lugn kunna räkna med att en export i högst betydande omfattning skall vara för oss i framtiden möjlig. Med denna export av högst betydande omfattning följer också möjlighet för vårt folk att från utlandet köpa de nödvändiga råvarorna och de umbärliga men högst önskvärda artiklar, som vårt folk vill köpa i den omfattning, som vi kunna betala med vår export. Och däremellan ligger allt, som vi sedan själva kunna skaffa oss. Det är en alltför lätt och billig agitation att vända sig mot det socialdemokratiska partiet och den nuvarande regeringen eller de grupper här i kammaren, som stött den, med talet om att dessa grupper icke synas förstå, att ett folk icke i längden kan leva över sina tillgångar. Nej, ett folk kan icke leva över sina tillgångar en längre tid, men frågan är: när lever ett folk över sina tillgångar? Om vi icke köpa ifrån främmande länder mer än vad vi med vår export kunna betala, då kunna vi lugnt säga att allt det, som vi sedan kunna producera inom landet för våra egna behov, det ha vi råd att konsumera. Vi veta, att livsmedel behöva vi icke lida brist på och att vi kunna köpa varor från utlandet i den utsträckning, som är nödvändig. I vad mån kunna vi skaffa oss bostäder? Det beror på hur många armar vi kunna sätta till att bygga dem. Hur mycket kläder, skodon, transportmedel, nöjen, undervisning, sjukvård, konst, vetenskap kunna vi skaffa oss? Det är helt beroende på oss själva. Om vi sätta oss med armarna i kors och låta massor av människor låta bli att arbeta, få vi litet producerat och litet att konsumera. Sätta vi flera armar i arbete, få vi mer producerat och mer att konsumera. Vi kunna aldrig leva över våra tillgångar, så länge vi icke konsumera mer än vad vi själva ha förmåga och vilja att producera.

Det är från den utgångspunkten, som den nuvarande regeringen anser, att den icke skulle göra en landsgagnelig gärning genom att intala det svenska folket, att det är dömt till fattigdom och armod. Regeringen sätter ingen ära i att på det viset vinna anseende för klokhet, förtänksamhet och försiktighet. Regeringen tror, att den insats, den kan göra, är att hålla uppe modet, vädja till människornas självförtroende, hänvisa till de stora resurser, som vi inom landet ha och som, om vi endast använda dem, kunna skänka en anständig bärning åt oss alla.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 5.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Sandström*, nr 50, angående fondering i vissa fall av inflytande kommunalutskylder;

herr *Meyerhöffer m. fl.*:

nr 51, om uppförande å ordinarie stat av sex konstapelsbefattningar vid fästningspolisen i Boden; och

nr 52, om särskild ersättning vid viss tjänstgöring åt polispersonalen vid Bodens fästning;

herr *Mårtensson m. fl.*, nr 53, om viss skärpning av den utländska artister åvilande skattskyldigheten;

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, nr 54, om viss sänkning av maltskatten m. m.;

herr *Lovén*:

nr 55, om rätt för skattskyldig att vid taxering till skatt för inkomst av tjänst åtnjuta avdrag för vissa levnadskostnader;

nr 56, om årligt understöd åt änkan Emma Andersson; och

nr 57, om årligt understöd åt änkan Julia Maria Lindgren; samt

herr *Bäcklund*:

nr 58, om pension åt ban- och byggnadsarbetaren Karl Herman Pettersson; och

nr 59, om pensioner åt fyra ban- och byggnadsarbetare.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.42 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Onsdagen den 17 januari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 17 januari 1934.

Till justitiedepartementet hade från länsstyrelsen i Kronobergs län insänts en den 16 januari 1934 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll, att, sedan direktören Gust. Rosander i Målerås blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Kronobergs läns valkrets för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari år 1933, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § av lagen om val till riksdagen lantbrukaren Hjalmar Gustafsson i Dädesjö blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1937.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

Gunnar Dahlman.

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för lantbrukaren Hjalmar Gustafsson i Dädesjö att vara ledamot av riksdagens andra kammare för tiden till den 1 januari 1937.

Jämte det protokollet lades till handlingarna, godkände kammaren ifrågasvarande fullmakt samt förklarade herr Gustafsson i Dädesjö behörig till riksdagsmannakallets utövande.

§ 2.

Vid remiss
av statsverks-
propositionen.
(Forts.)

Herr talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Ström**, som anförde: Herr talman. Innan jag ingår på den föreliggande propositionen vill jag med några ord beröra ett par uttalanden, som gjorts här under middagens debatt. Det var herrar Lindman och Hansson, som intresserade sig och hade bekymmer för den nya partibildning, som uppstått i Göteborg. Jag trodde ju inte, att de stora partiledarna ägnade den sådan uppmärksamhet, och jag trodde inte, att det skulle föranleda, att man drog in denna fråga i remissdebatten, men eftersom man har gjort det skall jag be att med ett par ord få beröra saken.

Herr Lindman hade bekymmer för att denna nya partibildning skulle åstadkomma, att herr Hanssons parti i fortsättningen inte kunde vara ett tillräckligt starkt bålverk mot de radikala socialistiska strömningarna och skydda det borgerliga samhället. Nu är ju inte herr Lindman inne, men hade han varit det, skulle jag givit honom ett gott råd: lita på herr Hansson, han klarar nog den saken, så det är nog ingen fara med den. Jag tror, att herr Lindman även i fortsättningen kan helt och fullt lita på detta.

Även ett annat uttalande, som här har fällt, vill jag något litet uppehålla mig vid. Herr Hansson ansåg, att åtminstone underteknad hade kommit på sin rätta plats, sedan det hade blivit den här rensningen inom det socialdemokratiska partiet. Han talade om, att vi voro på väg till den rätta adressen. Jag skulle vilja fråga herr Hansson, om han hade varit här, om det skulle vara på det sättet, att han skulle vara på väg till den rätta adressen, var skulle den vara? Jag för min del är ju på det klara med var den rätta adressen skulle vara, och om han vore på väg eller rättare sagt om han vore framme vid den adressplatsen, skulle han utan tvivel slippa ifrån de långvariga överläggningarna om krisuppgörelser i fortsättningen, ty då kunde ju herr Pehrsson i Bramstorp och han göra upp detta i partistyrelsen.

Beträffande den föreliggande statsverkspropositionen har det ju talats en hel del om denna i den debatt, som här varit. Herr Per Albin Hansson höll ett långt anförande, vars innehåll var i stort sett, att man skulle slå vakt om demokratin och samförståndet. Jag tycker, att det är litet förvånansvärt, att man talar så mycket om demokrati och samförstånd i dessa tider och gör så litet för demokratin och det verkliga samförståndet. Det är inte nog med att man talar om det, utan man måste också handla demokratiskt, och gör man icke detta, ha vi ju sett, hur det går i de länder, där demokratin har sjunkit ned till en fras och ett talesätt och ingenting annat. Jag skulle ju kunna fråga herr Hansson, om det kan anses vara demokratiskt att utesluta folk därför att man har andra åsikter? Jag skulle ju kunna fråga vidare — även om man anser, att det är berättigat i vissa fall, när vederbörande uppträda som rebeller — om även andra, som inte gjort något annat ont än att de ha samma åsikter som de, som uteslutits, skola följa med? Är detta demokratiskt? Nej, det är en partidiktatur av allra otrevligaste slag.

När jag kom hit i riksdagen 1929 var det en socialdemokratisk riksdagsman, som välkomnade mig med följande ord: Det går nog bra att vara riksdagsman nu, för nu ha vi en ordentlig regering — det var en högerregering vid den tiden, det var amiral Lindman, som stod för styrelsen — men akta dig när det blir en socialdemokratisk regering, då får man smyga efter väggarna här och då får man inte visa vad man har i skölden.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Detta var alldeles riktigt. Jag har fått bekräftelse på det. Det gick mycket bra, när herr Ekman och herr Lindman regerade, att föra litet opposition, men när herr Hansson tog styret, skulle det vara tyst i ledet, då får man inte säga någonting. Men är detta demokratiskt? Jag anser, att det är den mest utpräglade partidiktatur, som överhuvud taget kan tänkas. Det är väl ändå på det sättet, att skall man uppehålla demokratin i samhället, måste väl de politiska partierna i första hand se till att uppehålla demokrati inom sig, och ha de inte förmåga eller ens vilja till att göra detta, vad skall man då tro att de herrarna kunna göra för att uppehålla demokratin inom samhället?

Regeringen är ju som bekant vårdare av grundlagarna. I 1809 års grundlag heter det, att var och en har rätt till fullständig tryckfrihet. En av de grava anklagelsepunkterna, exempelvis emot undertecknad, är att man har givit ut en tidning här i landet, och det är grundlagens vårdare med på att anklaga en för, trots att det är så uttryckliga bestämmelser härom.

När herr Hansson talade om samförstånd gjorde han det i sådana ordalag, att man inte kunde missförstå honom. Det är för övrigt ett talesätt, som han använt rätt många år. Det är inarbetat och han tänker verkligen i den riktning, som han uttalar sig. När han talade om detta samförstånd, måste jag säga, att jag tyckte rätt bra om statsminister Hansson tidigare, därför att han skiljer sig ju fördelaktigt från en del av sina kolleger i regeringen på det sättet, att han har samma åsikt på kvällen som han har på morgonen. Det kan man ju inte säga om alla av hans kolleger. Till följd därav har åtminstone jag betraktat honom såsom en karl, som man kan se upp till. Men hur ter sig detta hans eviga tal om samförstånd och samförstånd i dessa tider, när man ser det praktiskt? Det levande livet lär oss, att det är inget samförstånd i samhället. Det är klasstrider på samma sätt som det har varit tidigare, och man får ju inte blunda för det sociala faktum, som här föreligger. Det är klart och tydligt, att alla sträva efter samförstånd, men då måste det vara en grund för detta samförstånd, och denna grund är ett samhälle, som ger något åt människorna, så att de kunna känna sig hemmahörande där och känna något samförstånd med det. Men att bara använda samförståndet såsom ett talesätt lyckas i varje fall inte, ty folk tror ju inte på det när de sett i det levande livet, att det inte förefinnes något sådant samförstånd i samhället.

Vi hade ju för något år sedan en fullständig, kan man säga, feber på samförstånd. Det skulle vara samförstånd på alla områden. Det område, där klasstriderna ha rasat som hårdast, nämligen mellan arbetare och arbetsgivare, där skulle vara samförstånd, och man sammankallade en s. k. mondkonferens för att diskutera det här problemet och för att åstadkomma samförstånd, och enligt vad man påstår, uppnådde man fullt samförstånd på mondhippan på Gillet. Ja, det gick så långt, påstår man, att en av våra fackföreningstidningsredaktörer erbjöd amiral Lindman att bli medarbetare i tidningen i fråga, men det förmodar jag var ganska sent på kvällen. Då var det en verklig stämning för samförstånd. Men hur har det blivit med detta samförstånd? Det gick bra en tid, när det var goda tider, Arbetarna brydde sig inte i samförståndets tecken om att kräva några förbättringar, men så kommo de dåliga konjunkturen, och hur blev det med samförståndet då? Då var det försvunnet. Då började man på samma sätt som tidigare och pressade ned arbetarnas löner och levnadsstandard och gjorde det på ett sätt, så man visst inte kan säga att det skedde i samförståndets tecken, utan det var på ett mycket utmanande sätt. Det var resultatet av detta samförstånd och mondkonferensen. Senare har det inte blivit något mera, och man trodde ju, att arbetarklassen lärt så mycket av detta, att det i fortsättningen

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

inte skulle gå att jämt och ständigt tala om samförstånd utan att det blev något mera.

Jag vill ytterligare betona, att vi ha ingenting att erinra emot samförstånd, men då skall det bygga på en verklig grund, nämligen att människorna ha samma och lika ekonomiska och mänskliga rättigheter i samhället. Det är den grunden som ett samförstånd måste bygga på.

Från dessa reflexioner angående det som tidigare har nämnts i denna debatt skall jag nu övergå till att beröra några punkter i den föreliggande propositionen. Det var en gång, visserligen för rätt länge sedan, som socialdemokratin var socialistisk och kämpade för en omdaning av samhället i socialistisk riktning. Av denna inställning och kamp finns inte ett spår i årets statsverksproposition. Det är uppvärmd kohandel det hela, och när den soppan, som herr Hansson och herr Pehrsson i Bramstorp kokade ihop förra året, smakade så illa för den svenska arbetarklassen och småbönderna, förstår ju var och en hur den nu serverade uppvärmda skvätten skall smaka.

Herr Wigforss talade om att vi ha så stora resurser i samhället. Ja, det är riktigt, och det instämmer jag till fullo i. Men varför använder man då icke dessa resurser, kan man fråga? Varför mobiliserar man icke alla resurserna i samhället för att lindra nöden och eländet, som nu råder? De, som i likhet med mig förstå, att regeringen inte tänker utnyttja samhällets tekniska, mänskliga och ekonomiska resurser för att hjälpa de arbetslösa, korttidsarbetarna och alla andra nödlidande grupper i landet, utan i stället tänker att i likhet med den skånske bonden, som inte hade något att tänka på, bara sitta, förvåna sig inte över den nådiga luntans magra innehåll i fråga om verklig hjälp åt krisens offer. Verkningsarna av den tidigare kohandeln — förlåt, herr Hansson och övriga på regeringsbanken, att jag använder detta ord, men jag använder det därför att jag anser det vara en riktig beteckning på vad som skedde förra året. Ja, är det så att man skall byta ut det, kan man eventuellt kalla det för ett stutabyte, om det låter bättre i herr Hanssons öra, men det är ungefär detsamma. Dessa verkningar av kohandeln borde ändå ha lärt till och med regeringen, att det inte går att övervinna krisen med dylikt socialt kvaacksalveri. För att övervinna denna behövs verkliga kraftåtgärder i stället för A. K.-arbeten och magra understöd eller de beskäftiga försöken att förvandla så gott som alla anläggningar av vägar, broar, kajer m. m. till nödhjälpsarbeten, där man använder sig av de maskinella moderna hjälpmedel, som vi nu förfoga över. Som exempel kan anföras, att man borde låta de arbetslösa knacka makadam enligt stenåldersmetoden, medan man låter stenkrossarna stå oanvända.

De arbetsobjekt, som man utväljer, äro många gånger också av mycket tveklaktigt slag. Jag skall ta ett exempel, Ulricehamnsbanan. För att få en del arbetslösa sysselsatta tecknade Göteborgs stad aktier i detta företag för en halv miljon kronor. Andra kommuner ha gjort på samma sätt och staten har offrat åtskilliga miljoner av skattebetalarnas pengar på företaget. Frågan, huruvida det var ekonomiskt förnuftigt att bygga banan eller icke, om det fanns något behov av en järnväg, sköts i bakgrunden. Resultatet hittills har blivit, att några stationshus och bankanläggningen i det närmaste äro färdiga. Utan tvivel vore det förnuftigaste man kunde göra att betrakta de miljoner, som nedlagts på företaget, såsom bortkastade och inte offra något ytterligare på rälsläggning m. m., ty de pengarna vore också bortkastade. Järnvägen kommer inte att bära driftkostnaderna, i synnerhet sedan bil- och busstrafiken ökats, och den senare befrämjas för övrigt av att man iordningställt den landsväg, som löper nästan parallellt med järnvägen. Exemplet är typiskt för den bristande ordning och reda, som utmärker det ekonomiska

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

handlandet i det nuvarande samhället, och förstärkes detta genom socialt kvacksalveri för att hjälpa de arbetslösa, blir resultatet fullständigt nedslående. Den regulator, som tidigare förefunnits, nämligen att företaget skulle vara bärande, förhindrade i någon mån utsvävningarna, även om behovssynpunkten, som borde vara det avgörande, sköts åt sidan. Exempel sådana som dessa kunna mångfaldigas i dessa vägbyggarreligionens tider. Denna järnväg är ett av dessa A. K.-arbeten.

För en sju, åtta månader sedan var socialminister Möller nere i Göteborg och lovade de arbetslösa guld och gröna skogar, om de accepterade kohandeln. Jag uttalade vid detta tillfälle, att det blev vare sig bröd eller arbete åt de arbetslösa, och det kunna vi väl konstatera nu, att det inte har blivit. Men man trodde ju ändå att det skulle bli några förbättringar för dessa arbetslösa. För att konstatera, huru det verkligen låg till, gjorde vi en undersökning för någon tid sedan vid denna nödhjälpsarbetsplats, nämligen Ulricehamnsbanan. Undersökningen visade, att i stort sett var det som det tidigare varit, och jag skall beröra ett par episoder däriifrån för att visa, att det kan nog gå att tala om samförståndsanda, men om människorna, som befinna sig i det läge, som dessa befinna sig i, bry sig om detta talet om samförståndsanda är en annan sak.

Vi kommo dit ut, en ödemark för övrigt. Där hade man placerat en del textilarbetare från Norrköping. Vi frågade dem, huru de hade det, och de svarade, att det var ett litet helsike där. Ja, de använde ett något starkare ord för övrigt. Men då sade vi: det har väl blivit åtskilligt bättre nu, sedan herr Hansson gjort upp med herr Pehrsson i Bramstorp om de nya utmärkta villkoren? Bättre! Nej, det har blivit mycket sämre, blev svaret, i varje fall vänta vi oss inte några förbättringar av detta, och så skildrade de sitt läge. De omtalade, att de tidigare hade förtjänat 22 öre i timmen. Det kunde ju vara något för herrarna på regeringsbanken att anteckna denna förtjänst. 22 öre i timmen hade de i avlöning. På fredagen, när man kom ut i ödemarken med matvarorna, hade de inga pengar att lösa dessa med. De måste köras tillbaka till staden igen. För att då kunna stanna kvar där hade de gjort upp med schaktmästaren att de skulle få ett visst förskott, så att de kunde lösa matvarorna för veckan, och så konstaterade schaktmästaren, att den veckan, då vi voro ute, hade timförtjänsten vid arbetsplatsen i fråga uppgått till 11 öre, och det, sade han, gick ju inte för dem att klara sig på, utan man måste väl rätta till det på något sätt. De där nya utmärkta bestämmelserna resultera i sådana här saker.

Nu är det ju klart och tydligt, att arbetarna där inte voro några vana grovarbetare, men det måste man räkna med vid det nuvarande systemet, när man inte tar hänsyn till den utbildning, som arbetskraften har fått. När man skickar ut textilarbetare, skomakare och skraddare på dessa arbeten, måste man räkna med att de komma i en sådan situation som denna. Sedan vi gjort denna undersökning och konstaterat alla dessa saker — och alla som voro med voro förbluffade över att det verkligen förhöll sig på det sättet — kommo vi in till Göteborg och togo del av arbetslöshetskommissionens statistik. Där såg det ljusare ut, må ni tro! De mörka skuggor, som lägrat sig över nödhjälpsarbetsplatsen, funnos icke alls i arbetslöshetskommissionens statistik. Detta föranledde mig att närmare undersöka, på vilket sätt man kunnat komma till sådana resultat i statistiken. Och med den statistiska metod, som man använder, är det nog möjligt att få fram det resultatet, att dagsförtjänsten vid ifrågavarande arbeten ökats. Men det är därför icke säkert, att det i verkligheten förhåller sig så. Och varför blir resultatet detta? Som ni samtliga vet, är det ju så, att man kan skilja på olika klasser eller grupper vid nöd-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
hjälpstarbetena. Man har 3 kronor om dagen på ett ställe, 4 kronor på ett annat, 4:50 på ett tredje o. s. v. Det finns visst också något statligt nödhjälpstarbete på platser, där man har 5:50 om dagen. Om man nu tänker sig, att man utarbetar en genomsnittslön för alla arbetsplatserna, så blir ju förtjänstens storlek beroende på huru många arbetare man har på 3-kronorsarbetsplatserna och hur många på 5:50-kronorsarbetsplatserna. Är det *litet* folk på de förra arbetsplatserna och *mycket* folk på de senare, är det mycket lätt att få fram en relativt god förtjänst såsom genomsnitt. Denna synpunkt har man icke tagit hänsyn till i statistiken, utan man gör beräkningarna över hela linjen, och till följd därav kan man icke bedöma värdet av dessa saker. När man sedan tager med i beräkningen, att livsmedelsprisen ökats, när man tager med i beräkningen att vissa andra svårigheter uppstått, exempelvis att vederbörande tidigare varit befriade från skatt, medan man nu tager ut skatt trots att förtjänsten i en hel del fall är mindre, kan man göra sig en föreställning om på vilket sätt förhållandena förbättrats. Vi gjorde en anmälan angående denna sak till arbetslöshetskommissionen, och jag tror att vi sände in en till socialministern också. Nu ser jag i tidningen för i går eller i dag, att arbetslöshetskommissionen anser, att det icke är behöfligt med någon undersökning rörande nämnda arbetsplatser. Sedan undersökte vi ett flertal arbetsplatser på samma sätt, och det visade sig vara liknande förhållanden där. Och en sådan kautschukbestämmelse som den att lönerna icke få minskas — hur har man gjort för att kringgå den? Jo, på det sättet att om man t. ex. satt ett ackordspris på 2 kronor 50 öre per kubikmeter och det visar sig, att vederbörande komma upp till en ganska skaplig förtjänst, förenar man annat arbete med det ursprungliga och sätter nytt ackordspris, kanske 2 kronor 75 öre. Men det nya arbetet är ju värt mera än de 25 örena, och på så sätt har man fått ned förtjänsten och reducerat ackorden, trots att det vällovliga välfärdsutskottet skrivit några naiva funderingar om att man icke finge sänka lönerna. Man visste icke hur det gick till i praktiken och hade icke klart för sig alla de möjligheter, som finnas att sänka lönerna ute vid anläggningarna trots en sådan bestämmelse.

Det är alltså en mycket underlig hjälp dessa nödhjälpstarbetare få, underlig ur många synpunkter. Att de arbetslösa skola utföra arbete mot en avlöning långt understigande avtalsenliga löner och att detta skall kallas, att samhället hjälper de arbetslösa, är ju rätt märkvärdigt. Det är klart och tydligt — och alla som sysslat med frågan om arbetslöshetens bekämpande torde vara överens om den saken — att den bästa och effektivaste hjälpen för de arbetslösa såväl som för samhället är att bereda arbete åt största möjliga antal. Men det är icke nog med att man anordnar arbete. Skall det vara någon fördel med arbetslinjen, måste de arbeten, som anordnas, vara nyttiga och nödvändiga. Det räcker för övrigt icke ens med att de uppfylla dessa fordringar: de böra helst vara de nyttigaste och nödvändigaste av de många arbeten, som kunna förefinnas. Eftersom den regeln alltid gäller, att människornas behov äro större än deras förmåga att tillfredsställa dem, måste ett urval av behoven ske även i sådana fall där man kan säga, att samtliga föreliggande behov äro nyttiga och nödvändiga. Därför kan det tänkas, att ett sådant i och för sig nyttigt arbete som att räta vägkurvor och bredda landsvägar bör få anstå 10, 20 eller 30 år för att viktigare arbeten, som avse att tillfredsställa de nödvändiga behoven för dagen, måste utföras. Att placera dem, som skulle bygga bostäder, tillverka kläder m. m., i ödemarkerna för att bygga sådana vägar, som icke äro absolut nödvändiga, är minst sagt en underlig metod, när det finns hundratusentals som behöva bättre bostäder, mera och bättre kläder etc.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det torde vara klart för var och en, att det allmänna nu måste vidtaga utomordentliga åtgärder för att tillvarata de arbetslösas arbetskraft och effektivare än hittills hjälpa dem. Krisen har varat i fyra år. Många av dessa personer ha gått arbetslösa sedan krisens början. Att år efter år leva på och försörja sin familj med de små understöd, som utdelas, jämte en eller annan veckas reserverarbetslön går icke. Det kan gå ett, kanske två år, men sedan äro alla resurser uttömda. De förhoppningar många hyste om att krisuppgörelsen skulle stimulera näringslivet och giva arbete och bröd åt arbetslösa ha visat sig icke hålla streck. Att det fanns vissa borgerliga, som hängåvo sig åt den förhoppningen, kan man förstå, men att de som kalla sig socialister ha gjort det, är mera förvånansvärt. De borde inse, att det kapitalistiska systemet håller på att falla sönder. Världen har aldrig haft så mycket ekonomiska, tekniska och mänskliga resurser som nu, men man utnyttjar dem icke. De enskilda kapitalisterna göra det icke, därför att de icke längre tro på det nuvarande systemet. Visserligen hörde jag hans excellens herr statsministerns uttala den förhoppningen, att det nu skulle bli bättre konjunkturen och att man hade anledning att tro på detta system, men det är icke alla, som äro lika stora optimister som herr statsministern. Det är ju rätt underligt också, att socialister vänta hjälpen genom det kapitalistiska samhällets tillfrisknande och tro, att detta skulle vara den enda metoden. När läget är sådant, måste det allmänna träda till och igångsätta den ekonomiska verksamheten. Särskilt fordrar det fattiga folket av den nuvarande regeringen, att det görs något även för dem som ha det sämst ställt i samhället. Det kan vara bra för en socialdemokratisk regering — särskilt om den därmed kan vinna borgerliga sympatier — att sända ut gamla hedningar till frälsningsarmén och låta dem med gudsnådelig uppsyn sjunga psalmer eller att låta f. d. antimilitarister gråta en skvätt då och då över att den svenska flottan förfaller, men det svältande folket fordrar bröd och arbete, och kunna icke de som styra och ställa i landet ordna den saken, komma de att sopas undan på det ena eller andra sättet.

Kohandelsresultatet har blivit, att arbetslösheten nu är större än någonsin tidigare. I november 1933 funnos omkring 170,000 arbetslösa mot 147,000 motsvarande månad 1932. Det är alltså en betydande ökning av de arbetslösas antal. Att dessa lida nöd och kräva en förändring, att de vilja ha praktiska resultat i stället för de stora, ouppfyllda löftena som regeringen givit, bör t. o. m. socialministern kunna förstå. Stämplingsställets ungdom vill ha arbetsuppgifter. Dess arbetskraft utnyttjas icke, och de unga bli förstörda i de alltmer svällande stämplingsköerna. De som skulle bygga hus, tillverka föda, kläder m. m., gå år efter år arbetslösa, och deras arbetskraft, som representerar stora värden, förstöres. Och vad värre är: det är möjligt, att de aldrig få något intresse för arbete i fortsättningen. Det finns en generation, som nu kommit upp i 25-årsåldern, som kanske aldrig deltagit i produktivt arbete. Vilken fara för samhället detta utgör, borde ju var och en kunna förstå. Fabrikerna stå tomma i mycket stor utsträckning, och maskinerna, som äro våra hjälpmedel för ett höjande av levnadsstandarden, utnyttjas icke. Hur länge skall detta tillstånd vara? Kan icke samhällets maktinnehavare se till att de mänskliga, materiella och ekonomiska resurser, som det moderna samhället har till sitt förfogande för att bereda folket bröd och välstånd, utnyttjas, vad har då denna ökade materiella kultur för värde? Hundratusentals arbetslösa, korttidsarbetare och andra dåligt avlönade arbetare, vilkas löner nedpressats under existensminimum genom krisen, fordra och ha rätt att fordra effektiva åtgärder till hjälp åt krisens offer. Tänker regeringen i fortsättningen liksom hittills endast komma med fagert tal? Hur blir det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

med de feta löftena om en omfattande byggnadsverksamhet med statens stöd? Är det icke ett av kohandelsresultaten, att byggnadskonflikten synes vara omöjlig att lösa? När man i fjol våras röstade mot kommunisterna och ett par socialdemokrater och beslöt, att de planerade byggena icke skulle igångsättas, så länge konflikten varade, låste man fast hela uppgörelsen i byggnadskonflikten. Nu föreslår man ytterligare, om jag icke minns fel, 11 miljoner kronor till samma ändamål, men man låser fast dessa miljoner också. Är det en riktig metod att få i gång det ekonomiska livet att låsa fast det hela på ett sådant sätt? Det är den allmänna uppfattningen ute bland dem som syssla med byggnadsverksamhet, att hade icke ifrågavarande bestämmelse varit, hade konflikten varit ur världen för länge sedan. Det har blivit en politisk bismak över hela konflikten, såsom redan påpekats här av herr statsministern, och på detta sätt fastläses det hela.

Men än värre: mitt i den värsta kris vi upplevt kommer en socialdemokratisk regering och föreslår en höjning av militärutgifterna med omkring 8 miljoner kronor. En sådan höjning är ju mer än förvånansvärd, i synnerhet för oss, som voro med om och hörde det beslut, som förra partikongressen fattade. Man gick då ut ifrån att det skulle bli en successiv minskning av militärutgifterna, men innan man ville taga något kraftigare tag, skulle en utredning av hela frågan ske, och man skulle då också taga upp frågan om isolerad avrustning. Vad har man nu gjort? Utredningen pågår, och under den tid den pågår har man icke velat vara med om att taga ett kraftigt tag nedåt. Men man är med om att taga ett kraftigt tag uppåt — det anser man icke vara något oriktigt. Tänk om de frisinna eller högern hade föreslagit något dylikt under en sådan kris som den vi nu ha! Då hade alldeles säkert rubrikerna om detta förräderi mot arbetarklassen icke fått plats på första sidan i Socialdemokraten. Men nu talar man icke om den saken, nu skjuter man undan det hela, därför att man själv är i färd med att ge sig in på en sådan historia. Kan det vara riktigt? Kan det ingiva förtroende? Vad säga herrar Höglund och Fredrik Ström om dessa ökade militärrustningar? Vore det icke anledning att nu höja det gamla fältropet: Icke en man, icke ett öre till rustningarna. Eller har man tappat bort detta på vägen till Socialdemokratens redaktion? Så förefaller det åtminstone, när man ser, vilken ställning tidningen nu intager.

Det är emellertid icke nog härmed. Herr Hansson uttalade här, att om icke fackföreningsrörelsen själv tager på allvar hand om de försyndelser man talat om, kanske det blir nödvändigt med en lagstiftning. Vad är det man gör anmärkning på? Vill herr Hansson påstå, att fackföreningsrörelsen tidigare icke på allvar tagit hand om de avarter inom densamma, som eventuellt funnits? Av hans uttalande framgår det, att det är detta han menar. En sådan anklagelse mot fackföreningsrörelsen borde ju ha framkommit tidigare och när man direkt kunnat peka på någon dylik företeelse, som man hade anledning att brännmärka. Men att uttala en anklagelse i allmänhet kan icke leda till något resultat, och jag förmodar, att det bara är camouflage för en önskan att åstadkomma en lagstiftning mot fackföreningsrörelsen.

Hur är det vidare med alla de gamla kraven på sociala reformer? Vi gingo ut i 1932 års valrörelse och lovade att bekämpa all indirekt beskattning, alla tullar, alla subventioner. Att man åkt karusell på dessa frågor på ett sådant sätt, att man snart torde vara färdig att ramla av, känna vi till. Men hur går det med alla de andra sociala reformerna? Man lovade en revision av pensionsförsäkringen. Den är ju så dålig — pensionerna räcka nätt och jämnt till snuspengar åt de gamla. Vad har man gjort för att forcera fram den frågan? Och vad har man gjort för att få sparsamhet i det offentliga livet?

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det kunde ju tänkas ett krisoffer av de högst avlönade. Vad har man gjort för att bekämpa dubbelanställningar och bisysslor och allt detta, som diskuteras så mycket ute i landet? Vad har man gjort för att få skattebördan så avvägd, att den drabbar dem som ha råd att bära den? Herr Wigforss uttalade i sitt anförande, att man visst icke är rädd för att höja de indirekta skatterna. Den som sett, sade han, att vi höjt priserna på smör, bröd och margarin, förstår, att vi icke äro rädda för att höja priset på kaffe. Men var det dylikt man lovade 1932, då man skulle bekämpa all indirekt beskattning? Jag förmodar, att vartenda vallöfte icke bör vara bortblåst. Jag har åtminstone för mig, att skall man vinna förtroende och få folk att lita på demokratin, måste man se till att man infriar sina vallöften. Det duger icke att spela rövare i första akten och frälsningssoldat i den andra. Det är nödvändigt att det finns så pass mycket stadga hos det offentliga livets män, att de stå för vad de lovat — och stå för det, även när de äro i regeringsställning. Är det så, att de inte göra det, så bereder man marken för antidemokratiska strömningar i landet. Så länge folk har förtroende för representanterna och demokratin, så länge de lita på att dessa hålla vad de lova, så länge är det ingen fara på färde, men då folk icke längre tror på detta, när de dag efter dag se, hur man vacklar och icke infriar de löften man tidigare givit folket, då förlorar folket förtroendet för demokratin, och då är fältet uppgivet och marken beredd för alla de antidemokratiska stämningar, som finnas såväl i vårt land som i alla andra länder. Man skall komma ihåg, när man talar om demokrati — jag tycker visserligen, efter vad som inträffat, att det skulle fastna i halsen på åtskilliga, när de tala om demokrati, men jag syftar här på dem som kunna anses hava rätt att tala om den saken — jag ber dem komma ihåg, att det talet förpliktar. Det talet förpliktar på det sättet, att de måste hålla vad de lova, och om de icke kunna göra det, så skola de se till att de lämna de platser, som de äro satta att sköta. Det är gammal vanlig demokratisk ordning. Fasthåller man icke vid denna ordning, då anser jag för min del att demokratin har spelat ut sin roll.

Om man vill värna demokratin här i landet, så är det också nödvändigt, att man inte endast tänker på den vanliga demokratin såsom sådan, utan att man även tänker på att denna demokrati måste vila på ett ekonomiskt underlag. Men detta ekonomiska underlag kan inte vinnas annat än genom en socialistisk planhushållning. Det kapitalistiska samhället håller på att falla sönder. Vi ha två vägar att välja på i fortsättningen, den ena är en planhushållning av det slag man infört i Italien och som man söker bygga upp i Tyskland och det andra är den planhushållning, som man håller på att bygga upp i Sovjetryssland. Den ena eller den andra av dessa vägar ha vi att gå, någonting mitt emellan torde icke finnas att tillgå i fortsättningen, när den kapitalistiska ekonomien faller sönder. Därför går det icke heller i fortsättningen att rädda oss ut ur krisen genom något socialt kvacksalveri. Vill regeringen undandraga sig skyldigheten att vidtaga effektiva åtgärder bara för att få sitta kvar och regera eller för att den är rädd att komma i strid med de borgerliga, då kommer folkets dom att hårt drabba dessa underliga socialister och demokrater.

Vidare yttrade

Herr Lundstedt: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har ingen avsikt att närmare beröra de ekonomiskt-politiska frågorna. Av laga förfall har jag varit förhindrad att höra andra opponenter mot regeringen än högerns ledare och nu senast herr Ström.

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 3.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Oppositionen från herr Lindmans sida var ju, såsom man kunde förvänta i den rådande situationen, skäligen matt. Intet väsentligt, om överhuvud någonting alls, synes mig kvarstå efter statsministerns svaromål. Jag hörde också finansministerns utredning, och jag tror inte, att ytterligare något försvar för budgetförslaget är erforderligt. Också bortsett härifrån måste en polemik av kortare slag, det enda, varom här kan vara fråga, mot herr Lindmans anförande bli ganska meningslös. Tyst eller medvetet ha vi mot varandra fullständigt stridande utgångspunkter, vilkas ventilerande i denna debatt givetvis inte kan komma i fråga. Jag skall helt kort exemplifiera vad jag menar.

Herr Lindman öppnade sin kritik med principförklaringen, att den föreslagna budgeten präglades av finansministerns, vilket väl här vill säga det samma som socialdemokratiens, alltför ljusa optimism, under det att förslaget saknade karaktären av herr Lindmans och högerns kloka eftertänksamhet. Det är emellertid i verkligheten något helt annat, som här principiellt skiljer högern och socialdemokratien åt. Socialdemokratien utgår ifrån, att *samhället är till för oss alla* och söker draga de konsekvenser därur, som äro möjliga under rådande kunskapsläge och under rådande ekonomiska och politiska förhållanden. Hur mycket än högern då och då för »folkgemenskapen» på tungan, så visa likväl dess handlingar, att den har en helt annan utgångspunkt i dessa ting än den som jag nu nämnde. Därför blir i sak det så kallade meningsutbytet mera skenbart än verkligt. Vad herr Lindman betecknar såsom ljusblå — jag vet inte om han använde precis det ordet — eller i varje fall som en strålände optimism, torde i själva verket kunna betraktas såsom ett med djup eftertanke framlagt förslag, bestämt av det nyss antydda målet samt existerande möjligheter för dess förverkligande. Att, trots dessa skilda åskådningar, högern i sina *praktiska* anbud ofta nödgas följa ganska tätt i socialdemokratiens spår, det låtsades herr Lindman alls icke om, men det förhållandet talar ju ett ganska tydligt språk angående frågan, vilket partis program, som har realiteterna på sin sida.

Angående herr Ström vill jag först anmärka på hans tal om partidiktaturen. Jag för min del har aldrig haft någon kännning av en sådan diktatur; det torde få stå för herr Ströms egen räkning. I övrigt föreföll mig herr Ström helt uppfylld av den stora händelse, som inträffat för honom själv, och jag tror, att man bör lämna honom åt sig själv, så att han må komma in i den nödiga jämvikten.

Herr Ström talade emellertid upprepade gånger om kohandel. Det ordet är ju ingenting annat än ett skällsord. Använder man skällsord, om man har verkliga argument bakom sina krav? Han påstod, att beslutet i våras inte skulle haft den ringaste betydelse eller, rättare sagt, att det snarare haft skadliga än nyttiga verkningar. Men detta är ju ett icke bara godtyckligt utan även direkt mot sanningen stridande påstående. Det förefaller mig, herr talman, rent av skamligt, att en representant för arbetare kan framföra en sådan osannfärdig kritik av åtgärder, som ha haft den största betydelse just för arbetarna.

Som sagt, herr talman, jag har från början alls inte tänkt att gå in på de ekonomiska frågorna, utan jag har begärt ordet för att giva uttryck åt den beklämning, varav man gripes, när man ser, att åklagarmakten i landet just under en socialdemokratisk regering slagit in på vägar, som icke synas för- enliga med social vidsynthet utan snarare bära en kulturellt prägel. Det är här icke min mening att klandra vare sig J. K:s, Ö. Å:s, polismästarens eller underordnade myndigheters beslut. Ett sådant klander är i och för sig meningslöst i en församling, som likväl icke har att döma utan endast att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

lagstifta. Min avsikt här är endast att uttala min besvikelse över, att regeringen icke förebådat några instruktioner eller någon lagändring eller eljest vidtagit någon åtgärd, varigenom åklagarmaktens fortsättande på dessa vägar i framtiden hejdas. Jag syftar här på flera olika ting. För att motivera mitt uttalande blir jag nödsakad att erinra om — såsom exempel, märk väl, endast såsom exempel — ett nu pågående tryckfrihetsmål mot ansvarige utgivaren av tidskriften »Sexuell upplysning» i anledning av tvenne artiklar, den ena rubricerad »Homosexualiteten», den andra »Det sexuella samlivets teknik». Dessa inlägg ha av polisen betecknats såsom pornografisk litteratur och ha åtalats såsom innefattande tukt och sedlighet sårande framställningar.

Genomläser man de båda uppsatserna, skall man emellertid finna, att dylika karakteriseringar icke kunna vara hållbara. Författarna äro två norska läkare och en svensk medicine kandidat. Till sin *form* göra dessa uppsatser samma intryck som andra populärvetenskapliga framställningar i hygieniska och medicinska frågor. Även i fråga om själva *ämnet* har jag förut funnit åtskilliga liknande framställningar, författade av medicinska vetenskapsmän och översatta till svenska språket, utan att vederligen det varit någon tanke på att utsätta dem för tryckfrihetsåtal. Såsom exempel kan jag nämna skrifter av professor van der Velde och doktor Stopes. Man kan mycket väl förstå, att skrifter av nu berörda slag anses brottsliga i ett land, som råkat i händerna på diktatorer, vilka för bibehållande av sin maktställning äro nödgade ockra på bigotteriet i alla dess former. Men en sådan ståndpunkt är omöjlig att förena med självfallna rättsprinciper i ett nutida kulturland. Det synes mig därför ofrånkomligt, att detta åtal har en nazistisk eller fascistisk anstrykning.

Det ligger i själva begreppen social anda och samhällsutveckling, att den grundsatsen måste uppehållas, att saklig upplysning angående fakta, som ha social betydelse, *aldrig* får motverkas genom straffhot, såvitt intet annat än ett socialt upplysningssyfte kan påvisas och icke heller, såsom vid statliga och militära hemligheter, särskilda i hänsyn till allmänt väl grundade synpunkter motivera, att upplysningen just i det ifrågavarande fallet vore straffbelagd. Ingen av dessa två restriktioner äro tillämpliga i förevarande fall. Vad först *syftet* angår, måste man givetvis hålla sig endast till vad de båda inläggen själva giva vid handen. Dessa utgiva sig själva för att vara blott och bart upplysning i sexuella frågor. Tidskriften bär ju titeln Sexuell upplysning. Upplysningssyftet motsäges icke heller av någon enda passus i artiklarna själva, som tvärtom genomgående med hänsyn till sin *form* bestyrka, att det icke är fråga om annat än ren upplysning. Lägg nu härtill, att det icke på något sätt utretts, att icke de båda uppsatserna till *innehållet* genomgående äro överensstämmande med sanningen, och man måste förstå, att varje hållpunkt saknas för antagande av något annat syfte med dessa artiklar än det renodlade upplysningssyftet.

Att inläggen ifråga från början till slut bära allvarets och ansvarskänslans prägel, torde få betraktas såsom ett på objektiva grunder fotat omdöme. Artiklarna, själva skrivna av fackmän, ha nämligen därefter underkastats en särskild granskning av två högt kvalificerade medicinska vetenskapsmän. Den ene, doktor Nils Silfverskiöld, praktiserande läkare i Stockholm och docent vid Karolinska institutet, uttalar angående dem »att de äro i hög grad lärarika, sakkunniga och skrivna med det allvar och den ansvarskänsla, som ämnenas art kräver» — man bör lägga märke till, att det här är fråga om artiklar, som äro föremål för åtal! — Intygsgivaren säger vidare, »att de såsom populärvetenskaplig upplysning äro mönstergilla och att de hos allmänheten äro ägnade fylla ett kunskapsbehov, som i dessa praktiskt viktiga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

frågor med hänsyn till upplyst tolerans och humanitet hittills alltför litet tillgodosetts». Han säger slutligen,

»att då jag dessutom känner två av författarna personligen, nämligen dr Evang och med. kand. Inghe, och om dem vet att de äro utomordentligt ansvarskännande läkare, jag måste — beträffande ifrågavarande uppsatser — beteckna karakteristiken 'pornografi, tukt- och sedlighetssårande' såsom den uppenbara motsatsen till det verkliga, ovan motiverade förhållandet; och att jag finner de nämnda författarna i sin sexuella upplysningsverksamhet värda erkännansam tacksamhet och stöd av det allmännas representanter».

Den andre fackmannen, som underkastat de båda uppsatserna särskild granskning, doktor Axel Höjer, är docent i hygien vid Lunds universitet, dessutom förste stadsläkare, sundhetsinspektör och folkskoleöverläkare i Malmö. Han skriver i sitt intyg följande:

»På begäran om ett utlåtande om de bägge nämnda uppsatserna vill jag gärna betyga, att de synas mig i fråga om innehållet vetenskapligt sett riktiga, till formen värdiga, båda enligt min mening utgörande goda exempel på en populärvetenskaplig framställning, som — allra helst i ett demokratiskt samhälle — bör betecknas icke endast såsom en nyttig insats utan till och med såsom en nödvändig förutsättning för en fortsatt mycket behövlig utveckling.»

Redan dessa båda intyg torde giva vid handen, att något straffhot gentemot sådan skriftställarverksamhet som den ifrågavarande icke kan motiveras av några som helst i det allmännas väl grundade synpunkter. Likväl skall jag tillåta mig något uppehålla mig vid denna sak. Beträffande artikeln om homosexualiteten kan jag därvid yttra mig mycket kort. Den har samma karaktär, som den bilaga, vilken jag fogade till min motion i ämnet förra året. Varken i riksdagen eller i de talrika uttalandena i pressen har, såvitt dessa blivit mig bekanta, gjorts en antydning om att man här hade med pornografi eller dylikt att göra. Tvärtom har saken både i riksdagen och pressen uppfattats såsom avseende en allvarlig social fråga.

Man har icke mycken aning om det levande livet, därest man icke förstår, att detsamma måste sägas angående den upplysning, som meddelas i den andra åtalade artikeln »Det sexuella samlivets teknik». Tror man, att de populärvetenskapliga framställningarna av en van der Velde, en Marie Stopes frambragts av skrivklåda eller sensationslystnad? Utan *socialt patos* vore sådana arbeten helt enkelt icke möjliga. Och detsamma måste förvisso sägas om den ifrågavarande artikeln. Den norske läkare, som författat densamma, har haft blick för det elände, som drabbar massor av män och kvinnor genom bristande kunskap i sexuella frågor och genom den *hemlighet*, vari dessa frågor inneslutas och som driver mängen till moralisk undergång i den instängda förtvivlan, varur han icke ser någon möjlighet till räddning. Det är här alldeles icke, såsom polisen tycks vilja göra gällande, fråga om några kommunistiska påfund. Detta säger sig ju självt. Likväl vill jag omtala, att jag för omkring 25 år sedan i en tysk läkarbok, betitlad *Makan och modern* eller något liknande och skriven i full harmoni med den dåtida Kaisertrogna tyska borgerligheten, läste att den tyska kvinnans frigiditet i det sexuella samlivet vore att betrakta såsom en betydande orsak till neurastenien utbredning bland den manliga befolkningen i landet. — Om det sagda på mängen verkar chockerande, beror det helt enkelt därpå, att han icke tillräckligt djupt och fördomsfritt har reflekterat över dessa allvarliga frågor.

Allt slags fördöljande av verkligheten på detta område är emellertid olyckligt, icke blott därför, att den allmänna okunnigheten i dessa ting har socialt

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

skadliga följder, utan också därför, att människorna här i brist på öppet tillgängliga kunskapskällor söka sig kunskaper på *hemliga* vägar. På sådana vägar uppeggas merendels känslorna på ett osunt sätt och till övermått, och all kontroll över kunskapskällans vederhäftighet saknas. Det är i verkligheten det rena hyckleriet att vilja förhindra spridandet av kunskaper på detta område. Såsom naturdrift söker sig könslivet alltid utlopp på ena eller andra sättet. Få dessa naturliga ting icke behandlas öppet, så få människorna den föreställningen, att fråga är om något i och för sig förkastligt, och detta i sin tur leder, såsom jag redan antytt, till att de gömma undan sina naturliga drifter, såsom vore de laster, för vilka de behöfde blygas.

Naturligtvis kan det icke vara gagneligt, att litteratur av detta slag sättes i händerna på barn eller ungdom under viss ålder. Men skulle detta kunna utgöra en grund för att hindra offentlig upplysning i ämnet, så skulle därmed också föreliggande grund till förbud mot snart sagt all medicinsk litteratur, all litteratur angående människokroppens byggnad och funktioner, för att icke nämna större delen av skönlitteraturen. Det *går icke* att här draga upp några andra gränser än det *rena godtyckets*. Barnen få skyddas på bästa möjliga sätt genom vård och uppfostran. Men, såsom jag förut tillåtit mig erinra om i denna församling, det låter sig icke göra att med lagar ruta in samhället så fullständigt, att detta i alla vinklar och vrår blir absolut tillfredsställande. Och jag protesterar energiskt emot — och jag vågar hoppas att mängder av människor äro beredda att med mig lika energiskt protestera emot — att stupida och för folkhälsan skadliga straffrättsprinciper i sådant avseende tillgripas. Barnen få icke skyddas med sådana medel, att samhällets framtid tager skada därav. Det är intet annat än religiösa fördomar och annat bigotteri eller den rena tanklösheten, som ligger i bakgrunden för försöket att såsom brottsligt behandla ett sakligt och med ansvars känsla utfört upplysningsarbete, som för folkhygien enligt sin egen beskaffenhet måste ha en utomordentlig betydelse, för närvarande kanske större än någonting annat, även om man i det dagliga livet kanske icke gitter att göra detta klart för sig. Det är icke tillbörligt, att man offentligen skymfar de personer, som oegennyttigt bedriva ifrågavarande upplysningsarbete, och kriminaliserar detta, såsom utgjorde det en tukt och sedlighet sårande verksamhet. I stället borde detta arbete, såsom docenten Silfverskiöld betonade i sitt intyg, mottagas med största tacksamhet och *understöddjas* av det allmännas representanter.

Här avbröts talaren av herr **talmannen**, som yttrade: Jag vill erinra den ärade talaren om att det visserligen är tillåtet att yttra sig ganska fritt i en remissdebatt, men att man ändå bör hålla sig något mera till det föreliggande ämnet.

Herr **Lundstedt** fortsatte härefter: Herr talman! Det är självfallet, att jag helt och hållet böjer mig för herr talmannens auktoritet. Dock torde det vara mig tillåtet säga följande.

Remissdebatten är ju en debatt i anledning av statsverkspropositionen. Det torde emellertid vara allmän praxis — det har förekommit också här i dag liksom i föregående remissdebatter — att man anknyter inte blott till vad som direkt är angivet i statsverkspropositionen utan också till sådant som icke finnes där angivet, men som man likväl önskade beröra. Jag inser emellertid, att rent *formellt* strider hela mitt anförande, bortsett från dess första del, emot 90 § regeringsformen. När jag likväl vågat tala på det sätt jag gjort, grundar sig detta därpå, att min tolkning, liksom auktoriteternas och, har

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

jag vågat förmoda, också herr talmannens egen tolkning, utav detta stadgande är sådan, att man icke kan vara bunden att tillämpa paragrafen i fråga formellt efter ordalydelsen. Man måste vara befogad draga in också sådana saker, som i och för sig, därest de gjordes till föremål för fristående behandling, icke vore tillåtna, men som bliva *nödvändiga* att beakta för belysning av den kritik eller de anmärkningar, man vill rikta i anledning av den föreliggande statsverkspropositionen.

Herr talman! Jag hoppas i varje fall att det skall vara mig tillåtet att säga, att *baksträvare* har det alltid funnits gott om, och att det finns baksträvare också i våra dagar till övermått. Och, herr talman, ni torde inse sammanhanget mellan statsverkspropositionen och mitt anförande, när jag tillägger, att därom, att dessa baksträvare skulle finna ett, om också blott indirekt, stöd hos en socialdemokratisk regering — därom får inte ens skenet av en misstanke finnas. Jag har själv ingen anledning tro, att en dylik misstanke är på minsta sätt grundad, men ute i landet ha förekommit sådana uttalanden, att jag på den grund funnit mig föranledd, herr talman, att draga in denna sak i remissdebatten. Detta är alltså anledningen till, att jag talat så, som jag har gjort.

Vidare yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! När jag tagit del av den Kungl. propositionen kom jag att tänka på, vad en socialdemokratisk landsortstidning skrev för någon månad sedan. Den skrev ungefär följande. Den socialdemokratiska regeringens borgerliga kritiker, som vid föregående årsskifte voro så övermodiga, ha numera stoppat pipan i säcken. Anledningen därtill är den, att Roosevelt i Förenta staterna och nu senast Hitler i Tyskland genomfört samma ekonomiska program som den socialdemokratiska regeringen. — Detta var ett uttalande av ett av regeringspartiets landsortsorgan, och detta uttalande skall jag be att få komplettera med ett citat ur Fackföreningsrörelsen, nr 45 föregående år. I detta nummer påpekas, att Hitlers främste ekonomiske expert, riksbankschefen Schacht, gjort ett uttalande om regeringens politik, vari han bland annat säger följande: »Att Sverige slagit in på en liknande väg för att bekämpa arbetslösheten som Tyskland är ett glädjande tecken på gemensam germansk dådkraft. Dådkraft skapar förtroende och övervinner krisen.» Detta uttalande av den tyske riksbankschefen har Fackföreningsrörelsen försett med följande kommentar: »Man skulle kunna beteckna yttrandet i fråga såsom 'ett sanningens ord från oväntat håll', såsom det heter. Men situationen är verkligen ganska grotesk. Här står alltså en nazistisk pamp och prisar den åtgärd, som vidtagits av en 'marxistisk' regering, såsom ett utslag av 'germansk dådkraft'. Det är litet svårt att hålla linjerna klara. Man undrar emellertid ännu mer, vad våra hemmanazister, som icke syssla med något annat än med att smutskasta den svenska regeringen och enkannerligen dess krisprogram, säga om detta. Och vad de unghögernmän, som aldrig tröttna att framhålla socialdemokraternas bristande dådkraft, säga om att just dessa samma socialdemokrater plötsligen av Hitlerregimens mest auktoritaiva ekonomiska expert ställas fram som vittnesbörd om 'germansk dådkraft' — — —.

Det finns en liten hake i dr Schachts yttrande. Det är nämligen icke Sverige, som slagit in på samma väg som Tyskland för att bekämpa arbetslösheten. Det kan på sin höjd vara Tyskland som slagit in på samma väg som Sverige, eftersom bevisligen det svenska krisprogrammet kom långt före Hitlers. Vågar man därav dra den slutsatsen, att Hitlerregimen lärt ett och annat av 'de marxistiska förbrytarna' på andra sidan Östersjön?»

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Detta är Fackföreningsrörelsens kommentar till det lovprisande, som Hitlerregeringens ekonomiske expert har gjort av den svenska socialdemokratiska regeringens politik och av dess arbetslöshetspolitik.

Dessa citat rinna en i minnet, när man tagit del av det förslag till statsverksproposition, som regeringen här framlagt inför riksdagen. Grundlinjen i denna proposition är, att kapitalismen skall hjälpas ur krisen till varje pris. Skatter, tullar, subsidier, upplåning av »det kapital som man inte fått användning för» — för att citera finansministern — skapande av nytt kreditinstitut, exportkrediter, importförbud, inflation och så vidare äro de olika ekonomiska medel, som regeringen mobiliserar för att hjälpa kapitalismen ur krisen. Men vad har man fått för resultat av denna politik? I fjolårets remissdebatt ställdes frågan om regeringens förslag som en fråga om att lösa den ekonomiska krisen. Alla de fakta som i dag föreligga visa, att man så långt ifrån har tagit något steg fram för att lösa denna kris, att situationen i dag är lika svår, i vissa avseenden ännu svårare än vid föregående årsskifte.

I det frontal, som föregått denna remissdebatt, ges riksdagen en bild av de internationella strävanden, som väl också regeringen gjort till sina egna. Den konstaterar där först och främst avrustningskonferensens bankrutt, som vi förutsade i fjolårets remissdebatt. Den konstaterar vidare den ekonomiska världskonferensens bankrutt, den konstaterar skärpningen av konkurrensen mellan de olika staterna, och den förklarar att Sverige måste ta konsekvensen av dessa fakta bland annat i sin ekonomiska politik och i sin militära politik.

Krigsrustningarna öka överallt, Japan och Tyskland ha utträtt ur Nationernas förbund, hela det så kallade Versaillesystemet skakar i sina grundvalar. De internationella förhållandena påverka förhållanden här i landet; detta har också påpekats i regeringspropositionen. Detta kan man inte låta bli att ta hänsyn till, när man bedömer de olika åtgärder, som föreslås. I denna värld, i denna situation finns för arbetarklassen bara en enda bild, en enda ljusare bild, nämligen Sovjetunionen. Där har man ingen arbetslöshet. Under den första femårsplanen fördubblades arbetarantalet från 11.5 miljoner till 22 miljoner. På den världsekonomiska konferensen kunde Sovjetunionens representant Litvinov såsom den ende representera ett land utan kris och utan arbetslöshet. Där kunde han, samtidigt som han påvisade att produktionen i de kapitalistiska länderna sjunkit med 30 %, peka på att i Sovjetunionen produktionen ökat med 218 %. Mot detta land och mot den socialistiska planhushållning som genomföres där rusta i dag alla kapitalistiska länder. Även här i landet ser man, hur den härskande klassen förbereder, både praktiskt och ideologiskt, kampen mot Sovjetunionen. Det ryska spöket har alltid spelat en mycket stor roll i svensk politik. Förr var det sågfilarna, som fingo tjänstgöra som objekt för den borgerliga pressens hets. I dag är det den s. k. spökflygaren, som får tjänstgöra som objekt för samma hets. I samband med denna uppseendeväckande hets, i samband med alla rövarhistorierna om spökflygaren driver man i dag i hela den borgerliga pressen en skärpt kampanj för att utrusta den svenska militarismen med bombaeroplan för att möta den s. k. sovjetfienden i ett kommande krig. Sveriges medlemskap i Nationernas förbund ger Sverige förpliktelser att deltaga i ett eventuellt kommande krig. Jag vill begagna tillfället att fråga regeringen, vad det är för slags egendomlig »tillfällighet» som gör, att lettiske utrikesministern har besökt Stockholm strax efter det att finske utrikesministern besökt Riga, Lettlands huvudstad. Det uppges för övrigt, att svenske utrikesministern för närvarande befinner sig i Riga eller att han varit där. Man kan icke undgå att sätta det i samband med olika åtgärder. Dessutom ligger det nära till hands för arbetarna att fråga, vad an-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ledningen är till att man i år, när svårigheterna äro större än föregående år, ökar de improduktiva militärutgifterna med nära 17 miljoner.

Den fråga emellertid, som framför alla andra tilldrar sig uppmärksamheten, är arbetslöshetsfrågan och regeringens förslag i anledning av densamma. Då regeringen i år föreslår 18 miljoner mindre än i föregående års statsverksproposition i direkta anslag till arbetslöshetens bekämpande, borde ju en väsentlig förbättring i läget på arbetslöshetsmarknaden ha inträtt, men i stället visar regeringen i skrivelsen från arbetslöshetskommissionen och det tal, som hållits här i dag, att icke en förbättring utan en försämring av läget på arbetslöshetsmarknaden inträtt. De arbetslösa antal är relativt och absolut större än det var föregående år.

Den ökning av arbetslösheten, som siffrorna utvisa, måste man sätta i samband med de olika förslag regeringen lägger fram. Man måste fråga om anledningen till att man föreslår 18 miljoner kronor mindre i år, då arbetslösheten är större än föregående år. I fjol profeterade vi om verkningarna av regeringens arbetslöshetsprogram. I år kunna vi konstatera — det har redan tidigare redogjorts därför från den här talarstolen — hur arbetslöshetsprogrammet har verkat i levande livet. I fjolårets remissdebatt förklarade statsministern, att alla ofrivilligt arbetslösa skulle erhålla hjälp. Den månad, då man nått högst i fråga om hjälp till de arbetslösa, nådde man till siffran 69.1 procent. Då var det fortfarande 36,000 officiellt anmälda arbetslösa, som icke erhöilo någon som helst hjälp genom staten eller genom kommunerna. År 1922 var den högsta siffran hjälpta anmälda arbetslösa 76 procent. Man har ganska långt kvar, innan man ens når upp till 1922 års toppsiffra på antalet hjälpta arbetslösa.

Nästa och lika viktiga fråga är, hur den hjälp, som man skulle giva de arbetslösa, har blivit. Enligt propositionen har ökning av reservarbetslönerna ägt rum med 50 öre om dagen per man. Det har redan påvisats av föregående talare, att denna ökning kan vara uteslutande statistikmässig. Man kan genomföra en sänkning av lönerna på varje arbetsplats, men trots detta få en generell ökning, beroende på var de olika reservarbetena förläggas. Då lönerna skifta så som nu är fallet är det troligt, att man genom att förlägga reservarbetena till platser och områden, där levnadskostnaderna äro högre, har fått en statistikmässig ökning av reservarbetslönerna.

Vidare vill jag påminna om vad regeringen i fjolårets remissdebatt sade, att arbetslösheten har ändrat karaktär, i det att massor av kvalificerade arbetare gå arbetslösa, och att dessa självklart kunna prestera en högre arbetsintensitet faller av sig självt.

Jag har tagit några uppgifter från reservarbetsplatserna för att kontrollera om det är riktigt, att lönerna ökats. Dessa uppgifter ha i intet fall visat en verklig ökning av lönerna. Det finnes visserligen platser, som visa, att lönerna stigit något, men i gengäld finnes det åtskilligt flera platser, där lönerna ha sänkts. Jag skall taga några exempel för att visa hur denna s. k. förbättring verkar i verkligheten. På Åmotsforsvägen arbetar för närvarande ett lag. Lagbasen åtnjuter som bekant en särskild ersättning, och han har där förtjänat under oktober 1932 kr. 110:32 men under oktober 1933 kr. 100:08. Han förtjänade under november 1932 kr. 135:98 men under november 1933 kr. 111:92. Slutligen förtjänade han under december 1932 kr. 120:51, men under december 1933 kr. 79:43. Alltså är det uteslutande sänkningar. Från samma arbetsplats finnas uppgifter om hur lönerna förändrats genom de nya direktiven. Dessa uppgifter visa, att medan vissa arbetarlöner äro oförändrade i andra fall lönerna sänkts, men i intet fall har det förekommit, att lönerna höjts för dessa arbetare.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Från Jädraås berättar en arbetare om ett lag reserverbetare, där lagbasen förtjänade under november kr. 110:45 samt under december 72:72. Hans julavlöning utgjorde 37:72 kronor. Han har hustru och fem minderåriga barn att försörja på denna avlöning.

Jag har här några s. k. avlöningspåsar från reserverbetare, och jag skall återge de siffror, som jag fått på deras löner. Vid Tallåsvägens arbetsplats hade en arbetare under oktober kr. 94:57, under december kr. 63:06, under november kr. 98:10. En annan hade under november kr. 96:72 och under december kr. 132:31. En tredje hade under november kr. 90:35 och under december kr. 54:78. Det är några exempel, valda på måfå. Jag har icke ansträngt mig att få fram några bottensiffror, men exemplen visa, att allt tal om en förändrad arbetslöshetspolitik, som kan giva de arbetslösa så mycket, att de kunna existera som människor, är bedrägeri. Det är icke sant i något avseende.

Herr statsministern förklarade idag i sitt tal, att när han tillträdde sitt ämbete, var det ett ständigt spring i kanslihusets trappor, en ständig ström, som krävde hjälp. Han sade vidare, att i dag har denna trafik upphört, vilket »bevisade», att det icke finnes något missnöje. Att anledningen till att det i fjol höst och under första delen av föregående år var en sådan trafik i kanslihuset var säkerligen den, att de arbetslösa hjälpbehövande trodde, att man nu fått en regering, som menade allvar med sina löften och som ville genomföra en förändrad politik. Därför kommo de och vände sig till regeringen. När de i dag icke komma, då visar det bara, att denna tidigare uppfattning icke längre finnes kvar. De äro tydligen övertygade om att denna regering varken kan eller vill göra något för att hjälpa dem.

Att det är en allmän besvikelse bland reserverbetarna framgår av de klagomål, som inkommit på den s. k. lagliga vägen. Vi ha ju fått en besvärsinstitution, och i regeringens proposition uppges det, att till den 1 december behandlats 183 olika klagomål, som remitterats från besvärsnämnden till arbetslöshetskommissionen. Beslut har fattats angående 98 klagomål, men endast i 19 fall ha klagomålen resulterat i en ändring. Jag skulle kunna taga åtskilliga exempel för att visa, hur orättfärdiga avslagen från besvärsinstitutionen på dessa klagomål har varit. Jag har här ett citat ur ett regeringsorgan, som anklagar vederbörande för att man gått bedrägligt till väga, att man stött sig på bedrägliga uppgifter, då man avvisat arbetarnas krav på oförändrade lönesatser.

Jag måste också säga ett par ord om de faror, som genom denna arbetslöshetspolitik hota hela den svenska arbetarklassen men först och främst kommunalarbetarna. Genom det nuvarande systemet, då man fastslagit, att intet slag av arbete skall principiellt uteslutas som reserverarbete, öppnar man helt slussarna för kommunerna att förvandla praktiskt taget vilket arbete som helst till A. K.-arbete, till reserverarbete. Från Piteå stad föreligger ett typiskt exempel. Där utför staden ett vägarbete, som under vanliga förhållanden skulle ha utförts genom kommunens egna arbetare. Nu förvandlas arbetet till A. K.-arbete med resultat, att lönerna reduceras med 50 procent och att kommunalarbetarna berövas sin företrädesrätt till arbetsplatsen.

Lika ödesdigert verkar den införda prövningen av arbetsvilligheten. När man förklarar, att antalet pliktarbetare ökats från 12 till 70 procent, uttrycker man det förhållandet, att i en massa kommuner och städer skickas i dag de, som få kontant understöd, att utföra kommunalt arbete för en ersättning, som är mindre än i många fall fattigvården ger. Det är detta man kallar en ny arbetslöshetspolitik, som man skulle genomföra i landet. Regeringen förklarar i propositionen, att den vill föra samma prispolitik som den fört tidigare. Den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

har bara en enda reservation, att ingen nämnvärd fördyring av levnadskostnaderna får äga rum. Vid denna formulering låtsas man inte om, att medan de allmänna levnadskostnaderna hållit sig oförändrade sker det en allmän försämring av befolkningens levnadsstandard, framför allt arbetarklassens. Genom sänkta löner, genom massavskedanden eller genom korttidsarbete få arbetarna erfarat att den »oförändrade» levnadskostnadsnivån innebär, att deras ekonomi försämras genom den utsvältning, som försiggår här i landet.

Den visar också sitt resultat på folkhälsan. Jag påminner om en notis i tidningarna för några veckor sedan om en konferens, som hållits i Brastad i Bohuslän. Denna konferens konstaterade, att på grund av arbetslösheten, på grund av nödläget och på grund av att man icke kunnat giva det uppväxande släktet den föda det behöver har tuberkulosen börjat härja långt mera än tidigare. En läkarundersökning visar bara i en skola att av 100 barn icke mindre än 36 voro behäftade med tuberkulos. Av dessa 36 behövde omedelbart överföras 18 till sanatorium.

Norrbottnen, det län jag representerar, ger en lika mörk bild av tuberkulosens och andra sjukdomars härjningar, en bild, som är ett direkt resultat av den politik, som riksdagen genomfört och regeringen i dag sätter sin signatur på. Jag skall bara erinra om några officiella siffror från Norrbottens läns landsting. De visa, att på dess tuberkulosanstalter år 1930 vårdades 342 och år 1932 777 patienter. Det är en ökning av antalet vårdade med 127.5 procent. På samma anstalter avledo i tuberkulos år 1930 54 och år 1932 120. Det är en ökning med icke mindre än 122 procent. I Norrbotten var det vid samma tidpunkt eller år 1930 456, som väntade att få plats på sanatorium, och år 1932 hade den siffran ökat till 1,039, d. v. s. med icke mindre än 128 procent.

Det är några bilder ur det levande livet, som visa, hur det ser ut i det s. k. folkhemmet, och de visa fruktansvärda resultat av utsvältningspolitiken och den s. k. oförändrade levnadskostnadsnivån.

Det kanske säges, att dessa anmärkningar i alla fall äro en smula långsökta, då regeringen icke hunnit sitta mer än ett år ännu. Men regeringen har dock i praktiken visat, att den i stället för att genomföra en annan politik går in för att genomföra en ytterligare försämring av arbetarmassornas levnadsstandard.

Herr statsministern förklarade, att han komme antagligen att bliva angripen av kommunisterna för att han — som han själv uttryckte det — sökt pressa byggnadsarbetarna till att taga reducerade löner. Regeringen har också på annat sätt visat, hur den solidarierat sig med denna utsvältningspolitik. Jag erinrar om dess åtgärder i spannmålsfrågan. Nu talar man icke om någon avveckling av de protektionistiska åtgärderna, men i dag diskuterar man öppet en förstöring av spannmålen. Man tycks redan vara överens om att förvandla spannmålen till kreatursfoder i den mån man icke får avsättning för den på annat sätt. Jag har erfarit, jag har icke kontrollerat uppgiften, att regeringen har sänt experter till Danmark för att de skola lära sig hur man skall gå till väga för att förstöra kött. I Danmark, där det också finnes en socialdemokratisk regering, förstör man icke mindre än 5,000 kor och svin per vecka då man icke får sälja till acceptabla priser. Detta söker den socialdemokratiska regeringen lära sig genom att skicka experter till den socialdemokratiska regeringen i Danmark. Jag undrar hur de 10,000 arbetslösa i Stockholm, som ingenting högre skulle önska sig än en biffstek, skola känna sig till mods vid meddelandena om att man går in för att förstöra kött och spannmål för det arbetande folket bara för att skydda den härskande klassen i samhället.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Finansministern har nyss förklarat, att regeringen ej var rädd för de stora medborgargrupperna, då det gäller att fördyra de olika livsförnödenheter, som det svenska folket behöver. Regeringen går in för beskattning av småbönder och konsumenter på mjölken. Varför? Jo, för att därmed underlätta för de svenska godsägarna och storproducenterna av animala produkter att dumpa ut dessa produkter billigt på andra länders marknader. Regeringen riktar i dessa dagar ett nytt hugg mot de svenska småbönderna genom importförbud på utländskt kreatursfoder. Det har ej heller funnits någon socialdemokratisk regering, som blivit så nådigt bemött av den borgerliga oppositionen som den nuvarande. Statsministern har konstaterat i dag, att amiral Lindman i sitt tal ej har föreslagit några åtgärder, som voro bättre för kapitalismen än dem regeringen själv föreslagit. En annan socialdemokratisk talare har konstaterat, att oppositionen varit mycket beskedlig, att den i sak ej kunnat rikta något verkligt avgörande angrepp mot regeringen. Det finnes ett franskt ordspråk, som säger, att inte ens den vackraste kvinna i världen kan ge mera än hon har. Det bör de borgerliga kritiker, som i dag försöka uppträda mot regeringen, erinra sig, att ej ens den bästa borgerliga regering, ej ens monopolkapitalets trognaste dräng kan ge mer än den har. Socialdemokratiens regering har redan givit den svenska borgarklassen så mycket den har. Den har suttit så länge och svikit de löften den givit det arbetande folket, att nu regeringens massbasis håller på att vackla. Den har givit vad den har och kan ej ge mera. Den socialdemokratiska regeringen kan ej beskyllas för att besväras av några socialistiska principer, vare sig i trontalet, i propositionen eller i sin praktik. I fjol fördubblade den anslaget till polismakten. I år lägger den ytterligare 140,000 kronor till förbättring av polisens löner. I år kastar den in ytterligare ett par tiotal miljoner i det militära ginungapet. De improduktiva utgifterna för kungahus och prästerskap bli naturligtvis inte föremål för några reduktioner. Det finnes — jag gör den anmärkningen i parentes — bland utgifterna till militärändamål ett anslag, som jag kan godkänna, det ökade anslaget till matportioner åt det manskap, som måste praktisera den matstrejkslärdom, som herr Vennerström gav dem 1918, för att regeringen skulle lyssna till deras krav. Ingen arbetare väntar sig någon socialism genom ministersocialisterna. Särskilt bli också de allt lättare att räkna, som vänta, att regeringen skall infria sina vallöften. Men det finnes dock vissa frågor, som för länge sedan mognat till lösning även inom det borgerliga samhället. En sådan fråga är frågan om fosterfördrivningslagens avskaffande. Tusentals av detta lands unga döttrar få med sina liv plikta för denna barbariska lag. En kamrat berättade för mig, att bara under december månad förra året dogo på ett enda sjukhus i Stockholm 9 unga kvinnor på grund av fosterfördrivning, detta under en månads tid. Denna barbariska lagstiftning, som skövlut så många människoliv, om vilken man långt inne i borgerliga kretsar är på det klara med, att den borde skaffas ur världen, den slår den socialdemokratiska regeringen vakt om och gör intet för att avskaffa. Kanske det beror på bristande tid? Regeringen har kanske ej haft tid att intressera sig för detta spörsmål, som intresserar alla kvinnor i detta land oavsett politiska åskådningar. Det är endast när det gäller undantagslagar mot fackföreningsrörelsen eller mot det kommunistiska partiet, som regeringen kan handla snabbt och taga initiativ.

Den s. k. åkarpslagen är ett annat jämförligt kapitel. Jag tar det exemplet därför, att den socialdemokratiska fraktionen i fjol praktiskt taget understödde vårt krav om lagens avskaffande, ehuru talmannen av formella skäl inte ställde frågan under proposition. Denna lag, som förbjuder arbetarna att vidtaga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

åtgärder för att göra en strejk effektiv, borde ha överlevat sig själv, och man borde kunnat vänta av regeringen, att den förelagt årets riksdag förslag om dess avskaffande.

Amnestifrågan är ett annat exempel. Den förekom vid remissdebatten i fjol, och regeringen deklarerade då sin ställning. Medan Mussolini i Italien, Pilsudski i Polen och Hitler i Tyskland åtminstone gjort någon gest, låtsats ge amnesti åt politiska motståndare, har Sveriges socialdemokratiska regering i praktiken avskaffat amnestiförfarandet och hänvisat de arbetare, som dömts för deltagande i politiska strider, till nådevägen. Arbetaren Nordström, som ni själv förklarat vara en ung och ideell arbetare och nu avtjänar tredje året, hänvisas till regeringen för att begära nåd! Denna amnestiinstitution har gamla anor i svensk politik och har förekommit mycket länge. Den socialdemokratiska regeringen har tagit till sin uppgift att avskaffa densamma. Tidigare regeringar ha använt densamma, t. o. m. den senaste borgerliga regeringen har använt den. Man gav t. o. m. kommunister amnesti och hänvisade dem ej till nådeförfarande.

Det svenska fängelseväsendet är ett kapitel, som långt inne i det borgerliga lägret ådragit sig uppmärksamhet. Det finnes många borgerliga, som försökt resa en opinion mot det nuvarande svenska fängelseväsendet, mot de barbariska metoder, som användas. Man kan ej tala om vård i de svenska fängelserna. Förhållandet är sådant i vissa fall, att om man skulle behandla djur lika illa, som svenska fångar i vissa fall behandlas, skulle man säkerligen bli åtalad för djurplågeri. Jag skall avstå från att ingå på några exempel, då jag tänker återkomma till den saken senare och ämnar framlägga motion i frågan. I Sverige, som skryter av att vara ett avancerat kulturland, jämställas de politiska fångarna med de kriminella i fråga om behandlingen.

Skattelagstiftningen är ett annat exempel. Läget är sådant i dag, att massor av svenska jordbrukare även enligt borgerliga förklaringar hotas av ruin, på grund av att de ej kunna betala sina skatter. Arbetarna och de lägre tjänstemännen digna under skattebördorna. Nog finnas i landet skatteobjekt, men de ha aldrig vare sig från tidigare regeringar eller från den nuvarande på allvar blivit hotade. Regeringen bryr sig ej ens om att fullfölja sitt ynkliga arvskatteförslag, som den sprang ifrån i fjol. Man föreslår, att de direkta skatterna skola hållas uppe på fjolårets nivå, och det är så nära, att regeringen hotar att slå fjolårets hittills svenska rekord i fråga om de indirekta skatterna under detta år. Medan 1918 de indirekta skatterna blott utgjorde 13 % av de samlade skatteinkomsterna, komma de enligt propositionen att utgöra 68.3 %.

Det har också inträffat några händelser inom regeringens verksamhet under det gångna året, som jag anser, att man skulle sätta fingret på vid denna remissdebatt. Det har nämligen mig veterligen för första gången inträffat, att en svensk regering låtit sig representeras vid ett utländskt partis speciella partikongress. Regeringen sände till den nationalsocialistiska partikongressen i Nürnberg i fjol en representant, som där representerade Sveriges socialdemokratiska regering. Det bör vara en tröst för regeringens tyska partivänner, som i dag sitta i koncentrationsläger och fångelser eller befinna sig i emigration, att de, som förtrycka dem och jaga dem som vilda djur, dock på sin partikongress bli uppvakade av de svenska socialdemokraterna. Men den svenska arbetarklassen skäms för denna regering, ja, det har förekommit, att borgerliga pressorgan protesterat.

Två tidningar i landet, mitt partis centralorgan »Ny Dag» och den syndi-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kalistiska tidningen »Arbetaren» skrevo i några artiklar, vad den svenska arbetarklassen har för uppfattning om den preussiske ministerpresidenten Göring och om förhållandena i Tyskland. Herr Göring anmälde för regeringen sitt missnöje med dessa artiklar och regeringen skyndade sig att åtala dessa tidningar för att de kränkt herr Görings ära. Herr Görings ära taxerades som bekant till 4 månaders fängelse för »Ny Dags» och 3 månaders för »Arbetarens» ansvarige. 7 månader skulle den alltså vara värd, herr Görings ära. Jag avstår från att taxera vad regeringens ära är värd efter den betan.

Herr Flyg konstaterade, att den socialdemokratiska regeringen är de svenska storböndernas, den socialdemokratiska byråkratiens och tjänstemännens regering i landet. Jag är ej ense därom. Nog är den en storböndernas regering och nog företräder den byråkratiens intressen, men den är framför allt en monopolkapitalets regering. Den har allierat sig med bondeförbundet, det förbund, som av den svenska arbetarklassen är känt som godsägarnas, storböndernas intresseparti och som ej minst genom den socialdemokratiska valagitationen tidigare framstälts som sådan. Den har ingått koalition med ett parti, som visat sin fascistiska inställning genom att i sitt program inkorporera en dålig översättning av Hitlers arierparagraf. Den har visat sig som en regering, som tar alla konsekvenser av detta. För att få detta reaktionära partis stöd har den uppgivit alla tidigare principer. Socialdemokratien, som kallar sig frihandelspartiet framför andra, går i dag i spetsen, när det gäller protektionistiska åtgärder. Nya och höjda tullar. I fjol sänktes visserligen en tull, men den gällde puder, smink och franska viner eller något sådant. Men i övrigt höjda och nya tullar, inmalningstvång, garantipriser, mjölskatt, köttavgifter och importförbud, vilket regeringen själv genomfört eller solidariserat sig med. Och t. o. m. ledande borgerliga pressorgan måste slå alarm i anledning av regeringens sockerpolitik och de fantastiska vinster den tillfört det svenska sockerbolaget. Regeringen förklarade redan i fjol, att den blivit tullfrälst, blivit omvänd. Det finns intet annat val, förklarade den, om man ej vill lämna de jordbrukare, som direkt beröras av åtgärderna, åt sitt öde. En procent av den odlade jorden utnyttjas för sockerbetsodling. För att upprätthålla denna få de övriga 99 procenten betala sockerskatt. Några procent av jordbrukarna odla spannmål för avsalu. För att bispringa dem får resten dyrare och sämre mjöl. Den får mjölskatt och nu planerar man därtill att fördyra kreatursfodret för dem. Även om närmare 100,000 svenska jordbrukare bli hjälpta genom dessa åtgärder — vilket de ej bli — så sker denna hjälp på bekostnad av 300,000 av de återstående, som äro småbrukarna och småbönderna här i landet.

Man har här i remissdebatten tagit upp frågan om demokratien, och jag skall be att också få säga några ord om den saken. Därmed är man i verkligheten inne på politikens grundfråga nämligen frågan om makten. Man har bedrivit i hela detta land en svindel med dessa begrepp. Allt från »Nya Dagligt Allehanda» och hela vägen ner till »Folkets Dagblad» har man framställt saken: Å ena sidan demokratien och å andra sidan diktaturen. Man har framställt diktaturen som demokratiens speciella motsats. Man har sagt, att i Sovjetunionen är diktatur, i Hitlers Tyskland är också diktatur liksom i Italien och en del andra fascistiska länder. Och mot denna diktatur ställes demokratiens länder som en speciell motsats. Och framför allt Sverige, har man sagt, är en verklig pärla i det demokratiska diademmet. Här i Sverige hoverar sig varje liten socialdemokratisk redaktör, som om han representerade hela världshistoriens samlade visdom, då han i likhet med de-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

mokraten Ljunglund i »Nya Dagligt Allehanda» med demokratisk indignation drar i fält mot de s. k. »diktatursträvandena från höger och vänster», mot »röd och brun diktatur», mot »ryssbolsjevism och högerbolsjevism». Ja, jag får väl reservera mig, när det gäller herr Ljunglund i fråga om det sista uttrycket. Kan man draga likhetstecken mellan diktaturerna i Sovjetunionen och i Hitler-Tyskland? Naturligtvis icke. Det finns överhuvud taget inga jämförelsepunkter, det råder principiell motsättning mellan de politiska arbetsformerna, mellan den sociala gestaltningen av livet i Sovjet och i Tyskland. Jag har redan berört förhållandena i Sovjetunionen. Om förhållandena i Hitler-Tyskland behöver jag ej yttra mig. Galgar, giljotiner, tukthus, koncentrationsläger skria till himlen om världshistoriens blodigaste terror, en terror, som blott har ett enda syfte, ett enda mål, att krossa arbetarklassen, krossa all frihet för det arbetande folket, för att de kapitalistiska makt-havarna skola kunna upprätthålla sitt brottsliga utsugarsystem. Dessa länder representera två världar, två olika system.

För att avslöja hela svindeln i den s. k. demokratiens idé måste vi också undersöka talet om demokratiens s. k. principiella motsättning till diktaturen. När man frågar »vad är demokrati?», ligger det nära till hands att svara, att demokrati är allmän rösträtt, det är riksdag, det är mötes- och föreningsfrihet o. s. v. och det är rätten också för kommunisten Hagberg att få tala inför denna kammare. Allt detta ingår naturligtvis i begreppet demokrati, men det är icke allt. För att komma till rätta med saken måste vi taga demokrati som en parlamentarisk arbetsform för ledningen av staten och reglering av hela det sociala livet. Och vad måste vi då konstatera? Jo, att till demokrati hör också polisen, militären, fängelser, Engbergs prästerskap, också Ådalen för all del, och det viktigaste, det som konstituerar det demokratiska systemet, i vilket vi leva, det väsentliga, det är rätten för ett relativt ringa fåtal personer att tillägna sig samhällets naturrikedomar, skogar, jord, fabriker och alla produktionsmedel. Det förhållandet, att man kan kasta ut hundratusentals arbetare i arbetslöshet, i svält och umbäranden, att man kan sänka deras löner, att man kan förstöra livsmedel, att yrkessjukdomar och tuberkulosen härjar o. s. v., det är också en del av demokrati. Demokrati står icke över klasserna. Den är i Sverige en borgerlig demokrati. Dess innehåll är att slå vakt om den härskande klassens intressen på bekostnad av det arbetande folket. Här ha vi det gemensamma för demokrati Sverige och den fascistiska diktaturen Tyskland, nämligen att borgarklassen härskar, att finanskapitalet härskar, oavsett om regeringen innehaves av socialdemokraterna eller Hitler, av herr Lindman i Sverige eller av herr Per Albin Hansson. Det är monopolkapitalet, det är kapitalisterna, som härskar här i landet. Skulle man behöva något exempel, kan man taga det näraliggande, när regeringen för några månader sedan gav ut ett statslån, men då de demokratiska kapitalisterna icke ville teckna på detsamma, därför att regeringen icke ville höja räntan till mer än $4\frac{1}{4}$ procent.

När man i dag säger sig vilja slå vakt om demokrati, så förbiser man, att all erfarenhet främst från Tyskland visar, att demokrati avskaffar sig själv. De skärpta svårigheterna, det förhållandet att det ges en gräns för utsugningen, för exploateringen, gör, att bourgeoisien alltmera fascistiseras, att inom densamma de krafter bli allt starkare och de röster allt högre, som kräva en omgestaltning av arbetsformerna på fascistisk grundval. Det är därför, som den socialdemokratiska regeringen också röjer väg för fascismen. Just genom att slå vakt om det nuvarande systemet, genom att den försöker vara den sjuka kapitalismens läkare, som skall bota densamma, rö-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

jer den vägen för fascismen i detta land liksom den gjort det i Tyskland.

Här har jag några ord att säga herr Albin Ström och hans koalitionsbröder Kilbomarna. Herr Ström har här hållit ett i formen radikalt tal. Men Sveriges arbetare komma att fråga: Varför talade han icke på det sättet, när frågan behandlades i fjolårets krisdebatt? Han visste lika bra då, efter vad han själv säger, hur det skulle komma att gå, och han röstade emot den s. k. kohandel, som då uppgjordes. Varför talade han icke då? Varför har han dröjt tills i dag med att tala om denna sak? Herr Ström har enligt Dagens Nyheter avgivit en betecknande förklaring. Han vänder sig icke emot socialdemokratien sådan den var före oktober månad år 1932. Men det är det, som inträffat sedan dess, den fjärde socialdemokratiska regeringens tillkomst och dess koalition med bondeförbundet, dess kohandelsuppgörelse, som han själv säger, som är orsaken till att han skärpt kampen mot socialdemokratien och nu blivit utesluten ur densamma. Därmed har ju herr Ströms ståndpunkt blivit fullständigt klarlagd. Mellan de tidigare tre socialdemokratiska regeringarnas ståndpunkt och den nuvarandes är det en oväsentlig skillnad. Regeringen har drivits något längre beroende på utvecklingen, men redan då, i oktober 1932, hade vi haft tre socialdemokratiska regeringar och vi hade erfarenheterna från socialdemokratiens praktik 1914 och 1918, vi hade Noske, herr Ström, vi hade en rad exempel, som voro tillämpliga. Därest man menade allvar med att det icke går att skapa en revolutionär rörelse inom socialdemokratien, fanns det fullt tillräcklig anledning att på ett långt tidigare stadium bryta med densamma. Enligt min mening, herr Ström, kan det parti, som ni nu skapar och det parti, som väl kommer att inkorporera Kilbomspartiet, karakteriseras med en liten ordlek, nämligen partiet Per Albin Ström.

Jag vill också säga några ord till den svenska politikens spökflygare, herr Flyg och hans parti, i anledning av det tal, han har hållit här som signalerat den förestående förmälningen med partiet Per Albin Ström. Jag vill bara notera, att herr Flygs tal var en appell till socialdemokratien, till den socialdemokratiska regeringen om koalition, om samarbete. Han uppmanade denna regering att bryta samarbetet med de borgerliga, med bondeförbundet, och i stället skapa en s. k. arbetarsamling, där herr Flyg och hans parti också ville gå med. Han förklarade vidare, att hans parti intager kritikerns ståndpunkt emot den socialdemokratiska regeringen, väntar på att denna regering skall genomföra sådana åtgärder, som man kan understödja, och han lovar också försvara demokratin, därest det blir, som han säger, en demokrati, som ger möjlighet för de arbetande att arbeta och åter låta arbetets sång ljuda. Han gör ytterligare en socialdemokratisk programförklaring, vilken väl ytterligare skall vara en adress åt den socialdemokratiska regeringen, att hans partis mening är att inom parlamentet, och så gör han en liten reservation, »ja, även utanför detsamma», föra kampen för socialismens genomförande.

Högerns ledare, amiral Lindman, har i dag talat ett mycket klart och konkret språk. Han har förklarat, att det parti, som jag företräder, det kommunistiska partiet, skall kriminaliseras, skall ställas utanför lagen, skall berövas varje möjlighet att legalt bedriva sin verksamhet. Ja, herr Lindman, vi veta, att djupare sitter inte de demokratiska idéerna hos den svenska högern för närvarande. När den känner grundvalarna vackla för sitt system, är den beredd att uppges det, som den kallar för demokrati, då är den beredd att kopiera Hitlers Tyskland. Herr Lindman, ni kallar oss för fosterlandsförrädare. Vi kommunisterna ta icke några order av främmande makt. Vi ha heller aldrig gjort det, och vi komma aldrig att göra det. Men vi förklara, att sovjetrege-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 ringen är den enda regering, vilken för en politik i det arbetande folkets intresse. Vi förklara, att Sovjetunionen är arbetarnas enda fosterland, som för en politik, som arbetarklassen kan försvara och offra liv och blod för.

Herr Lindman åberopade sig för att styrka sitt påstående om att vi taga order från främmande makt på våra internationella förbindelser. Om det formella medlemskapet i en international — för oss är det självklart inte formellt — att vi bedriva internationellt samarbete med andra partier ger formell grund för herr Lindmans motion om undantagslagar, vore det väl bäst, att herr Lindman också stiftar en lag mot det socialdemokratiska partiet, som inbuar dess ledare, därför att det har sedan gammalt internationella förbindelser, det påstår sig ha en internationell ledning, man håller internationella rådslag, man fattar beslut — om man också följer dessa beslut vill jag icke uttala mig om. Även det partiet förklarar sig alltså vara internationellt. Om alltså det förhållandet, att vi ha en international, om det konstituerar eller berättigar anklagelsen för fosterlandsförräderi, ja, då kan herr Lindman taga hela den socialdemokratiska regeringen tillsammans med oss.

Man bedriver i dessa dagar en våldsamt hets för att framställa kommunistiska partiet som en samling av vettvillingar och kriminella förbrytare. Jag erinrar om den kuriösa historien med attentatet här i Stockholm, då en »fältflygare» sköt sig själv i armen. Detta gjordes i hela den svenska borgarpressen till föremål för hets mot det kommunistiska partiet. Det avslöjades emellertid såsom en nazistisk provokation, avslöjades såsom ett av de medel fascismen använder sig av i sin kamp. Tog den borgerliga pressen då tillbaka vad den sagt? Ånej, den mest renhåriga, om man kan använda det uttrycket i detta sammanhang, var väl i så fall Svenska Morgonbladet, som generöst gjorde det erkännandet, att det även i kommunistiska partiet finnes en del element, som mena väl. Ja, Svenska Morgonbladet, det kan den tidning säga, som representerar ett parti, som för icke så länge sedan fick avpollettera sin ledare på grund av korruption. Så mycket kan jag säga Svenska Morgonbladet, att med edert parti mena vi i varje fall icke väl.

Herr Jeppsson, detta partis ledare i dag, säger, att marxismens styrka är en saga blott och att man överallt i världen diskuterar de politiska partiernas existensberättigande. Marxismen är icke död, dess styrka är icke försvagad, men *ett* parti har åtminstone inget berättigande som kan diskuteras, nämligen det parti, som han själv företräder. Skillnaden mellan detta parti och de övriga borgerliga partierna är så härfin, att den på sin höjd gäller i fråga om vissa fraser.

Jag vill också till herr Lindman ännu en gång säga, vad jag sade vid fjolårets debatt om undantagsåtgärder, nämligen att de härskande klasserna alltid ha förbjudit revolutioner, ha alltid försökt att med fängelse och lagstiftning omöjliggöra för revolutionära rörelser att utveckla sig. Men trots detta ha revolutionerna kommit och trots alla dessa lagstiftningsåtgärder ha de revolutionära klasserna segrat och besegrat den reaktion, som med lag försökt förbjuda deras kamp. Jag vill erinra herr Lindman om, att det fanns en tid, när de kristna kastades inför de vilda djuren. Det fanns en tid, när herr Lindmans partivänner eller rättare sagt företrädare jagades som fågelfria av den dåvarande reaktionen. Och det fanns en tid, när Sovjetunionens nuvarande ledande män förvisades till Sibirien eller fingo leva i landsflykt på grund av den då härskande regimens förföljelser. Trots dessa åtgärder, trots dessa förföljelser, har man icke lyckats slå ned de revolutionära rörelser, som stött sig på den ekonomiska utvecklingen i samhället. Vi kommunistar, som tillhöra ett världsparti, ett parti, som uppbyggt socialismen i en sjättedel av världen, ett parti

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

som framgångsrikt kämpat mot och besegrat imperialisternas arméer i Kina, ett parti, som i avgörande centra i dag, i de ömtåligaste positionerna för kapitalismen, ställa kampen om makten på dagordningen, vi kommunister, som tillhöra detta parti, kunna icke skrämmas och kunna icke låta några undantagslagar, några straffåtgärder avhålla oss ifrån att kämpa för det, som vi anse vara rätt och riktigt. Vi erkänna blott att det finns ett slags högförräderi, herr Lindman, och det är högförräderi mot den svenska arbetarklassen. Sådana högförrädare finns det många i svenska riksdagen, men dem vill säkert inte herr Lindman gå till attack mot. Vi kommunister, som ha till ledare och lärare Marx, Lenin, Stalin och Dimitrov, äro medvetna om att den härskande klassen kommer att företa en rad åtgärder, kommer att lära av sina tyska klassbröder, hur de skola gå till väga. Men vi komma icke att låta oss hejdas. Vi komma vid årets riksdag att i alla de frågor, där vi anse det betydelsefullt, ställa våra förslag och vi komma att avpassa dem så, att om herrarna mena det ringaste allvar med talet om att bringa hjälp åt krisens offer, måste ni bifalla dem. Men samtidigt påpeka vi för arbetarklassen, att den enda utvägen ur svårigheterna, ur krisen, är kapitalismens störtande och skapandet av ett Sovjetsverige.

Herr Lindman har här citerat kommunistiska internationalens exekutivkommittés 13:e plenums beslut. Jag skall också föredra ett citat, med vilket jag vill avsluta detta mitt anförande i årets remissdebatt. Där säges följande: »De kommunistiska partierna måste med all beslutsamhet inför massorna ställa uppgiften om den revolutionära utvägen ur kapitalismens kris. I motsats till fascisternas och socialfascisternas kvacksalvarrecept för räddningen av den kapitalism, som förruttnar levande, måste kommunisterna visa massorna, att kapitalismens sjukdomar äro obotliga. Därför måste kommunisterna i det att de med all kraft försvara de nuvarande dagskraven, outtröttligt inför de under svält och utsugning lidande massorna påvisa hela sanningen, att deras katastrofala läge ytterligare kommer att försämrans under kapitalets fortsatta offensiv så länge de arbetande icke lyckas sammansluta sina krafter till motattack och till störtande av bourgeoisins välde. Det finns ingen annan utväg ur kapitalismens kris än den, som oktoberrevolutionen visat: störtandet av utsugarklassen genom proletariatet, konfiskerandet av kapitalisternas banker, fabriker, verkstäder och gruvor, transportmedel, hus och varuförråd samt godsägarnas, kyrkans och dynastiernas jordegodomar.»

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Holmström**: Herr talman! I förhoppning, att åtminstone några av de ledamöter, som av naturliga skäl lämnade kammaren under den föregående talarens anförande, skola återkomma, vill jag börja med att tala om en och annan sak, som jag icke avsett att göra, när jag begärde ordet. Det kan icke komma i fråga något meningsutbyte — förmodar jag, från något håll — med den föregående talaren. Kammarens ledamöter få dock ursäkta mig, om jag i alla fall till herr Hagberg meddelar en av de reflexioner, som jag gjorde under hans anförande. Han redogjorde för vad man menar med demokrati, och sade att ett exempel på demokrati vore, att kommunisten Hagberg får stå och tala i denna kammare. Jag vill då säga herr Hagberg, att herr Hagberg med sitt anförande, båda med hänsyn till dess längd och dess innehåll, satt denna demokrati på mycket hårda prov.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Sedan vill jag tala något om en angelägenhet, som jag anser vara av mycket stor vikt. Det är ju så, att statsmakterna icke bruka besluta i en fråga, som är föremål för behandling av en kungl. kommitté. Jag skall därför begagna detta tillfälle att hos regeringen anhålla om en liten påstötning till rusdryckslagstiftningskommittén, som nu arbetat i fem år utan att ha kommit till något resultat. Jag anser, att förhållandena verkligen nödvändiggöra en snar revision av rusdryckslagstiftningen i vårt land. Den olagliga sprit-hanteringen har blivit ett verkligt samhällsont. Staten offrar stora summor på dess bekämpande. Och frivilliga krafter arbeta med iver i samma syfte. Vi se dagligen i tidningarna, hurusom smuggling och hembränning florerar överallt i landet. Man måste naturligtvis räkna med att endast en mindre del av smugglarna och hembrännarna bliva ertappade. Annars skulle trafiken snart ha tagit slut. Skildringarna av polisens och smugglarnas förehavanden, varvid revolvern och kniven icke sällan spela en viss roll, överträffa vår ungdoms äventyrsböcker. Nu gällande rusdryckslagstiftning har säkerligen en mycket stor skuld till detta. Den är otidsenlig.

Förbudet har gjort bankrutt i världen. Detta framgår tydligt därav, att de länder, som en gång infört förbud, nu övergivit detsamma. Och det har gått ganska fort. Här i Sverige ha vi ett restriktionssystem, som på mångahanda sätt skapar förhållanden, som stå förbudet mycket nära. Jag skall blott taga ett exempel. Det är ju klart, att på de orter, där man i ovist nit medgiver en tilldelning av endast en liter i månaden, förhållandena praktiskt taget äro desamma, som om där vore förbud. För att bekämpa smuggling och hembränning måste vi gå till det ondas rot, och det kan ske endast genom en förnuftigare rusdryckslagstiftning.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att peka på en annan sak. Jag vill då särskilt adressera mig till herr finansministern. Statsmakterna få vara mycket försiktiga med beskattningen av spriten. Statsmakterna få icke genom beskattningen skapa ett sådant tillstånd, att den legala spriten blir mycket dyrare än den illegala, ty därigenom uppmuntras också det onda, som vi dock alla vilja motarbeta — för att icke tala om att staten går miste om de beräknade högre inkomsterna.

Medan jag är inne på detta ämne, ber jag att få beröra även en annan sak. Det har av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet bebådats en proposition rörande »turistrekla- och upplysningsverksamhet i utlandet». Turisttrafiken är av mycket stor nationalekonomisk betydelse. I en häromdagen i kammaren avlämnad motion visas bl. a., att enligt officiell statistik för 1932 den utländska turistströmmen tillförde vårt land icke mindre än 26½ miljoner kronor. Då under de senaste åren det utvecklats sig en livlig internationell konkurrens om turisttrafiken, måste en effektivare rekla- från Sveriges sida hälsas med tillfredsställelse. Men det gäller icke endast att göra rekla-, utan även att tillse, att förhållandena i vårt land motsvara turisternas förväntningar, att sörja för att de trivas här. För turisternas trivsel spela hotellen och naturligtvis i synnerhet turisthotellen en mycket stor roll. Man måste säga, att de senare i vårt land icke, i samma utsträckning som i med oss konkurrerande turistländer, ha förmåga att kunna tillfredsställa turisternas krav. Jag syftar givetvis på att det s. k. kommunala vetot mångenstädes i landet, och just vid våra förnämsta turistorter, skapat sådana förhållanden, att de utländska turisterna där icke kunna leva i överensstämmelse med sina vanor. Detta har visat sig vara till stort avbräck för turisttrafiken. Man måste taga turisterna sådana som de äro. Det har därför från olika håll uttalats önskemål om en annan ordning för beviljande av rättigheter åt turisthotell och liknande. Om det kommunala vetot

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

slopas, kan den kommunala självstyrelsen icke i nämnvärd grad anses bliva kränkt. Turisthotellen äro ju icke till för kommunens egna medlemmar, utan för turisterna. Och de kunna alltså säges företräda ett visst riksintresse. Kommunerna hava ju i alla fall en mycket stor fördel av att turisterna lämna ganska mycket pengar kvar i kommunerna. Nu kunna statsmakterna naturligtvis icke av skäl, som jag i början av mitt anförande antydde, vidtaga någon ändring i detta, förrän rusdryckslagstiftningskommittén kommit fram med sitt förslag. Det är i syfte att göra en påstötning om detta, som jag velat beröra dessa förhållanden.

Sedan, herr talman, skall jag, då ju remissdebatten lämnar tillfälle för en riksdagsman att icke endast tala om den framlagda statsverkspropositionen, utan även om den politik, som regeringen fört under det förflutna året, begagna tillfället att säga några ord om det sätt, på vilket regeringen handhaft de medel, som av föregående riksdag anslagos för s. k. kommunala beredskapsarbeten. Jag vill taga ett exempel. Den kommun, som jag själv tillhör, ville begagna sig av möjligheten att såsom kommunalt beredskapsarbete uppföra ett ålderdomshem. Kommunen ingick därför till regeringen med en anhållan att få ett under fem år räntefritt lån. Det är här av ingen betydelse, att kommunen icke fått låna hela, utan endast halva beloppet. Det var de villkor, som från Kungl. Maj:ts sida voro fästa vid detta lån, som jag anser överraskande anmärkningsvärda. Det kungl. brev, i vilket lånet beviljades, är daterat den 10 november 1933. Stadsfullmäktige i kommunen kunde alltså först i början av december taga saken under övervägande. Ett av villkoren för lånet var att det ålåge fattigvårdssamhället att före utgången av december 1933 till socialdepartementet och statskontoret inkomma med bevis, att samhället beslutat mottaga lånet. Det blev sålunda för kommunen en stor brådska, när det gällde att besluta om denna sak. Sedan är det ett annat villkor »dels ock att hava slutfört arbetet senast den 31 oktober 1934». Då blev det ännu värre. Det var beräknat en normal byggnadstid på nio månader, och man kunde ju icke förrän kanske i bästa fall i februari hinna börja bygga. Det var alltså mycket brådskande. Men, för all del, det hade kanske kunnat gå för sig under normala förhållanden. Men, de ärade ledamöterna av kammaren skola betänka, att vid denna tidpunkt, och allt fortfarande, pågår en byggnadskonflikt. Det var naturligtvis inför denna, som man hesiterade att sätta i gång bygget.

Så kommer jag till nästa villkor. Här står skrivet: »Har ifrågavarande arbete icke slutförts inom föreskriven tid», d. v. s. den 31 oktober 1934, »är samhället skyldigt att till statskontoret omedelbart återbetala lånebeloppet jämte sex procent ränta från lyftningsdagen.» När jag läste detta, förlåt mig, fick jag det intrycket, att man nästan råkat i ockrarehänder. Om man satte i gång med att bygga, men av ena eller andra anledningen icke finge arbetet färdigt den 31 oktober, så måste man betala igen hela lånet, som kanske till större delen då vore förbrukat. Och därtill skall man betala sex procent straffränta från den dag, man lyfte hela beloppet. Det finns ingen reservation i det kungl. brevet. Det är just detta, som är det förvånansvärda, att Kungl. Maj:ts velat hårt pressa en kommun till att *mitt under pågående byggnadskonflikt* sätta i gång med ett bygge. Vilka svårigheter det skulle föra med sig ligger i öppen dag. Det skulle säkerligen bli betydligt dyrare för kommunen, då under den pågående konflikten det var tillfälle endast för ett fåtal att räkna för bygget. De byggmästare, som voro indragna i konflikten, voro ju satta ur spelet. Och dessa äro i regel de, som ha de största resurserna. Konkurrensen skulle bli mindre. Jag talar här, mina damer och herrar, icke såsom representant för kommunen, utan såsom

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
 riksdagsman. Jag vill sätta i fråga, huruvida detta förfarande från regeringens sida kan vara överensstämmande med riksdagens ställning till hela detta problem. Det har visserligen icke av riksdagen utformats några direktiv beträffande de kommunala beredskapsarbetena, men som vi komma ihåg, har riksdagen tydligt sagt ifrån, då det gällde andra arbeten. Det står i särskilda utskottets utlåtande nr 5 i fjol. Jag skall be att få läsa upp det: »I nära samband med sistnämnda spörsmål står en fråga, som utskottet icke ansett sig kunna underlåta att här något beröra, nämligen den pågående byggnadskonflikten. Utskottet vill erinra, att byggnadsstyrelsen i sitt utlåtande över de s. k. beredskapsakkunnigas förslag berört de då pågående löneavtalsförhandlingarna inom byggnadsindustrien samt ansett, att några beredskapsarbeten inom husbyggnadsfacket, avsedda att utföras på entreprenad, icke borde igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i de då pågående avtalsförhandlingarna. Vad byggnadsstyrelsen sålunda anfört finner utskottet böra äga tillämpning beträffande här ifrågavarande byggnadsföretag», — det gällde uppförande av byggnader för statens bakteriologiska laboratorium. — »Vidare böra ej, innan enighet vunnits mellan parterna, några större byggnadsföretag i byggnadsstyrelsens eller annan statlig myndighets egen regi igångsättas eller avsevärt utökas.» Ja, detta var tydligt och klart, när det gäller de statliga arbetena. Och nog får man väl säga, att även om det icke direkt är utsagt beträffande kommunala beredskapsarbeten, konsekvensen dock kräver, att man icke, såsom regeringen här gjort, pressar en kommun att bygga under pågående konflikt, vilket icke kan ske utan att helt enkelt gynna fackföreningsintressena. Det är just detta, som ligger bakom, och som jag här velat påtala. Hade jag i år fått komma tillbaka till konstitutionsutskottet, skulle jag nog surjt för att frågan kommit upp, men då jag nu blivit flyttad till ett annat utskott, har jag velat begagna detta tillfälle för att anhålla, att konstitutionsutskottet tittar på denna sak.

Sedan, herr talman, ber jag att få övergå till att tala om försvaret. Det tillkommer icke mig att taga upp till bemötande vad hans excellens statsministern sade i sitt, som vanligt, skickligt upplagda anförande. Men då jag nu avser att påvisa, att besparingarna på fjärde huvudtiteln även i år äro allt för stränga i förhållande till vad fallet blivit med andra huvudtitlar, så nödgas jag säga några ord med anledning av hans excellens' tal om besparingar. Försvarshuvudtiteln visar ju i år en liten ökning i förhållande till föregående år, föranledd huvudsakligast av att värnpliktsövningarna icke, såsom då, inställas, en ökning, som emellertid kommer att i viss mån motvägas av minskade utgifter för arbetslösheten. De senaste stora nedskärningarna å fjärde huvudtiteln skedde förra året och året därförut. På dessa två år tillsammans minskades försvarsutgifterna med närmare 24 %. Denna stora minskning bör ses mot bakgrunden av 1925 års stora nedskärning. Då jag alltså anser, att besparingsnitet gått ut i allt för hög grad över fjärde huvudtiteln, men samtidigt reagerar mot de ökade statsutgifterna i allmänhet, så är jag skyldig visa varest besparingar kunna göras på andra håll. Och det är lätt gjort. Jag pekar på socialhuvudtiteln, vars utgifter sprungit i höjden så kolossalt.

För att belysa den saken behöver jag endast erinra om att det förra året förelåg ett förslag från högern beträffande arbetslöshetshjälpen, som var 43 miljoner kronor billigare än det, som riksdagen antog. Och detta förslag från högern syftade till att hjälpa praktiskt taget lika många arbetslösa. Det är bl. a. de betydligt förbättrade förmånerna, som hjälparbetarna fått, som förorsakar ökade statsutgifter både direkt och indirekt. Hans excellens meddelade, att man numera bland anmälda reservarbetare finner hemmansägare,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bondsöner, torpare och dylikt. Ja, detta visar ju tydligt och klart, att dessa funnit reservarbetet förmånligare än jordbruksarbetet, och därför dragit sig dit. Siffrorna visa, hur det är ställt. Den frivilliga avgången från reservarbeten var under höstens lopp enligt de senaste siffror, som jag sett, väsentligt mindre än vad fallet var vid motsvarande tid förra året. Detta visar ju tydligt, att de arbetslösa numera trivas bättre med arbetslöshetsanordningarna och icke vilja komma tillbaka till det produktiva arbetet. Hans excellens sade, att arbetslöshetshjälpen blivit effektivare. Ja, tacka för det! Den har tydligen blivit alltför effektiv. Den har blivit så effektiv, att man med arbetslöshetshjälp direkt kan prenumerera på en socialdemokratisk tidning, som skett i Västernorrlands län, i det län, som hans excellens särskilt framhöll såsom så lyckligt lottat tack vare arbetslöshetshjälpen. Om riksdagen vill följa högerns principer för arbetslöshetshjälpen, så kunna stora summor sparas och de verkligt behövande arbetslösa ändock hjälpas. Och då behöver heller icke försvaret bli så styvmoderligt behandlat.

Då jag nu till sist skall yttra några ord om försvaret, skulle jag vilja taga såsom motto trontalets ord: »De stora internationella konferenserna under det gångna året hava icke nått sitt syfte att begränsa rustningarna.» Bakom dessa ord, mina damer och herrar, döljer sig det faktum, att det politiska världsläget under året blivit försämrat.

Man behöver emellertid ingalunda återropa detta för att beteckna återgången till normala värnpliktsinkallelser såsom nödvändig. Redan den lojalitet mot 1925 års försvarsordning, som denna ordnings egna upphovsmän bort vara skyldiga densamma, som de ursprungligen utlovat, och som de ofta betygat, är enligt min mening en fullt tillräcklig anledning att icke upprepa fjolårets missgrepp beträffande värnpliktsövningarna. Men vår tacksamhet gentemot herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet är givetvis därför icke mindre stor. Därmed vill jag naturligtvis ingalunda ha sagt, att jag finner en sålunda upprätthållen försvarsordning motsvara de krav, som världsläget och utvecklingen efter kriget redan nu uppställa på en svensk försvarorganisation. Den omstötning av försvaret, som nödvändiggöres av utvecklingen, kan först ske, sedan den nu sittande försvarskommissionen framlagt resultatet av sina utredningar. Till dess är det emellertid nödvändigt, ja en ofrånkomlig fordran, att gällande organisation stödes.

Det är gott och väl, att de värnpliktiga inkallas. Det är emellertid icke tillräckligt, att de få mat, kläder och husrum, sjukvård, ammunition m. m. Det är icke ens tillräckligt, att de kunna övas på kaserngårdar, i gymnastiksalar, på exercisfältet och skjutbanor. Det gäller nämligen icke endast att utbilda individerna till soldater, det gäller också att sammanföra soldaterna till truppförband, att sammansvetsa dessa sistnämnda till större truppförband och att samla trupper av alla vapen till övningar under arméfördelningschefernas ledning. Utbildningen är icke blott en rekrytskola, utan även en truppförbandsskola, där jämväl befäl och staber få tillfälle till träning i truppföring. Den truppförbandsskolan kan icke bedrivas på exercisfält och kaserngårdar. Den fordrar tillämpningsövningar i okänd terräng på större eller mindre avstånd från kasernerna.

Det nu föreliggande förslaget till reglering av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel tillgodoser icke denna fordran på långt när i den utsträckning, som 1925 års härordning förutsätter. År 1925 upptogs anslaget till fälttjänstövningar till 700.000 kronor, men det har helt och hållet försvunnit i årets budget. Detta innebär icke blott, att arméns stora höstfälttjänstövning i år liksom i fjol måste inhiberas, det innebär även, att de fälttjänstövningar, som årligen förutsättas anordnade inom respektive arméfördelningar, måste inställas. Detta är så mycket allvarigare, som det härmed är tredje året å rad våra

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

arméfördelningschefer berövas möjligheterna att sammandraga sina egna truppförband till samövningar mellan skilda truppdrag. Utvecklingen i fråga om teknik och taktik gör snarare sådana övningar mera nödvändiga, än de tidigare varit. Även de övningsanslag, som ha till ändamål att för de enskilda regementena möjliggöra övningarnas förläggande i okänd terräng, ha blivit föremål för en nedskärning med drygt 100,000 kronor. Med anslaget till arméns vinterövningar är det likadant. Det begäres blott 52,500 kronor. Myndigheterna ha äskat 270,000 kronor, vilket ungefär motsvarar det belopp, som 1925 ansågs nödvändigt. Det hela innebär, att arméns stamunderbefäl tre år å rad icke kunnat bibringas den avsedda vinterutbildningen. Detta är så mycket mera riskabelt, som detta stamunderbefäl — fränsett smärre kontingenter i Norrland — är den enda delen av manskapet, som överhuvud taget får vinterutbildning.

Så kommer jag till slut in på frågan om krigsmaterielen, och jag får då säga, att det är mig ett nöje att giva departementschefen ett oförbehållsamt erkännande för att han, trots obestridliga svårigheter att finansiera utgifterna, likväl icke avstått från att fullfölja det av hans företrädare begynta och av honom själv i fjol fortsatta arbetet på infanteriets förseende med tidsenlig beväpning. Detta förmår dock tyvärr ingalunda utplåna det nedslående intryck, som man erfar vid en jämförelse mellan departementschefens och arméförvaltningens äskanden under de 1925 beslutade engångskostnadsanslagen. Förvaltningen framhåller, att den årskvot, som i år måste beslutas för att inom 1925 stipulerad tidrymd genomföra härens materielutrustning, borde uppgå till ett belopp av 2,928,200 kronor, varvid jag icke inräknar de mindre belopp, som avses för ingenjör-, intendentur- och sjukvårdsmateriel. Då nu departementschefen äskar endast 1 miljon i stället för nära 3, kommer materielutrustningen icke att kunna genomföras inom bestämd tid. Nu är det emellertid så, att denna anslagsreduktion kan kompenseras under det i annat sammanhang förekommande äskandet av medel till statsbeställningar hos den svenska industrien. Och det är med tanke på utskottsbehandlingen av just denna sak, som jag ber få säga några ord.

Det är huvudsakligen artilleriet, som blivit lidande av nyssnämnda inskränkning. Vissa artilleritruppförbands motorisering måste ytterligare uppskjutas, ehuru stamhästbeståndet därstädes redan börjat avvecklas. Det föreligger sålunda risk, att denna avveckling blir genomförd inom 1925 bestämd tidpunkt, men tillika att de traktorer, som skola ersätta draghästarna, då ännu icke finnas.

1925 års försvarsorganisation ställde på framtiden hela frågan om våra storstädens, industrisamhällets och kommunikationers förseende med luftvärnsartilleri, kulsprutor och strålkastare. Sedan ett par år föreligger emellertid ett sakkunnigbetänkande i denna sak med utformat förslag till anskaffning av bl. a. dylik materiel. Det är givet, att lösningen av denna viktiga fråga — frågan om hemortens luftförsvar — i hela dess vidd kommer upp i samband med hela försvarsproblemet lösning. Det är emellertid icke någon risk för ett föregripande av en sådan lösning, om man redan nu börjar anskaffa åtminstone den allra oundgängligaste materielen. Det är ju allmänt känt, vilka ytterligt blygsamma luftvärnsresurser som exempelvis rikets huvudstad förfogar över. Jag ber nu få framhålla angelägenheten av att denna fråga blir behörigen beaktad vid utskottsbehandlingen av såväl fjärde huvudtiteln som statsbeställningsfrågan.

Därmed är jag inne på den viktiga frågan om statsbeställningsanslagets storlek och användning. På detta område erbjuda sig vissa möjligheter att nu å ena sidan reparera, vad man hittills försummat vid genomförandet av 1925 års

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

organisation, men å andra sidan även att stödja den svenska industrien och därmed skapa arbetstillfällen. Denna möjlighet synes mig ha bort utnyttjas i väsentligt större grad, än vad regeringen föreslagit.

Då det gäller att på detta sätt förbättra den försummade materielutrustningen, ligger det nära till hands att genom en — låt vara grovt uppdragen — jämförelse undersöka, inom vilken eller vilka av försvarsmaktens tre huvudgrenar de största bristerna föreligga. Det råder härvidlag icke den ringaste tvekan om att det är flygvapnet, det moderna vapnet, 1925 års nyskapelse, som påkallar den första och största omsorgen. Jag skall emellertid icke här be-
svära kammaren med att gå in på en vidlyftig bevisföring för detta påstående. Jag känner icke till, huru många flygplan som nu bort finnas färdiga för användning i krig. Jag har emellertid ingen anledning att tvivla på de uppgifter, enligt vilka till dags dato endast en ringa del — man påstår en tredjedel — av flygplanbeståndet enligt 1925 års organisation i verkligheten existerar. Så illa är det dock icke på långt när ställt vid flottan och icke heller vid armén.

Det är emellertid icke nog med att större delen av våra flygformationer — jag talar alltjämt om dem blott i deras 1925 bestämda omfattning — sakna någonting så utomordentligt viktigt som själva flygplanen. Det värsta är, att det är just de viktigaste flygmaskinstyperna, som fattas. Jag åsyftar — som kammarens ärade ledamöter säkerligen redan förstått — de bombförande flygplanen med stor aktionsradie, vilka skulle utgjort själva kärnan i de flygformationer, som 1925 uttryckligen angävos vara avsedda för självständig luftkrigföring »utan omedelbart samband med härens eller flottans operationer», som dåvarande försvarsministern, den nuvarande regeringschefen, riktigt uttryckte och framsynt bedömde saken. Det är, ärade kammarledamöter, en mycket blygsam begäran, att man nu börjar förse vårt flygvapen med de maskiner, vilkas anskaffning redan för två år sedan rätteligen skulle varit avslutad.

Jag vill, herr talman, fästa uppmärksamheten på att de senaste årens snabba utveckling egentligen påkallar icke blott ett genomförande utan därutöver en utvidgning redan nu av 1925 års flygorganisation. Jag har emellertid, som jag redan ett par gånger i mitt anförande antytt, nu velat förorda allenast ett fullföljande av vad som då beslutades.

Anskaffning av bombflygplan måste enligt min mening vara utgångspunkten för och ledstjärnan vid både fjärde huvudtitelns och statsbeställningsfrågans behandling. I jämförelse med detta behov äro för närvarande alla andra anslagskrav av relativt mindre vikt.

Herr Carlström: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! De första timmarna av debatten här i dag voro med undantag för herr Flygs anförande ganska fridsamma, och herr finansministern hade nästan svårigheter att i sitt anförande finna ämnen, när det gällde att bemöta kritiken. Han kunde knappast hålla sig till vad som sagts i dag utan måste ge sig ut på områden, där tidningarna angripit hans finansplan. Jag vill gärna medge, att det är icke så lätt att angripa regeringen, därför att det icke givs någon regering eller något parti, som kan lägga allt till rätta — möjligen herr Hagbergs i Luleå parti, men det räkna vi icke med ännu.

När jag hörde herr statsministern och herr Pehrsson i Bramstorp gemensamt söka finna sig till rätta och, kanske kan jag säga, ömsesidigt ge varandra vissa erkännanden för det lyckade i det krishjälpsförslag, som i fjol framlades och som i år också fullföljes från regeringens sida, kunde jag icke hjälpa, att jag, liksom herr ecklesiastikministern här brukar göra, måste citera Jesaja.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Jag erinrar mig vad han på ett ställe säger: »Då skola vargar bo tillsammans med lamm. — — — — Kor och björnar skola gå och beta tillsammans, deras ungar skola ligga tillhoppa, och lejon skola äta halm likasom oxar.» Jag skall icke ge mig in på någon vidare tillämpning i annan mån, än att jag vill säga, att när herr Ström i dag uppträdde som ett lejon, kommer det att bli litet svårt, ifall han kommer till Kilbom och skall lära sig »tugga halm».

Man har från statsministerns och även från finansministerns sida givetvis sökt förklara, att det krishjälpsprogram, som lades fram förra året, lyckats nästan till alla delar. Statsministern åberopade som stöd för denna mening uttalanden från bondeförbundets sida, jag tror, både före fjolårets överenskommelse och även efteråt. Nu är det så, att jag icke vill söka tala illa om detta program och denna överenskommelse. Det är klart, att man litet var i denna tid måste försöka att ge efter på meningar och ståndpunkter, som man förut haft, och det är också givet, att då det gäller att tillgodose de skilda klassernas intressen, så får man söka komma överens. Jag tror icke heller, att man här i landet skulle uppfattat denna överenskommelse — jag vill icke nämna den med det fula namnet — så förfärligt illa, om det icke varit för själva *formens* skull, nämligen att man icke skulle kunna föra en human arbetslöshetspolitik från bondeförbundets eller från andra borgerliga partiets sida utan att på samma gång *få något för det*. Å andra sidan kunde man icke, då regeringen framlade dessa förslag, frigöra sig från tanken, att man använde denna fråga som ett camouflage för hela arbetarpartiets ställning till lönefrågan. Det kan icke gärna förnekas, att såväl genom fjolårets förslag som genom årets proposition går som en röd tråd: inga sänkningar, ingen anpassning, vi skola försöka hålla det ekonomiska läget uppe genom att icke ge med oss. Här har sagts, att det ljusnat, och särskilt har det pekats på både av finansministern i hans anförande till budgetförslaget samt även av statsministern och andra här i dag, att jordbruket fått en »verksam hjälp». Ja, hur är det i verkligheten med den hjälpen. Låt oss verkligen söka göra en liten efterforskning, hur årets ekonomiska utfall blivit för de mindre jordbrukarna, som icke odla spannmål till avsalu eller ha sockerbetsjord eller dylikt utan endast genom den hjälp, som givits genom mjölkregleringen — jag skall gärna erkannta, att det är en hjälp — haft möjligheter att utnyttja regeringens förslag. Jag måste säga, att den hjälp, som mjölkregleringen och vad därtill hörer givit, har för småbrukarna på småländska höglandet, i Värmland och Norrland och för övrigt i många delar av landet, där man icke haft mera givande av staten understödda näringsgrenar att gripa till, mer än uppvägts av sänkningen på de animaliska produkterna, och resultatet under det gångna året är sämre än under föregående år 1932.

Statsministern sade också, att den ljusning, som framträtt, hade lugnat stämningen, och springet i kanslihusets trappor hade upphört o. s. v. Det är väl, om det är på det sättet. Men det var en lantbrukare från min hemtrakt, som var här uppe för några dagar sedan och resonerade om hur läget var för honom och hans medbröder. Han är ingen överdrifternas man, och han ser ganska lugnt på förhållandena. Men han sade, när vi slutade vårt resonemang: »Jag är för gammal för att göra politisk flyttning, annars skulle jag gå till nazisterna.» Den mannen är icke ensam om den känslan för närvarande i detta land. Här är ganska många jordbrukare, som hava en sådan ställning för närvarande, att de känna marken svikta under sig, och de fråga sig verkligen, om det icke finnes några möjligheter att giva en *verksam* hjälp.

Nu är det kanhända också på det sättet, att bitterheten icke skulle kännas så stor, om man hade den uppfattningen, att man även på andra håll här i landet ville försöka giva efter en liten smula på anspråken, så att, då det nu

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

är illa ställt för den lille jordbrukaren, han ändå kunde byta sig till något mera av de nyttigheter, han behöver, mot vad han nu kan åstadkomma. Ty det är ganska illa beställt med de där bytesmöjligheterna för närvarande. Och om en lantbrukare resonerar över, hur man nu har kunnat t. ex. genom vad som skedde i våras gå med på att höja reservarbetslönerna och lönerna, då det gäller arbetslöshetskommissionens verksamhet, så frågar han sig, om den höjning, som han fått, motsvarar den höjningen.

Statsministern framhöll också den hjälp jordbruket hade fått. Men när han kom fram till frågan, hur det har tätt sig med arbetslösheten här i landet, så måste han konstatera, att fastän i december månad i fjol arbetslösheten gått tillbaka, så var det — om jag icke tog fel — 9,000 flera arbetslösa i fjol i december än året förut. Det berodde på, sade han, att även jordbrukare, icke blott jordbruksarbetare utan även hemmansägare, torpare och andra gått till arbetslöshetskommissionen. Vad vittnar det om? Man säger, att man skall icke tala för mycket om de här sakerna i riksdagen. Man säger, att bönderna gnälla jämt för att de hava det dåligt. Ja, man kanske icke skall göra det. Men man måste ändå försöka att giva en bild av läget, sådant det är. Jag undrar verkligen, om herr Flyg här i dag hade haft möjligheter att påvisa, att inom vissa arbetsområden, som han känner till, hade arbetarna nu 1914 års löner, jag undrar, hur hans anförande då skulle hava tätt sig. Ty i jordbruket stå vi nu på 1914 års lönenivå i kronor räknat, när nästan alla andra, som nu hava arbete, hava dubbelt så höga löner som då. Herr Flyg skulle säkerligen med herr Kilboms hjälp hava gjort revolution för länge sedan, om han kunnat påvisa ett sådant läge.

Jag kan icke förstå, när t. ex. herr Hagberg i Luleå å ena sidan talar om, hurusom den här »affären» hade åvägbringat höjda livsmedelspriser för dem, som behövde köpa livsmedel, d. v. s. det hade drabbat arbetarna, men å andra sidan också talar om jordbrukare, som ha det så dåligt, att de icke kunde betala sina skatter. Jag tycker, att det är bra litet metod i galenskapen, som man använder, när man resonerar på det sättet.

Det blev icke riktigt liv i debatten på förmiddagen förrän herr Wigforss kom in här i kammaren. Han höll ett ganska stiligt anförande, och man märkte ju, hurusom han ryckte kammaren med sig på slutet. Det har sagts, att herr Wigforss är en trollkarl. Han kan verkligen få folk att se litet smått i syner. Det berättas också, att fakirerna i österlandet kunna göra sådana där märkvärdiga konstler, så att de som se det med sina ögon, tro och förvånas. Men om man tar en kamera och tar ett fotografi av de där konstbesynnerliga föreställningarna, fastnar det ingenting på plåten. Om man skulle taga ett »fotografi» av herr Wigforss' teorier om de ekonomiska förhållandena är jag säker på, att det icke bleve mycket kvar på »objektivet».

Herr Wigforss sade, att det vore en märkvärdig metod, som vi, som icke godkänna hans metoder, förordade, ty vi ville, att människorna skulle få det sämre och att de skulle hava en sänkt levnadsstandard. Jag tror väl ändå icke, att någon här i landet, som har sitt fulla förstånd i behåll, gärna skulle vilja arbeta för, att svenska folket som helhet skulle få en sämre och sänkt levnadsstandard. Det tror jag ingen önskar. Men är det ej på det sättet måhända, att den höga levnadsstandarden på den ena sidan uppehålls tack vare att standarden är *låg* på den andra?

Statsministern såväl som herr Wigforss var inne på, att här går det verkligen icke *nu* att göra några besparingar och draga in på några anslag, ty då få vi det säkerligen alla mycket sämre. Det är icke den politiken vi vilja föra, utan vi vilja lyfta oss uppåt genom att hålla oss kvar där uppe. Men då är bara frågan, hur det går med de där, som man icke orkar få med. Jag trodde,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att för att folket som helhet skulle kunna få en bättre levnadsstandard, ville det till en utjämning i demokratisk anda, som verkade på det sättet, att jämviktsläget åtminstone i någon mån återställdes. Ty hur går det i det långa loppet, om den ena parten där uppe säger: »Vi giva icke efter alls», och köpkraften och möjligheterna till byte för dem på den andra sidan mer och mer försvagas? Då går det slutligen så, att även de, som hårdnackat söka hålla sig kvar, också måste giva efter. Beträffande finansministerns idéer om lånepolitiken och att man icke här i landet skall vara ledsen över, att man gör skulder, så är det väl möjligt, att man nu kanhända i någon mån måste anlita lånevägen; men jag förundrar mig ändå över, att man är med på detta på lantbrukarnas sida här i landet — vilka väl ändå borde lägga rätt mycken vikt vid de gamla milstolparna, att »ju mera man lånar, dess mer blir man skyldig», att man skall »rätta munnen efter matsäcken», anpassa sig o. s. v. Jag förstår icke, att man från det hållet kan hysa beundran för finansministerns lånepolitik. Det går icke att klara upp detta så snart. De, som komma efter oss, få förmodligen bra mycket att dras med av låneskulden. Och om vi bedriva reservarbeten eller forcera arbeten i fria marknaden med lånade pengar, så hava vi icke blott lånat pengar till dessa arbeten; vi hava i många fall också lånat *arbete* i förskott. Ty om man bygger vägar och farleder — vägar, där det i många fall åtminstone kan sättas ett mycket stort frågetecken, till vad ändamål man skall hava dem — och man forcerar byggnadsverksamheten i landet, är det väl möjligt, att de, som komma efter, kunna få *bra litet* att göra. Vad skola de då tillgripa? Skola de också gripa till nödhjulsarbeten och reservarbeten? Jag tror därför, att man, även när det gäller denna forcerade takt, bör betänka, att skola vi nu sätta människor i arbete utanför det produktiva verksamhetsområdet så mycket vi kunna, så är det en väg, som kan sluta illa.

Finansministern har icke heller kunnat, då det gäller dessa saker, uppehålla optimismen hela vägen. Han gripes vissa stunder av en viss osäkerhet. I budgetförslaget på sidan 14 förekommer ett resonemang, som man kanhända är skyldig att lägga märke till. Han säger: »De allmänna förutsättningar, som sålunda lagts till grund för arbetet med skattebudgeten 1934/1935, äro resultat av överväganden rörande vårt lands ekonomiska läge, sådant det nu kan överblickas.» Alltså, här står ännu herr Wigforss på fast mark, tror han. Men så fortsätter han: »Dessa förutsättningar äro på intet sätt avsedda att utgöra svar på frågan, hur statsbudgeten bör gestaltas till innehåll och omfattning under antagande av en väsentlig och varaktig nedsättning av landets produktionsförmåga och folkets försörjningsmöjligheter. Ingen kan utan vidare vägra att övertänka ett dylikt framtidsperspektiv, men ingen torde heller vara beredd att i detta ögonblick avgöra, hur en anpassning av de offentliga utgifterna till detta försämrade läge skulle företagas, med minsta möjliga skada för de värdefulla ting, som nu äro beroende av det allmännas verksamhet.»

Där har finansministern så att säga varit nere i en vågdal och känt en smula av den kyliga luften, som kanske en gång i framtiden kan komma att infinna sig. Men han går strax upp igen. Det heter: »Tidpunkten för ett sådant avgörande synes icke vara inne, så länge vi med vissa förhoppningar motse en begynnande allmän konjunkturförbättring eller äro i färd med att samla våra egna krafter i strävandet att ta tillvara våra tillgångar, skaffa nya arbetstillfällen, förbättra vår försörjning, med ett ord höja vår inkomststandard utöver den nuvarande, genom depressionen nedpressade nivån.»

Det där låter väldigt bra. Att man kan vara så optimistisk i denna tid är inte illa. Men det är icke alldeles säkert, att denna optimism håller. Ty så väl som herr Wigforss å sin sida håller fast vid sina gamla teorier om att man

Vid remiss av statsverksnromositionen. (Forts.)

skall köra så länge det går och då skall det gå av själva farten, så håller jag å min sida före, att det är bra att se sig en liten smula före, så att man icke hamnar på sidan om vägen. Nu önskar jag gärna, att det kommer att gå bra. Men då beror det ej, tror jag, på finansministerns och regeringens politik utan då beror det på det allmänna läget i världen.

Man har också talat här — det vill jag slutligen vidröra — om demokrati. Och allesammans, som varit framme i debatten, räkna sig tydligen till demokratiens anhängare. Herr Ström var synnerligen intresserad av att det skulle föras en demokratisk politik. Det är tråkigt att »komma lite fort ut genom dörren». Därför skola vi naturligtvis behandla varandra som bröder. Den näst siste ärade talaren var också mycket stor demokrat. Jag undrar, om vi icke skulle kunna lägga bort att tala om demokrati så högröstat. Det vore bättre, om vi ville tillämpa den i levande livet en smula mera. Det gör icke stor nytta, om vi tala på ett demokratiskt tungomål i riksdagen eller i valstriderna o. s. v., icke ens om vi tillgripa en lagstiftning, som är mycket demokratisk, ty om icke den rätta andan finnes hos människorna, kan man icke tillämpa demokrati i *livet*. Det är litet grand *för litet* för denna anda hos människorna. Ty visserligen äro herrar Ström och Hagberg i Luleå stora demokrater — det är klart — men bara de komma fram så långt, att de få litet mera att säga till om, flaggar det där snart av, och så hava vi den gamla vanliga människan, som »tar för sig». Ett bevis för, hur litet demokrati det egentligen finnes i tillämpningen är, att man kan träffa människor, som beklaga arbetslösheten och säga, att det är alldeles förfärligt och särskilt är det synd om ungdomen, som icke kan få arbete utan blir förstörd för hela livet genom att gå sysslös. Men om man spörjer dem, ifall de hava en ordinarie tjänst och ett par tre andra vid sidan, om de icke vilja släppa de där 2—3-mans levebröden för att lämna dem åt andra, då bliva de allvarliga och säga, att man icke skall gå in på *det* området.

Det är »besvärligt» att vara demokrat. Det kräves litet mera än att bara *tala* om det. Därför har det gått så dåligt för oss här i landet att förverkliga de där löftena, som vi ofta varit uppe och förespeglat människorna, att vi skulle förverkliga. Ty egoismen hos oss själva är tillräckligt stor för att förhindra, att vi handla som demokrater.

Jag tror icke, att det finnes någon regering och något statskick, som kan ordna det väl i samhället, om det är så, att människorna allesammans och var för sig bara sträva att se till sina egna intressen. Det blir icke det »tusenåriga riket» då: det blir fortfarande otrevligt och narigt i fortsättningen. Nu skall man icke begära så mycket av folk; man skall se på problemen som de äro. Låt oss komma överens om att göra det. Och vi skola göra det också i valstriden, så att vi icke få efterräkningar sedan. Då fördraga vi svårigheterna kanske litet bättre efteråt.

Jag tror icke, att det är mycket att göra åt det förslag, som regeringen här framlagt för riksdagen, ty regeringen är nog tämligen säker på, att det skall gå välbärgat igenom riksdagens skärseid. Det blir för resten troligen ingen skärseid. Men det är uppenbart, att då det gäller sparsamhet, så skulle man nog kunna leta upp punkter, där det med god vilja hade gått att tillämpa en liten smula mera sparsamhet, om man verkligen hade velat handla *demokratiskt*.

Den tid, som kommer, får ju visa, vem som får rätt: den, som säger, att vi skola bara köra på och vi skola icke låta oss bekomma, i fall vi behöva göra skulder, dem kunna vi nog klara upp i sinom tid, eller den, som resonerar på det sättet, att det vore bättre, om vi ville försöka att medan det är tid anpassa oss efter förhållandena. Jag för min del tror i alla fall, att jag stan-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nar kvar på den sidan, där man menar, att demokratisk politik fordrar demokratisk anpassning.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Bengtsson i Kullen: Herr talman! I årets statsverksproposition finnes upptaget bl. a. ett relativt stort antal miljoner kronor i och för arbetslöshetens bekämpande. Samtidigt har regeringen också givit till känna, att den framdeles under denna riksdag kommer att framlägga proposition om ett mångfaldigt större antal miljoner till samma ändamål. För min del förstår jag detta så väl, och jag har visst ingenting emot, att alla, som ofrivilligt hava blivit arbetslösa, få understöd av stat och kommun, *men*, och ett mycket stort *men* däremot, jag har aldrig kunnat förstå, att det är riktigt att sådana, som på grund av strejk, blockad eller dylikt blivit arbetslösa, också skola hava understöd av det allmänna. Det är ett gammalt ordspråk som säger: som man bäddar får man ligga, och det tycker jag bör tillämpas härvidlag.

När det sedan gäller arbetslöshetsunderstödet, så vill jag hava uttalat, att detta understöd bör utgå till sådana, som utföra ett produktivt arbete. Det bör därför sättas i gång med arbeten för dessa, som behöva understöd. Det är icke rätt att betala kontantbidrag. Det är något, som alldeles säkert förstör moralen både hos dem som taga emot detta kontantunderstöd och även hos andra. Det har ju också visats, att hos en stor del av dem, som mottaga ett sådant kontantunderstöd, och alltså bekomma penningarna så lätt, just dessa pengar gå till biografbiljetter, cigarretter eller dylikt.

En av de viktigaste frågor, som denna riksdag får sig förelagd, efter vad man nu kan förstå, är enligt min uppfattning den angående skydd åt tredje mans rätt, eller med andra ord, att det blir en lagstiftning, som skyddar dem som äro villiga att arbeta så att de få arbeta. Hans excellens herr statsministern sade här i sitt anförande i dag, såvitt jag fattade honom rätt, att han trodde, att denna fråga möjligen skulle kunna ordnas godvilligt genom fackföreningarna. Jag för min del vill säga, att det tror jag icke ett ögonblick på, och jag förmodar att även hans excellens icke heller, med den goda känedom, som han har om fackföreningarna, i grund och botten tror därpå. Det är ingen möjlighet att få det effektivt ordnat utan genom en *kraftig* lagstiftning. Jag har alltid tyckt, och jag har den meningen fortfarande, att det är upprörande att se, att det finns folk, som vilja arbeta, men så komma andra arbetare och säga: nej, var så goda och låt bli, ty om ni ta emot erbjudet arbete, så kommer det att gå er mycket illa och ni skall t. o. m. få gränslöst med stryk. Ja, vi ska helt enkelt slå, helt fördärva er, om ni arbeta. Det har ju verkligen varit så många talande exempel därpå under de sistförflutna åren, att var och en vet, hur det ligger till, utan att man här behöver ytterligare påpeka detta.

När det nu gäller regeringens finansplan för att finansiera statsbudgeten, kan jag icke underlåta att säga, i likhet med vad som förut här framhållits, att det betänkligaste är just den *stora upplåning*, som där gör sig gällande. Det har föreslagits en upplåning av över 241 miljoner kronor. På sin tid fanns det ju en person med ett bekant men föga fint namn, som sade, att ju mer man lånar, ju mer sätter man sig i skuld, och om man håller på undan för undan på den vägen, blir det verkligen mer än tråkigt för staten.

Nu har det här i dag också talats om jordbrukets ekonomiska läge. Ja, jag vill säga, att jordbrukets ekonomiska läge är alltför så svårt, att jag vågar påstå, att ingen, som icke lever ute på landsbygden bland bönderna, kan tänka sig, att det *verkligen* råder så svåra förhållanden som faktiskt är fallet. Det finns gårdar, som hava gått i arv från generation till generation under

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

flera hundra år, men nu, nu måste deras innehavare avträda dem och göra konkurs. För var och en, som har hjärta, som man brukar säga, på rätta stället, måste det stå klart vad detta innebär för den jordbrukande befolkningen.

Jag vågar därför hoppas, med tacksamt erkännande av att vi bönder kunna notera vad som redan gjorts för att i någon viss mån förbättra vår näring och ekonomiska ställning, att den kommande riksdagen nu skall göra allt vad göras kan för att fortfarande stödja Sveriges jordbruk, ty jag vill uttala och hävda den meningen, att Sveriges jordbrukare få icke gå ekonomiskt under, ty det är just de som utgöra samhällets *fasta ryggrad*. Ja, det är de som utgöra *samhällets kärna och samhällets märg*.

Herr förste vice talmannen **Bengtsson**: Herr talman! Den kritik som jag tänker rikta emot statsverkspropositionen gäller en huvudtitel, som förut här i dag icke varit föremål för behandling, nämligen åttonde huvudtiteln.

Innan jag går in på denna kritik, vill jag först till herr ecklesiastikministern uttala mitt tack, därför att han låtit de punkter, som röra folkbildningen i vad den berör de djupa lagren bland vårt folk, förbli orubbade med avseende på anslag såsom till folkhögskolor, kurser o. s. v., och jag skulle velat utsträcka mitt tack ännu längre, om han hade låtit en punkt bli orubbad, som jag för min del räknar tillhöra folkbildningen, nämligen anslaget till nykterhetens befrämjande, som särskilt gäller ungdomen, och jag ansluter mig till de ord, som herr statsministern på förmiddagen uttalade, om »vikten av att vår ungdom får en god uppfostran». I de tider, vari vi leva, går det dock knappast an att i riksdagen tala om nykterhetsverksamheten och dess betydelse, ty man anser, att det ej passar till debatten numera. Det föreligger dock en fara för vår uppväxande ungdom med rusdrycksbruket, och den upplysningsverksamhet för vilken riksdagen beviljat anslag ha ju alla politiska partier på sina program, och den anses ju också vara den enda formen, där en agitation är berättigad. Emellertid har ecklesiastikministern nu på tre år gått ned med anslagskravet från 200,000 kronor till 50,000 kronor. Dessa steg från 200,000 kronor år 1931 till 140,000 kronor 1932, och därifrån till 95,000 kronor 1933, och nu till 50,000 kronor år 1934, äro anmärkningsvärda. Det torde icke vara oriktigt, om man drar den slutsatsen, att nästa gång kanske det gäller att stryka alltihop. Jag skulle beklaga, om så bleve förhållandet, men jag skall icke vidare yttra mig i denna fråga. Jag tror mig veta, att nykterhetsgrupperna komma med motion i ärendet, och vi torde alltså få återkomma till saken.

Beträffande den kritik av huvudtiteln, som jag nämnde att jag ville gå in på, gäller frågan om statens övertagande av dövstumsundervisningen i landet. Det är ett tjuguarigt krav från landsbygden, från landstingen och de städer, som icke tillhöra landstingen, vilka redan 1889 blevo ålagda att bilda sju distrikt för denna undervisning. Den årliga kostnaden härför uppgår till nära 1 miljon kronor, och detta krav har framställts oupphörligt, och jag kanske bör tillägga, ehuru jag tillhör södra delen av landet, att jag med beklänning sett, att denna tunga drabbar så hårt norra delen av vårt land, så att t. ex. i Norrbotten landstingsskatten går upp till c:a 5 kronor per skattekrona, och det går en ganska dryg del just till detta ändamål. Den ena kommittén har avlöst den andra, men man har stått och stampat på samma punkt. Man har icke fått någon regering att taga itu med denna fråga. 1915 års sakkunniga yttrade, att statens övertagande av dövstumsundervisningen var en förutsättning för en rationell skolorganisation, och häri instämde landstingen. Jag kan också här tillägga, att det innebär slöseri med medel, att undervis-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ningen skall vara lagd på detta sätt, då det icke finns någon organisation, genom vilken landstingen kunna samarbeta, utan här arbetas med små klasser, kanske på två eller tre elever, med en dyrbar undervisning och med en dyrbar styrelseapparat för dessa sju olika distrikt, med därmed följande långa resor, traktamenten och dylikt. Detta kan genom statens övertagande organiseras på ett helt annat sätt och avsevärda besparingar göras.

Hade det nu gällt ett nytt skattekrav, så hade jag icke uppträtt som talare i denna debatt, utan det är fråga om överflyttande av den tunga skattebördan för ändamålet från landstingen till staten. Så gott som alla myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, hava varit överens gång på gång, att staten bör övertaga denna uppgift, men ingen regering har velat lägga fram förslag härom, och det är helt naturligt, därför att anordningen skulle öka statens utgifter, och att ingen regering har ansett sig kunna föreslå att lätta landstingens bördor genom motsvarande överflyttning på staten. Men det är enligt min och mångas mening i detta land den enda riktiga lösningen.

Efter den långvariga behandlingen av ärendet tillsattes en enskild man 1930. landshövding Munck av Rosenschöld, som skulle göra en överarbetning av den utredning, som gjorts förut, och denna blev färdig hösten 1932. Den remitterades till myndigheterna, men jag måste med beklagande meddela kammaren, att det icke är möjligt att få se denna utredning. Jag har hört efter i tryckeriexpeditionen, där fanns den icke; den är icke tryckt. Jag har hört efter i departementet. Departementet svarade, att det hade ett enda exemplar, nämligen originalet. Det kunde icke lämnas ut: alltså stå här riksdagsmännen utan möjlighet att blicka in i ett så betydelsefullt ärende. Jag kan ju inom parentes säga, att nuvarande finansministern satt tillsammans med mig och flera andra på den avdelning i statsutskottet, som år 1932 behandlade en motion i frågan av herr Hage, och då gjordes följande uttalande: »riksdagen uttalar — på förslag av statsutskottet — den bestämda förväntan, att 1930 års utredningskommittés arbete kommer att slutföras i så god tid, att Kungl. Maj:t skall äga möjlighet att framlägga frågan för 1933 års riksdag». Det är ett klart uttalande från riksdagen, att man förväntar, att resultat skall komma i så god tid, att Kungl. Maj:t skulle lägga fram det för 1933 års riksdag. Som jag nyss nämnde, kom utredningen hösten 1932, och skäl kan möjligen anföras av herr statsrådet, att det icke var möjligt att få fram ärendet genom proposition till 1933 års riksdag, och det få vi låta oss nöja med. Men 1933 års riksdag, som hade reda på att utredningen var klar, gjorde också ett uttalande, »att prövningen av denna fråga ej finge fördröjas längre än som var oundgängligen nödvändigt».

Jag kan icke minnas, att jag under mitt 22-åriga arbete i statsutskottet har varit med om ett starkare skrivsätt än vad som skedde 1932 och 1933. Då väntade man naturligtvis, att ärendet skulle komma fram 1934. Men nej! Inte ett ord i propositionen. Det är vitsordat, att det hela är en skatteutjämning utan någon ökning i kostnaderna, märk det, att utan ökning av kostnaderna skulle det bli bättre undervisning, differentiering och rationalisering, vilket är omöjligt, om icke staten övertar denna undervisning. Därtill kommer, att det säkerligen icke finns något bestämt uttalande i utredningen — såvida icke i den sista, men jag har ingen aning om huruvida den avstyrker eller tillstyrker — men från sakkunnigt håll har för mig mer än en gång uttalats, att av de sju undervisningsanstalter, som finnas i landet, skulle säkerligen en av dem kunna göras ledig för annat ändamål. Vi hava behov av anstaltsvård på andra områden, t. ex. för sinnesslövrården. För denna skulle man utan att behöva göra någon nybyggnad mycket lätt få en av dessa anstalter upplåten och inredd för dylikt ändamål.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Men tiden går, ingenting kan göras då proposition ej framlägges. Landstingen hava väntat i årtionden, att det skulle komma fram något förslag. Meningen är, att distriktens byggnader skulle överlämnas utan ersättning till staten, och då förstå vi att landstingen, med de stora krav i skatteväg som läggas på dem, icke kunnat tillgodose behövlige reparationer och annat sådant, som kanske i många fall varit nödvändigt, beroende därpå att de väntat att staten skulle övertaga anstalterna. När staten finge dem gratis, bör ju staten också reparera vad som behövdes. Årets statsrevisorer hava gjort anmärkning på ett distrikts byggnader, och statsrevisorerna förvänta också, att staten nu skall övertaga hela verksamheten. Skolöverstyrelsen har tillstyrkt på det livligaste. Landstingsförbundet har i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt, att frågan skulle föreläggas 1934 års riksdag. Trots allt detta har statsrådet uraktlåtit att förelägga ärendet för årets riksdag.

Men frågan måste komma upp, den får icke nu längre hållas nere och fördröjas. Statsverkspropositionen har icke ett ord till denna stora frågas lösning, och icke ett ord om vad utredningen givit för resultat. Trots två starka uttalanden från riksdagen 1932 och 1933 fördröjer regeringen ändock denna frågas lösning. Jag är dock förvissad, att den skall komma fram motionsvis i en eller annan form. Riksdagen måste taga ställning till den: antingen — eller. Riksdagen måste giva besked, antingen huruvida staten skall övertaga anstalterna och undervisningen eller om landstingen fortfarande skola bära bördan.

Jag vill ytterligare understryka, att när nu på grund av kristiden landstingsskatterna höjas år från år, så se vi, som sitta i landstingens förvaltningsutskott, framtiden an med en viss oro. Skatteunderlaget minskas, och skatterna ökas. Skall staten då icke göra sin plikt, då det gäller ett sådant snart sagt av alla tillstyrkt förslag, som måste anses vara en statens angelägenhet mer än många andra? Ingenting har underlåtit i fråga om förundersökningar på detta område.

Jag vill därför vända mig till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och fråga: varför kom icke proposition i denna fråga fram i år, då uttryckligen det under två år begärts av riksdagen? Vad kan orsaken vara? Och är det herr statsrådets mening att efter de uttalanden i ärendet, som äro gjorda, lägga fram en proposition? Den har icke förebådats i tron-talet, och det finns icke ett ord om saken i statsverkspropositionen. Jag anhåller därför att få ett uttalande från herr statsrådet om, huruvida vi ha någon proposition att vänta till denna riksdag, eller om man måste motionsvis framlägga ärendet, så att riksdagen får uttala sitt antingen — eller.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Det är otvivelaktigt riktigt, som herr förste vice talmannen framhöll, att denna fråga är av den allra största vikt för våra landsting. Om icke mitt minne sviker mig, utgjorde 1932 års kostnader för denna angelägenhet för landstingen 950,000 kronor. Och minns jag icke fel, voro detta års sammanlagda kostnader överhuvud för landstingen, d. v. s. alla deras utgifter i en klumpsumma, 72½ miljoner kronor. Det blir sålunda överslagsvis drygt 1 % av de totala landstingsutgifterna, som gått till detta ändamål. Ur den synpunkten bör man kanske icke alltför mycket överdriva frågans ekonomiska betydelse, det är sant, men å andra sidan har herr förste vice talmannen rätt därutinnan, att det ifrån olika landsting, där givetvis dessa utgifter drabba ojämnt, föreligger ett livligt önskemål om spørsmålets reglering i den riktningen, att staten träder till.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Nu vill jag fästa herr förste vice talmannens uppmärksamhet därå, att de myndigheter, som yttrat sig, icke yttrat sig med den enhällighet, som herr förste vice talmannen framhöll, ty åtminstone statskontoret avstyrkte förstatligandet. Det är sant, att skolöverstyrelsen tillstyrkte framställningen, om också icke med den livlighet, som herr förste vice talmannen framhöll; den tillstyrkte, kan jag säga, i stort sett. Men detta må nu gälla för vad det kan. De kostnader, som skulle ha överförts på statsverket för reglering i detta nu, skulle, om jag icke minns fel, bli 1,440,000 kronor. Redan när frågan i somras kom in till departementet, föranstaltade jag omedelbart om en första föredragning av densamma genom expert. Jag föranstaltade en andra föredragning på höstsidan genom landshövding Munck, som för mig personligen utförligt redogjorde för frågan. Men jag vill säga herr förste vice talmannen, att dels av statsfinansiella betänkligheter mot att nu belasta stasbudgeten med 1,440,000 kronor, dels på grund av överväganden, som berörde utredningens större eller mindre fullständighet, fann jag det klokast att trots allt vila på hanen. Där har herr förste vice talmannen svaret på den fråga, som riktats till mig.

Jag vill tillägga, att frågan själfvallet ligger mig alltjämt om hjärtat, och att jag skall göra vad jag kan för att få fram den så fort som möjligt. Men jag vill icke ställa i utsikt, att den kan komma till årets riksdag.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Jag känner det som en plikt att till herr talmannen framföra ett tack för hans ingripande gent emot ett missbruk av denna talarstol, vartill en akademiskt bildad talare i eftermiddag har gjort sig skyldig. Jag skall icke i vidare mån upptaga detta bedröfliga anförande till bemötande än uttala det, att även om man på något slags vetenskapliga grunder kommer till den uppfattningen, att de sedliga avarter, som man synes vilja försvara, skulle vara av det ärvda slaget, så att vederbörande icke är direkt ansvarig för sina handlingar, så står man dock icke till svars med att tolerera eller försvara sådant. Jag blev vid ett tillfälle av en vaken kvinna uppmärksamgjord på att en hennes son i skolan hade blivit offer för en person med dessa abnorma lidelser. Jag nödgades taga saken om hand och åstadkom en rättelse, så att personen i fråga avlägsnades. Men när man sett den avgrund och den förstörelse av unga kroppar och själar, som blott en enda person kan åstadkomma, då tager man sannerligen icke så lätt och så överseende på dessa företeelser, som denne talare gjorde. Därmed må det ämnet vara lämnat för ögonblicket.

Om jag nu därifrån övergår till att tala om dagens händelser och vänder mig mot de uttalanden, som här på förmiddagen gjorts av hans excellens herr statsministern, skulle jag först önska vända mig emot det av honom gjorda uttalandet, att det icke finns någon verklig grund för antagandet, att de under fjolåret beslutade och under det senaste halvåret tillämpade förbättringarna i fråga om arbetslöshetshjälpen skulle animera till ökade anmälningar eller minska benägenheten att taga anställning i öppna marknaden. Excellensen anförde såsom bevis härför utdrag ur arbetslöshetskommissionens i statsverkspropositionen intagna skrivelser. Men när man läser denna närmare, synes det mig snarare, och utan att man precis behöver läsa mellan raderna, vara så, att denna skrivelse bär vittne om en helt annan tendens än den som hans excellens herr statsministern därur har utläst.

Det står i nämnda skrivelse ordagrant så: »Ökningen i hjälpverksamhetens omfattning torde emellertid ej vara beroende enbart av arbetslöshetens stegring utan även av krisens långvarighet. Denna har medfört åtskilliga verkningar, som föranlett, att samhällets hjälpanordningar blivit eftersökta i en

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

utsträckning som knappast tillföre, och att anspråken på statligt bistånd göra särskilda hjälpåtgärder eller som begränsat sig till att på egen hand ökas. Åtskilliga kommuner, som tidigare ej ansett förhållandena nödvändig-göra särskilda hjälpåtgärder eller som begränsat sig till att på egen hand vidtaga sådana i mindre omfattning, ha numera påkallat statens medverkan för att i större skala och på ett mera effektivt sätt bispringa sina arbetslösa. Utvidgningen av hjälpanordningarna har ökat möjligheten att erhålla hjälp och kommit den latent arbetslösheten att alltmera träda i dagen. Denna utveckling har säkerligen i de flesta fall sin förklaring i ett individuellt nödläge men torde flerstädes även ha berott på den vaksamhet, varmed kanske ej alltid direkt hjälpbehövande hemmasöner, säsongarbetare o. a. följa kommuners och vägmyndigheters planer på anordnande av vägarbeten o. d.» Och man tillägger: »Vid den prövning av hjälpbehovet, som de kommunala arbetslöshetsorganen verkställt, ha dessa givetvis eftersträvat att utmönstra dylika hjälpverksamheten ovidkommande personer, men stora svårigheter ha mött att under rådande massarbetslöshet skilja bort denna kategori av hjälpsökande.» — Här framskymtar väl ganska tydligt, att just denna utsträckta hjälp-möjlighet har lockat åtskilliga att söka denna, vilka rätteligen icke bort anlita densamma.

Jag skulle vilja påpeka, att nu, sedan utvandringen blivit helt stängd, hava vi blivit fullständigt hänvisade till att inom landet skapa de nödvändiga försörjningstillfällena, d. v. s. arbetstillfällena för vårt folk. Men för detta måls uppnående är det nu rådande systemet med massor av stats- och kommunala arbeten av icke eller i varje fall föga produktivt slag i längden otillfredsställande. Men jag går ett steg längre och vågar påstå, att vi hålla på att skapa, och ha redan skapat, en stor kår av arbetare, som företrädesvis bygga på möjligheten att sysselsättas med offentliga arbeten, och att därigenom återgång till normalt arbete försvåras. Arbetslöshetskommissionens nyss citerade skrivelse bär vittne därom, och erfarenheterna runt om i landet äro sådana, att de icke kunna missförstås. Det är icke blott statens direkta åtgärder, som verka i dylik riktning. Genom att man stimulerar kommunerna till anordnande av vidlyftiga reservarbeten har i de flesta, åtminstone större kommuner med blandat näringsliv skapats en kår av arbetare, som väsentligen trygga sig till de allmänna arbetena och förlorat benägenheten att söka sig hän till arbeten i öppna marknaden. Man kan näppeligen klandra den enskilde arbetaren för denna hans ståndpunkt. Det är givetvis bekvämare och säkrare att kvarstå i ett samhälle, som haft resurser nog att sörja för tillgång på sådana reservarbeten, än att söka sig ut på den mera osäkra arbetsmarknaden på annat håll, kanske i en kommun, som icke har sin understödsverksamhet lika väl ordnad och äger lika stora resurser. Arbetskraftens nödvändiga rörlighet och anpassning håller på att i betänklig grad förtvina, vilket, som jag nyss nämnde, mindre kan läggas arbetarna till last än det samhälle och den riksdagsmajoritet, som äro ansvariga för systemet. Man håller rent av på att på omvägar socialisera samhället. När en allt större procent arbetare blir direkt eller indirekt statsanställd, så är man ett gott stycke på väg. Skada blott, att denna anställning ofta är i så ringa grad produktiv, att det endast är genom näringslivets större och större och tyngre och tyngre tillskott, som denna socialisering kan upprätthållas. Men hur går det, när man icke orkar längre? Kunde det icke föreligga skäl till litet större varsamhet, och skulle det icke vara skäl för herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, vilken tyvärr icke nu är närvarande, att göra till sina några av de allvarliga maningar till sparsamhet, som några hans högtstående partikamrater framförde vid lördagens stora möte på konserthuset här i staden. Finansminister Wigforss, vilken i dag liksom

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

alltid förut var i en briljant form, erinrade dock i dag mera om ett dugligt ämne till en propagandaminister än om en allvarlig, lugnt och sakligt tänkande finansminister.

Man blir verkligen allvarligt stämd inför understödstagarandans omfattning. Jag tillät mig för några dagar sedan att i en huvudstadstidning publicera några uttalanden i denna riktning, där jag bl. a. omnämnde, hurusom denna anda börjar sprida sig även i kretsar, som förut varit fria från densamma. Jag talade om vissa förhållanden, som mött mig bland småbrukare och egnahemsbyggare. Till mig ha sedan kommit personer både inom och utom riksdagen och sagt: önskar du flera belägg för den meningen, så kan jag tillhandagå med sådana. Till mig sade bl. a. en riksdagsman och vägstyrelseordförande: det kom till mig kort före riksdagens början en småbrukare och begärde enträget att få anställning vid vägarbetet, vid reservarbetena. Jag framhöll för honom: »Du har ju ditt ställe.» Men han genmälde: »Det kan jag icke reda mig på. Staten får taga stället, och jag går till reservarbetena; det är vida bättre.» — Och man kan näppeligen bestrida, att såsom förhållandena nu gestalta sig för många småbrukare, och sådana som förhållandena äro vid reservarbetena, är det ett ofrånkomligt faktum, att många småbrukare hava det betydligt trängre och sämre än reservarbetarna. Det går icke att på fullgoda skäl bestrida, att lönesättningen nu har blivit sådan, att om hänsyn toges till denna och till den känsla av större trygghet, som delaktigheten av en relativt stor kommuns arbetslöshetshjälp medger, det innebär en lockelse att kvarstå där. — Herr Anderson i Råstock skakar på huvudet, och jag förstår, att det kommer att bestridas. Att komma med ytterligare belägg utöver det anförda torde emellertid vara överflödigt för ögonblicket. Men kanhända skola vi litet var inom en icke så långt framåt liggande tid nödgas erkänna, att här utbildas genom denna hjälpverksamhet en anda, som är av det slaget, att vi nödgas vidtaga åtgärder däremot.

Herr statsministern konstaterade i sitt anförande på förmiddagen, att förra riksdagens krisuppgörelse haft övervägande eller, jag tror han sade idel goda och avsedda verkningar för Sveriges jordbruk, och anförde som bevis härför det uttalande, som det parti, vilket enligt hans ord »har att tillvarataga denna klass intressen», bondeförbundet, gjort förliden höst, där man uttalade sin tillfredsställelse med vårens krisuppgörelse. Det är blott skada, att detta vittnesbörd härstammar från en av parterna i målet och följaktligen icke kan tillmätas fullt vitsord. Det vill dock synas, som om man icke ens från det hållet skulle vara så alldeles övertygad om den saken.

När kammarens ärade ålderspresident öppnade denna kammares förhandlingar, ansåg han sig i hälsningstalet böra konstatera, att den tid, som förflutit sedan senaste riksdagen, hade medfört ett ytterligare försämrat läge för det svenska jordbruket. Detta innebär en bestämd, kanske icke avsedd men därför icke mindre klar gensaga mot excellensens uppfattning och mot det citerade manifestets påståenden. Den av statsministern konstaterade arbetslösheten inom jordbruket talar också ett språk i rent motsatt riktning. Det måste också i detta sammanhang konstateras, att jordbruksnäringen icke haft att mottaga blott höjda och förbättrade priser utan på viktiga områden också ett försämrat prisläge. Jag erinrar om läget exempelvis på fläsk- och äggmarknaden. Spannmålsregleringen var ju icke någon frukt av krisuppgörelsen lika litet som detta kan sägas om mjölkregleringen. Ingen bestrider nu mjölkhushållningens utomordentliga betydelse för det svenska jordbruket, men jag skulle inför den företeelse, som i dagarna kommit till synes, det katastrofala priset på smörmarknaden, be att få rikta mig med en alldeles särskild vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att noggrant ob-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

servera förhållandena på detta för jordbruket mycket viktiga område. Genom regleringen har otvivelaktigt prisspänningen mellan natursmöret och margarinet väsentligen ökat och ökas ju mera priset på smöret på exportmarknaden vinner i storlek. Vi ha icke råd till ett sammanbrott på denna marknad. Det skulle medföra följder utav katastrofalt slag för det svenska jordbruket, och jag tillåter mig säga, att det i längden torde bli omöjligt att upprätthålla mjölkregleringen utan att verksammare åtgärder vidtagas för att på det ena eller andra sättet minska spänningen mellan dessa bägge varuslag, smör och margarin.

Om jag i detta sammanhang skulle ägna några ord åt det anförande, som här hölls av herr Pehrsson i Bramstorp, så måste jag säga, att det anförandet genom hans enträgna vädjan att ännu icke fälla något omdöme om krisuppgörelsen, att uppskjuta sitt omdöme och dylikt, närmast erinrar om det ombud, som vid varje fråga begär uppskov till nästa rättegångstillfälle för att då kunna åstadkomma bevisning. Men det gäller nu att taga ställning till en fortsättning på de vägar, som man slog in på under fjolåret, och om man går in för att i likhet med herr Pehrsson säga, att man skall noggrant pröva och sorgfälligt bedöma dessa fortsatta förslag, så blir det nästan en plikt i allt fall att söka bilda sig ett omdöme och att icke skjuta detta alltför mycket på framtiden. Jag vill minnas, att herr Pehrsson i en passus i sitt anförande talade om, att det var bättre att stämma i bäcken än i ån. Jag erinrar mig icke i vilket sammanhang. Men hur skall det bli möjligt att stämma i bäcken, om man undviker att draga de nödvändiga erfarenheterna av den hittills tillryggalagda tiden och säger, att det skola vi skjuta på framtiden? Då kanske man helt plötsligt finner, att man längesedan är ur bäcken och i den å, där det sannerligen kanske icke blir så lätt att stämma. Den, som hade väntat sig, att man nu från det hållet skulle få höra klara signaler och några bestämt skisserade linjer angående den framtida jordbrukspolitiken såväl som om partiets framtida politik, den blev säkerligen i icke ringa grad besviken. Icke var det den fasta handen och den målmedvetna viljan, som kom till synes. Det enda uttryck av fast och bestämd ståndpunkt, som jag observerat i hela anförandet, det var det uttalandet, vari herr Pehrsson, sedan han gjort åtskilliga bugningar för regeringen, förklarade, att ett bestämt villkor för fortsatt samverkan vore, att en uppgörelse skulle träffas i byggnadskonflikten.

Finansministern talade bl. a. om den i utsikt ställda förmögenhetsbeskattningen, och herr Pehrsson i Bramstorp var också, såvitt jag fattade honom rätt, inne på att tala om denna, när han manade till att finansiera krishjälpen med minsta möjliga upplåning. Finansministern gjorde gällande, att vad som nu kunde ifrågakomma, det bleve blott en beskattning av 30—50 kronor per individ, och någonting, som skulle komma i slutet på debetsedeln och där ingenting vidare betyda. Det erinrar osökt om den gamla historien att tål du det, så tål du det. En tillökning här och en tillökning där i slutet på debetsedeln, det betyder ju ingenting. När man på åtskilliga håll tycks rätt obekymrat gå in för en ytterligare ökning av förmögenhetsbeskattningen, skall jag visst icke söka förneka nödvändigheten av sådana åtgärder i tider som dessa, men jag vill dock utställa en liten varning emot att till äventyrs gå för långt. Man träffar icke alltid och icke enbart de stora förmögenheterna, om man går fram på sådana vägar, utan man träffar just dessa värdefulla mindre sparare, som finansministern avsåg. Man träffar en stor kategori utav samhällsmedlemmar, en, jag skulle vilja säga mellanklass, som i väsentlig mån är bärare av det svenska kultur- och rättssamhället, och som det kanske är skäl i att icke alltför hårt anstränga. Jag vill tillägga, att när man från bondeförbundshåll så utan vidare accepterar denna förmögenhetsbeskattning, så synes man stanna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vid det sakförhållande, som för närvarande råder, nämligen att jordbruksnäringsen är en kapitalfattig näring, där icke mycken förmögenhet för närvarande finnes att beskatta. Men är det så att man gör sig enbart förtrogen med ett dylikt betraktelsesätt, då vågar jag lugnt uttala, att man har släppt alla förhoppningar på den svenska jordbruksnäringens framtid eller också att man medvetet går in för att bereda läggandet av bördor på denna, när till äventyrs denna näring en gång i framtiden åter blivit en ekonomiskt tillfredsställande ställd näring. Och målet måste sättas så, ty jag tillåter mig säga, att ett land som vårt kan icke i längden laborera med en så kapitalfattig jordbruksnäring, som den nuvarande svenska jordbruksnäringen faktiskt är. Målet måste helt enkelt bli, att denna näring i framtiden också skall ha det ekonomiskt tillfredsställande ställt. Även på bondeförbundshåll har man talat om medborgerlig samling, och man har ställt detta tal i motsats till kravet på borgerlig samling. Om man med medborgerlig samling menar den allmänna uppslutningen kring de linjer för krishjälpen, vilka utstakades vid förra årets uppgörelse, lär en sådan samling vara svår att åstadkomma.

Den svenska jordbruksnäringen kan, enligt mitt sätt att se, väsentligen saneras efter tvenne linjer, där ingendera kan uteslutas. Den ena linjen är prisförbättrande åtgärder, den andra går ut på ett sänkande av omkostnaderna. När man nu har gått in för åtgärder, vilka visserligen kunna verka i viss mån prisförbättrande, men samtidigt icke blott försummar den andra linjen utan rentav har gått in för åtgärder, vilka befästa ett dyrare prisläge för de produkter, som jordbruket nödvändigtvis måste köpa, då är man inne på ofullständiga och otillräckliga vägar, och då kan med sådana linjer, såvitt jag kan se, ingen samling vinnas, för såvitt man verkligen strävar efter den svenska jordbruksnäringens ekonomiska sanering. Men kräver man däremot medborgerlig samling i den mån det gäller att värna om det svenska kultur- och rättssamhället, då skall förvisso högerpartiet vara villigt att lyssna till en dylik appell.

Jag hade under förliden höst tillfälle att lyssna till flera socialdemokratiska talare, vilka landet runt talade vackra och erkännansvärda ord om det svenska rättssamhället, och jag hörde en av dessa vid ett tillfälle recitera Runebergs bekanta och stolta dikt om landshövdingen och Sveriges lag som ett värn emot våldet. Men hur har icke rätten inom landet trampats under fötterna! Hur har den ej trampats under fötterna vid dessa orättvisa förföljelser och blockader i samband med striderna på arbetsmarknaden. Hur hotas och skadas ej samhällets funktioner av dessa strider och hur har icke byggnadsstrejken för att än en gång tala med ålderspresidenten satt en käpp i samhällets hjul. Man har talat — och icke utan skäl — om rätten *till* arbete; därvidlag kanske icke tillräckligt beaktande vikten utav att främja den rätten genom att skapa produktiva arbetsmöjligheter. Men det är minst lika befogat att nu tala om rätten *att* arbeta, en rätt som mången gång blivit alltför beskuren. Förvisso skulle många nu slumrande arbetstillfällen väckas till liv, om denna rätt bleve verkligt tryggad. Man har ifrån vårt grannland Norge omvitnat, att sedan man där genomfört åtgärder i denna riktning, har man kunnat iakttaga en ökad lust och benägenhet att sätta i gång arbeten och därigenom ökade arbetstillfällen uppstått. Så skulle förvisso också inom vårt land bli fallet. Företagsamheten skulle vinna en tillförsikt, som den nu saknar, ty det är dock så, att när nya företag sättas i gång, så har man många gånger knappast hunnit att få det hela i verksamhet, förr än man mötts av fordringar och hotelser och blockader, vilka äventyrat hela planläggningen av det ifrågavarande företaget. Att sådant måste i hög grad verka dämpande på företagsamheten och företagarlusten borde dock ligga i öppen dag.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Men det mest frigjorda var herr Magnussons sätt att sluta sitt citat. Han kommer till den punkt, där arbetslöshetskommissionen säger, att under nu rådande massarbetslöshet möter det stora svårigheter att utsortera icke önskvärda element. Och där stannade herr Magnusson i Skövde. Men arbetslöshetskommissionen fortsätter: »Flertalet av dem torde emellertid ha kommit att ingå bland dem, som i arbetslöshetsstatistiken uppträda under rubriken 'ohjälpta'.» Jag måste ju säga, att skall man använda ett officiellt material, får det ske med viss hänsyn till vad vederbörande myndighet med sitt uttalande verkligen velat ha sagt.

Jag har icke någon anledning att gå längre in på herr Magnussons resone-mang, men när han talar om denna obenägenhet hos folk att ta lediga platser, måste jag fråga mig, vad meningen kan vara med sådant tal, när man så sent som i oktober hade 538 arbetssökande till hundra lediga platser. Det är icke på det sättet, att den som får reservarbete, kan gå till detta vid sidan av arbetsförmedlingen. Han skall anmäla sig i arbetsförmedlingen, och han skall antaga anvisat arbete, om han överhuvud taget skall kunna ifrågakomma till någon form av arbetslöshetshjälp.

Till sist en fråga. Man är så flitig i sin kritik. När jag har hört den, och särskilt när jag hört detta krav mycket starkt framfört av herr Magnusson i Skövde på bondeförbundet att ge signaler och bestämt skisserade linjer, så känner jag behov att fråga: vad vilja ni kritiker? Har ni givit en enda anvisning? Det är mycket möjligt, att ni svara: Vi vilja begränsa arbetslöshetshjälpen, vi vilja skära ner utgifterna. Då frågar jag: hur vilja ni hjälpa de människor, som nödvändigtvis behöva hjälp? Betyder detta tal, att ni äro beredda att återkasta kommuner i förhållanden, som leda till deras ruin? Det är lätt att ha stora anspråk, men har man det, bör man i första hand ha dem på sig själv.

Herr talmannen lämnade nu för kort genmäle ordet till

Herr **Magnusson** i Skövde, som yttrade: Herr talman! Om jag fattade hans excellens herr statsministern rätt, så sade han, att arbetslöshetskommissionen icke har talat om 1933 års krisuppgörelse. Men vad arbetslöshetskommissionen talar om det anknyter väl ändå till den utvidgning av hjälpverksamheten, som var en följd av 1933 års riksdagsbeslut. Och har icke 1933 års riksdagsbeslut med de ökade förmånerna medfört just de verkningar, som jag här sökte skildra?

Vidare anförde

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Herr Magnusson i Skövde kommer inte så lätt undan. Även om herr Magnusson i Skövde har den uppfattningen, att det är 1933 års beslut, som har utvidgat hjälpanordningarna, så är det därmed icke sagt, att arbetslöshetskommissionen sagt detta. Det är första saken. Den andra är, att den som i likhet med mig haft anledning att mycket ingående studera vad arbetslöshetskommissionen vid olika tillfällen yttrat i dessa ting vet, att arbetslöshetskommissionen ofta talar om utvidgningen av hjälpanordningarna under 1932 och 1933 och hela tiden påvisat, att detta nödvändiggjorts av den stegrade arbetslösheten.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

*Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talman-
nen i riksdagens andra kammare och de kammarens le-
damöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen
tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning,
den 16 januari 1934.*

S. D. Anmälde att filosofie kandidaten E. L. Ekman, vilken den 12 innevarande januari blivit antagen till stenograf hos andra kammaren, erhållit förordnande å enahanda tjänst hos första kammaren samt meddelat att han önskade tillträda sistnämnda befattning.

I anledning härav förordnade nu herrar deputerade till stenograf kanslisten hos kammaren e. o. hovrättsnotarien jur. kand. J. W. Löf samt till kanslist i Löfs ställe N. G. Hj. Julin.

In fidem:

Per Cronvall.

§ 4.

Till bordläggning anmälde riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindskog</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 25 jan. och
› <i>Ekman</i>	› 14 › › › 25 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.2 på natten.

In fidem:

Per Cronvall.